

Zlatko Novak

ROMANJE V SVETO DEŽELO

Dnevnik z romanja po svetih krajih

Ljubljana 2016

Uvod

Šest let je minilo od takrat, ko sem si prvič zaželel, da bi obiskal kraje, kjer je živel in deloval naš Gospod Jezus Kristus. Kraji, kjer je Jezus za nas trpel, nam zaslužil odrešenje in večno življenje, so za nas kristjane sveti in posebej dragoceni na vsej zemeljski obli. V Božjem grobu, kamor so položili mrtvo Jezusovo telo, se je izkazala silna Božja moč. Na tem kraju je Jezus po treh dneh vstal z zmagovito močjo in za vse čase premagal smrt in pekel. To je bil začetek nečesa novega, začetek občestva Cerkve, duhovne sile, ki živi in zmaga v srcih vernih že dva tisoč let.

Kdaj bi romal v Sveto deželo, si nisem posebej določil. Enkrat v prihodnjih letih, ko bi se pokazala priložnost za to. Leta 2013 sem zasledil v reviji Ognjišče potopisno nadaljevanje, kjer je nek romar po obisku Svete dežele svoja doživetja in svete kraje nazorno predstavil bralcem. To predstavitev sem prebiral z zanimanjem in si zraven že predstavljal, kako bom enkrat tudi sam hodil po Jezusovih stopinjah. Romanja v Sveto deželo sem se že veselil in hrepenel po njem. Uspeh vsakega večjega dogodka je namreč odvisen tudi od pričakovanja in od tega, kar v pripravo vložimo mi sami. Bolj se dogodka veselimo in ga pričakujemo, tem bolj nas osreči, ko se zgodi.

Ob koncu decembra 2015 sem se odločil, da poromam sedaj. V minulih letih sem bežno spremljal ponudbe in vabila na romanje, kjer sem opazil, da je velika večina romanj organiziranih le po novozaveznih krajih Jezusovega življenja in delovanja. Daljše romanje, ki vključuje še druge svetopisemske dežele, organizira le Komisariat za Sveto deželo vsako leto v mesecu februarju. Tej skupini romarjev se redno pridružijo tudi diakoni, bodoči novomašniki.

Na Komisariatu za Sveto deželo sem se tako prijavil na romanje **skozi biblične dogodke stare in nove zaveze od 14. do 27. februarja 2016**. V tednih, ki so mi še ostali do odhoda, sem z velikim veseljem pričakoval to posebno doživetje, za katerega sem bil prepričan, da bo posebej zaznamovalo moje krščansko življenje za vsa nadaljnja leta. Priskrbel sem si knjigo *Vodnik po Sveti deželi* in video kaseto, ki prikazuje te kraje, ter se že vživljal v romarsko dogajanje.

Odhod na romanje

V nedeljo, 14. februarja 2016, sem se zjutraj odpravil na romanje poln pričakovanj in notranjega veselja. Prebudil sem se ob 4. uri, se uredil, pozajtrkoval, vzel prtljago in poklical taksi, s katerim sem se odpeljal na zbirno mesto. Vreme je bilo oblačno, od sneženja minulo noč je obležalo le še za vzorec snega, temperatura je bila kakšno stopinjo nad ničlo.

Zbirno mesto smo imeli na Viču v Ljubljani, kjer je v avtobus vstopilo 12 romarjev. Med nami je bil tudi organizator in voditelj romanja, frančiškan pater Peter Lavrih. P. Peter je gotovo Slovenec, ki je največkrat obiskal kraje Svete dežele. Nikoli ne potuje sam, ampak vedno vodi skupine romarjev, ki jim želi približati kraje, pomembne za odrešensko zgodovino. Pred 25 leti so frančiškani v Sloveniji ustanovili urad, ki se imenuje Komisariat za Sveto deželo. P. Peter je že vseh 25 let komisar in voditelj tega urada. Na leto pelje v Sveto deželo tudi do osem skupin romarjev. Tudi na tokratnem romanju se je izkazal kot dober poznavalec svetih krajev in odličen organizator.

Nekaj romarjev se nam je pridružilo na avtobusu pozneje v Ajdovščini in nekaj v Vrtojbi pred italijansko mejo. Tam smo še dodatne pol ure čakali dva romarja, ki sta prej v Ajdovščini nespretno spregledala avtobus, tam nanj čakala in tudi nič klicala. Sedaj nas je bilo vseh romarjev 18, eden - g. Martin Retelj - se nam je pridružil v Frankfurtu, kjer živi in deluje kot izseljeniški duhovnik.

Pot nas je vodila po Italiji proti Benetkam. Zunaj se je že danilo in lahko smo opazovali naravo. Vreme je postajalo vedno bolj oblačno in ko smo se približevali letališču v Benetkah, je že rahlo deževalo. Po poti sem zmolil nekaj svojih dnevni molitev, hkrati pa so tudi bogoslovci spredaj na avtobusu na mikrofonski molili hvalnice in bogoslužno branje.

Prispeli smo na letališče Marko Polo v Benetkah, kjer nas je avtobus odložil in smo vstopili v letališko zgradbo. Po več hodnikih smo se prebili do okenca, kjer smo se registrirali za let v Frankfurt. Voditelj p. Peter je hodil spredaj in to tako hitro, da smo mu komaj sledili. Če bi se kdo kje zakasnil, bi težko našel skupino, saj je letališka zgradba velika. Vsi romarji smo že na avtobusu prejeli enotne rdeče kape, ki so nam pomagale, da smo se lažje opazili med seboj.

Na okencu smo oddali kovčke, prejeli vozovnice za let in se pomaknili naprej čez radarsko kontrolo. Na tej kontroli sem moral v poseben zaboj odložiti jakno, ročno uro, pas in ročno torbo, ter stopiti naprej mimo kontrolne radarske naprave. Vse je bilo v redu. Po letališki zgradbi smo prehodili še nekaj hodnikov in poiskali čakalni prostor pred vstopnim mestom za naše letalo. Do leta nam je ostalo še nekaj prostega časa, ki sem ga porabil za sprehod po velikih hodnikih med trgovinami in

raznimi lokali, ter se v miru okrepčal s svojo malico.

Nekaj po 10.00 uri smo vstopili na letalo, ki je poletelo ob 10.50. Leteli smo z letalom nemške družbe Lufthansa, in sicer Airbus A 321200, ki ima 220 sedežev. Letalo, ki je dolgo 44 m, visoko 12 m in z razponom kril 34 m, leti z hitrostjo 840 km/h in tako v 5 min preleti 70 km. Leti na višini 12.000 m. Maksimalna teža letala je 89.000 kg. Že 200 potnikov skupaj s prtljago nanese več kot 20.000 kg. Rezervoarji letala imajo prostora za 24.000 litrov goriva in v enem letu lahko letalo prileti do 4.350 km daleč.

Moj sedež na letalu je bil v 27. vrsti in sicer tretji od okna. A žal so bili skoraj celo pot pod nami oblaki, tako da se je videlo na zemljo zelo malo. Sredi leta sem le kakšnih 10 min občudoval zasnežene gore, nekaj pokrajine pa smo videli tudi ob pristanku v Frankfurtu. Let je trajal 1 uro in 10 min. Na sedežih ob meni sta sedeli dve slovenski romarici, Darinka Truden iz Ljubljane in s. Ivanka Zakrajšek iz Novega mesta. Med nami je stekel pogovor in navezali smo prve stike, ki so se v naslednjih dneh krepili.

V Frankfurtu smo pristali ob 12.20 uri. Frankfurtsko letališče je največje in najbolj prometno letališče v Nemčiji, tretje največje v Evropi in enajsto na svetu. Leta 2013 so odpravili 57 milijonov potnikov, letališče je imelo 264 različnih destinacij v 113 različnih državah.

Ob izstopu iz letala nas je poseben avtobus odpeljal na drugo stran letališča, kjer smo vstopili v letališko zgradbo. Tam smo skupaj poiskali prehod za vstop na nadaljnji let. Še prej smo šli skozi carinsko kontrolo. Ostalo nam je pol ure prostega časa.

Potem smo se prijavili za let in se z avtobusom odpeljali do letala. Ob vstopu vanj smo spoznali, da bomo potovali z istim letalom, s katerim smo dopoldne prileteli iz Benetk. Tudi streglo nam je isto osebje. Sedaj sem imel sedež v 37. vrsti, to je bila predzadnja vrsta na repu letala. A tokrat sem imel mesto ob oknu in sem lahko ves čas opazoval, kaj se dogaja zunaj letala. Naš polet se je pričel ob 13.45 uri in je trajal do 18.30 ure po našem času. Imeli smo 30 min zamude.

v Jordaniji je bila ob pristanku ura že 19.30, saj je njihov čas eno uro pred našim. Razgled na zunanji svet smo imeli le ob vzletu, nato smo več ali manj celo pot leteli nad morjem belih oblakov, na naši višini pa nas je spremljala modra jasnina in jasno sonce. Čeprav nam ni bilo dano, da bi opazovali dežele in pokrajino, nad katero smo leteli, smo vendar imeli lepe razglede na višine in začetke vesolja. Na sosednjih sedežih sta sedeli isti sopotniki kot na prvem letu. Postregli so nam tudi dobro kosilo, s katerim smo se okrepčali. Med letom sem začel zapisovati dnevnik, za katerega sem v naslednjih dneh redno skrbel in ga dopolnjeval.

Okrog 17.00 ure se je začelo zunaj že mračiti. Eno uro smo lahko občudovali sončni zahod. Zadnje pol ure leta so nas presenetili čudoviti razgledi nad mesti pod nami, ki so bila v nočni razsvetljavi videti posebej lepa.

Prihod v Jordanijo

Na letališču v Ammanu smo dobili v potne liste vtisnjeno skupinsko vizo in dvignili prtljago. A nekaj se je zapletlo. Ena romarica ni dočkala svojega kovčka. Pozneje so sporočili, da je ostal v Frankfurtu. Obljubili so ji, da ga bo dobila z letom prihodnji večer. Končni razplet je bil takšen, da ga je dobila šele čez tri dni. Pri drugem romarju pa je prišlo do drugačnega zapleta. Najprej je tudi on dolgo čakal na svoj kovček. Ko ga je končno odkril, se je moral v kontrolni kabini dolgo zagovarjati, zakaj nosi v njem daljnogled. Nazadnje so ga le izpustili in mu daljnogled tudi vrnil.

Ko smo zaradi teh pripetljajev s prtljago eno dodatno uro stali v zgradbi letališča, smo opazovali mimoidoče potnike, ki so prihajali in odhajali. Našo pozornost so pritegovale ženske s pokritimi glavami in nekatere z zakritimi obrazi ter dolgimi oblekami do tal. Prav tako ni manjkalo moških v dolgih tunikah različnih barv, marsikdo od njih je imel na glavi tudi posebno pokrivalo - neke vrste ruto. Zavedel sem se, da smo se znašli v arabskem svetu, ki mi je bil do sedaj nepoznan.

Voditelj romanja nas je poučil, da v Jordaniji vlada veliko spoštovanje do vseh veroizpovedi. To je večinsko muslimanska država, saj je 90 % prebivalstva muslimanov. Kristjani so v manjšini in jih je le 10 %.

Ko smo končno zapustili letališko zgradbo, smo se s posebnim avtobusom odpeljali do hotela, kjer smo prenočili to in naslednjo noč. Šlo je za manjši hotel z imenom Antika, katerega lastnik in njegova družina so sirski katoličani. V hotelu smo dobili sobe in odložili svojo prtljago.

Ta dan smo bili že od zgodnjega jutra na potovanju in brez priložnosti za sv. mašo, zato smo jo

obhajali sedaj kar v recepciji hotela. Bila je nedelja, zato smo vzeli bogoslužna berila 1. postne nedelje. V uvodu v sv. mašo nam je škof Jurij zaželel, da bi nas Gospod reševal, nas blagoslavljal in poveličal. Nedeljsko prvo berilo je bilo zelo pomenljivo, zato ga navajam: **5 Mz 26,1-11**

Daritev prvin in izpoved vere

Ko prideš v deželo, ki ti jo Gospod, tvoj Bog, daje v dedno posest, in jo vzameš v last in se v njej naseliš, vzemi nekaj prvin vseh zemeljskih sadov, ki jih dobiš iz svoje dežele, katero ti daje Gospod, tvoj Bog, daj jih v koš in pojdi na kraj, ki ga izbere Gospod, tvoj Bog, da tam prebiva njegovo ime! Potem pridi k duhovniku, ki bo tiste dni, in mu reci: »Danes pričujem Gospodu, tvojemu Bogu, da sem prišel v deželo, za katero je Gospod prisegel našim očetom, da nam jo bo dal.« Duhovnik naj vzame koš iz tvoje roke in ga postavi pred oltar Gospoda, tvojega Boga. Potem spregovori in reci pred Gospodom, svojim Bogom: »Moj oče je bil blodeč Aramejec. Šel je v Egipt in je tam z malo ljudmi tujčeval. Tam pa je nastal iz njega velik, močan in številen narod. Toda Egipčani so hudo ravnali z nami, stiskali so nas in nam nalagali težko tlako. In vpili smo h Gospodu, Bogu naših očetov, in Gospod je slišal naš glas in videl našo bedo, težavo in stisko. Gospod nas je izpeljal iz Egipta z močno roko in z iztegnjenim laktom, z veliko strahoto, z znamenji in čudeži. Pripeljal nas je v ta kraj in nam dal to deželo, v kateri se cedita mleko in med. In zdaj, glej, prinašam prvine sadov zemlje, ki si mi jo dal, Gospod.« Tako postavi koš pred Gospoda, svojega Boga, in se prikloni pred Gospodom, svojim Bogom! Z levitom in tujcem, ki sta v tvoji sredi, se veseli vseh dobrot, ki jih je Gospod, tvoj Bog, dal tebi in tvoji hiši!

Nekaj misli iz pridige škofa Jurija: V berilu smo brali prvo izpoved vere. Ko boš prišel v deželo, ki ti bo bogato obrodila, vzemi koš. Moj oče je bil blodeč Aramejec, brez posesti in brez vsega. Gospod nam je obljubil to deželo. Ker niso bili zvesti, so morali za 70 let oditi v izgnanstvo.

Kaj je koš? Vsak izmed nas ga lahko prinese. Vanj denimo naše zmage, vesela doživetja, pa tudi preizkušnje in poraze. Oltar je tisti, ki vse to dvigne pred Boga. Vse polagajmo Gospodu na oltar. To je naše delo.

Sledila je večerja, po kateri smo se že v pozni uri odpravili k počitku. Jaz sem imel prvi teden romanja svojo sobo, zato sem se lahko hitro ulegel in kmalu zaspal. Ob 4.45 uri po krajevnem času, po katerem smo se tam ravnali, me je prebudilo nekaj nenavadnega. Od zunaj se je zaslišalo zelo glasno navijanje glasbe in petja. Ta klic je trajal 5 min in je zelo neprijeten za naša ušesa. Kasneje smo to klicanje srečevali tudi po drugim mestih in to večkrat na dan. Takoj mi je prišlo na misel, da je to klicanje muslimanov k molitvi, o čemer sem že kdaj slišal govoriti, a sem to osebno doživel sedaj prvič. To je nekoliko primerljivo s krščanskim zvonjenjem. Mujezin, kot ga imenujejo, je muslimanski verski voditelj, oziroma njegov pomočnik, ki z mošejskega minareta muslimanske vernike kliče k molitvi. Besedilo poziva je: Alah je največji, ni drugega božanstva od Alaha. Mohamed je njegov prerok. Pridite k molitvi, pridružite se radosti. To klicanje se ne dogaja v živo, ampak zavrtijo posnetek, ki je zmeraj isti in odmeva z zvočnikov, ki so pritrjeni na minaret.

Amman in okolica

2. dan romanja sem pričel s premišljevalno molitvijo ob Božji besedi ob 7.00 uri. Ob 7.30 uri smo skupaj molili hvalnice, katerim je sledil zajtrk. Pri zajtrku se nam je že pridružil vodič Jozef, ki nas je vse tri dni, kar smo bili v Jordaniji, vodil po deželi in nam razlagal naravne znamenitosti, zgodovinske okvirje, politično stanje, kulturo njihovega naroda in še veliko drugega. Po rodu je Jordanec, a ve dokaj solidno govoriti v srbskem jeziku, saj je nekaj let študiral v Beogradu. Povedal nam je, da je poročen s tremi ženami, po njihovem zakonu pa se lahko poroči še s četrto. Na poti po Jordaniji nas je vse tri dni spremljal tudi varnostni policist, ki nam ga je država dodelila, da smo se počutili varneje, čeprav ni bilo nikjer nobene nevarnosti.

Jordanija je kraljevina. Velika je za približno 4 Slovenije, saj meri 86.000 km². Samostojna država je postala leta 1927. Sedaj ji vlada kralj Abdulah. 70 % jordanskega ozemlja predstavlja puščava. Še pred nekaj leti je Jordanija štela 6 milijonov prebivalcev. Odkar so vojni nemiri v sosednjih državah, je sem pribežalo ali se priselilo toliko ljudi, da jih sedaj živi v Jordaniji že 15 milijonov. Vodič Jozef nam je pripovedoval razne zanimivosti o Jordancih. Ena izmed njih je ta, da lahko vstopijo v vojsko pri njih le tisti mladi, katerih oče in mati sta oba Jordanca. V njihovem narodu tudi zelo spoštujejo to, kar reče oče.

Glavno mesto Amman, v katerem smo se ta dan zadrževali, šteje 2,5 milijona prebivalcev in leži na nadmorski višini 1100 m. Mesto je precej razgibano, saj se razteza čez večje število gričev. Jordanija nima naftnih nahajališč. Že ob prvem pogledu na mestne stavbe smo opazili, da se te razlikujejo od naših. Nimajo namreč streh, ampak je na vrhu hiše le ravna ploskev, iz katere pogosto štrli še železje, kot da bi nameravali zidati še naprej. Nekdo nam je to razlagal na sledeč način: ker takšna hiša daje videz nedokončane gradnje, jim ni potrebno plačati uporabnega dovoljenja.

Potem smo se s posebnim avtobusom popeljali po mestu in se zaustavili na Katoliškem kolegiju Terrae Sanctae, ki ga vodijo patri frančiškani. V okviru kolegija imajo osnovno in srednjo šolo. To je velika, lepo urejena zgradba, ki ima tudi dve hišni kapeli. V eni izmed njih smo imeli sv. mašo. Tema te mašne daritve je bila družina.

V uvodu je škof Jurij spomnil, da je Jožef, ki je bil iz Jakobove družine in klana, 1800 let pred Kristusom moral iti v Egipt. Kmalu po dneh Jezusovega rojstva je dal Egipt zatočišče tudi Kristusu. Vse pride prav. Tudi zgrešena dejanja imajo svoj smisel in cilj. Vse naše družine smo izročili Bogu.

Mašno berilo smo brali iz knjige preroka Ozeja; **Oz 11,1-4**

Bog ljubi in vzgaja kakor oče

Ko je bil Izrael mlad, sem ga ljubil, iz Egipta sem poklical svojega sina. Kadar so jih klicali, so šli pred njimi; Baalom so darovali klavne daritve in malikom zažigali kadilo. Jaz sam sem Efrajima učil hoditi, jemal sem jih na svoje lakte, pa niso spoznali, da skrbim zanje. Pritegoval sem jih s človeškimi vezmi, z vrvicami ljubezni, bil sem jim kakor tisti, ki si vzdigujejo otroka k licu, počasi sem mu dajal jesti.

Nekaj **misli iz pridige** škofa Jurija: Iz prebranih odlomkov Božje besede kar žubori. Pri Ozeju vidimo v metaforičnem jeziku, kako Nebeški Oče ravna z Izraelci. Z njimi je takšen kot z otroki, ki jim pomaga hoditi, vidimo, kako jim je dal jesti in jih pritegoval k sebi z vrvicami ljubezni.

Mojzes je bil rojen kot lep deček, zato ga je mati tri mesece skrivala. Takrat je namreč izšel ukaz, naj vse judovske dečke vržejo v Nil, deklice pa pustijo pri življenju. Hebrejka je rodila naslednika. Zakoni narave veliko povedo, pri Mojzesu imamo 3 krat po 40 let. Prvih 40 let je živel na dvoru, 40 let je potem preživel v puščavi, 40 let je vodil Izraelce. Ko so Izraelci potovali po puščavi, so si podaljšali suženjstvo. Od gore Sinaja je Mojzes bežal 40 let, šele potem je prišel nazaj. Izraelci niso znali varovati svojih skrivnosti. Vsaka družina ima svoje skrivnosti in tudi vsak narod. Politika mora biti pametna. Kdo ti je kriv? Sam si jim pomagal. Znamo varovati, kar je svetega, to kar Bog od nas pričakuje?

Svet, ki je večkrat prazen, moramo mi dograjevati. Podoživljati moramo svetost našega duhovnega življenja. Pomembno je, da človek najde samega sebe. Vsak ima svoje dobre in slabe strani. Prosim, da bi tudi mi znali ohraniti nekaj te širine.

Po sv. maši in krajšem ogledu šole nas je pot vodila proti **Jerasu** (izgovori Džeraš), kjer smo si ogledali bogate ostanke starega rimskega mesta, ki je nastalo v 2. st. po Kristusu. Do tja smo se vozili dobro uro. V stari del mesta smo stopili skozi znamenita Hadrijanova vrata, ki izgledajo kot lep portal. Med temi ostanki starodavnega mesta je ohranjenih še ogromno visokih stebrov z jonskimi in korintskimi kapiteli, ostanki več poganskih svetišč, talni mozaiki in del obzidja cerkve, posvečene sv. Kozmi in Damjanu, ki sta tu pozdravila neozdravljivo bolezen pri prebivalstvu. Nadalje sta dobro ohranjena še dva amfiteatra, večji izmed njiju lahko sprejme 5 tisoč gledalcev. Na teh ostankih starodavnega mesta smo se zadržali celo dopoldne, saj obsegajo kar veliko površino in bilo je vredno ogleda. Ta dan je bilo prijetno toplo, morda okrog 24 stopinj C in podobne temperature so nas spremljane ves teden.

Pot smo nadaljevali po razgibanem terenu hribov in dolin. V tem predelu države je še kar veliko zelenja, zlasti oljčnih nasadov. V prihodnjih dneh smo lahko občudovali tudi drevesi popra in tamariske. Vozili smo se skozi več strnjenih naselij in mest. Bolj kot smo se oddaljevali od glavnega mesta, slabše so bili kraji urejeni, ob poti so se pojavljale tudi razmetane smeti. V manjših mestih so bile trgovine v zgradbah in hkrati kar na tleh pločnikov. Opazovali smo tudi domačine, oblečene v tipična jordanska oblačila z rutami na glavi. Arabska dekleta začnejo obvezno nositi ruto s 14 leti.

Drugi kraj, ki smo ga ta dan obiskali so **Tesbe** (izgovori Težbe). Parkirali smo avtobus in se peš povzpeli do kraja, kjer je v bizantinski dobi stala bazilika. O tem pričajo ostanki obzidja in kamnov,

zlasti pa talni mozaiki. En kilometer stran od tega kraja je bil rojen prerok Elija, ki je največji med starozaveznimi preroki.

Vse dni romanja smo na vsakem pomembnem kraju, ki smo ga obiskali, najprej prebrali odlomek iz Svetega pisma, ki se je nanašal na ta kraj. Temu je sledila še izčrpna razlaga škofa dr. Jurija Bizjaka, duhovnega vodja romanja. Škof Jurij je največji strokovnjak za Sveto pismo v Sloveniji. V Sveto pismo se je poglobljal na študiju v Rimu, kjer je študiral na Papeškem bibličnem inštitutu in na Papeški univerzi Urbaniana. Med drugim je dolga leta predaval Sveto pismo na Teološki fakulteti v Ljubljani. V akademskem letu 1990-1991 se je strokovno izpopolnjeval v Jeruzalemu; predvsem iz biblične arheologije in zgodovine.

Z nami je romalo tudi pet diakonov, študentov 6. letnika teologije, ki bodo v tem letu posvečeni v duhovnike: Matej Gnidovec, Janez Arnež, br. Boštjan Horvat (frančiškan), br. Tonček Borovnjak (minorit) in br. Mitja Štefan Franc (salezijanec). Mitja se nam je pridružil v drugem tednu s skupino novozaveznih romarjev.

Po končanem ogledu in razlagi smo se z enourno vožnjo vrnil nazaj v glavno mesto Amman. Med vožnjo po Ammanu smo bili pozorni na mestne zgradbe, ki so vse grajene iz belega kamna, in katerih arhitektura je precej enotna. Po vaseh so hiše bolj borne, nepobeljene in puste.

Po vrnitvi v hotel smo imeli skupno večerjo. Po njej se nas je skupina osmih romarjev odpravila na sprehod in ogled starega dela mesta. V skupini večernih sprehajalcev so bili poleg mene: Doroteja, Slavica, zakonca Mirja in Sandro, s. Ivanka, Eva in Barbara. Po stojnicah in trgovinah prevladujejo orientalska oblačila, nakit, sadje in drugi trgovski izdelki. Kot zanimivost naj omenim, da so trgovine razporejene tako, da si v zaporedju sledi več trgovin z istim blagom, oziroma takšnih, ki ponujajo npr. oblačila, nekaj metrov naprej takšnih, ki ponujajo akvarije in sobne ribice, tem morda sledi več zaporednih trgovin z nakitom in tako dalje. Nekateri trgovci poskušajo kupce pritegniti z izpuščanjem dišavnih plinov. V mestu smo si ogledali tržnico, ki je zelo založena. Nekateri izmed naših so se zanimali za različne začimbe, ki jih je bilo na kupe, jih pokušali, duhali in tudi kaj nakupili. Na stojnicah smo pokušali tudi sok granatnih jabolk, sladkornega trsa, pomaranč in še česa. Naj navedem še to, da je v teh krajih treba nujno zbijati cene pri vseh prodajalcih ali ponudnikih drugih storitev na pol ali na tri četrt, sicer orientalski trg ne deluje. Čistoča in urejenost ulic je slaba, pločniki so nedodelani, prehodi za pešce so označeni le s semaforji, zebra na tleh je prava redkost. Semaforji sicer delujejo in jih vozniki upoštevajo, a drugače je promet precej divji. Na cestah smo srečevali veliko taksistov, ki se prevažajo prazni in hupajo mimo očim v upanju, da dobijo potnike. Vsi taksisti imajo avtomobile v enotni rumeno zeleni barvi.

Gora Nebo

V torek, 16. februarja, smo dan pričeli z molitvijo hvalnic ob 7.00 uri. Sledil je zajtrk, takoj za tem pa smo pobrali vso prtljago in se odpeljali z avtobusom naprej. Še zmeraj sta nas spremljala vodič Jozef in varnostni policist.

Prvi kraj, ki smo si ga ta dan ogledali, je bila gora Nebo, ki leži na nadmorski višini 800 m. Do tja smo se vozili eno uro. Ker se je naša pot med vožnjo vedno bolj dvigala, so se nam odpirali zmeraj lepši razgledi. Planjave in griči, po katerih smo se vozili, so bili delno zeleni, delno rjavi. Ponekod raste zelena trata, videti je bilo nekaj oljčnih nasadov in nekaj drugega drevja. A strnjene gozda, kot ga poznamo v Sloveniji, tam ni.

Gora Nebo je pomembna zato, ker je po 40 letih potovanja izvoljenega ljudstva po puščavi, Mojzes prispel na to goro. Od tukaj je skupaj z ljudstvom zrl obljubljeni deželo, a vanjo ni vstopil. Na tej gori je namreč umrl in so ga tukaj pokopali.

Ta dan je bilo lepo sončno vreme z nekoliko koprenaste oblačnosti v daljavi. Imeli smo razglede daleč naokoli. Videlo se je Mrtvo morje, planote in doline, višave in puščave. Pihal je rahel hladen veter. Leta 2000 je ta kraj obiskal papež Janez Pavel II., ko je prvič obiskal Jordanijo. Ker smo bili napovedani, da pridemo kot skupina ta dan na ogled gore Nebo, nas je sprejel predstojnik patrov frančiškanov, ki delujejo na tem kraju.

Najprej smo v manjši kapeli na vrtu **obhajali sv. mašo**. V uvodu nas je škof Jurij spomnil, da je Bog Mojzesu po 120 letih življenja rekel: Pridi k meni. Ne na tej strani, na kateri si ti hotel, ampak na drugi. Z gore Nebo so šli ogledniki v kanaansko deželo in se vrnil, ter poročali, kaj so videli. Med 40-letnim potovanjem po puščavi je Bog Mojzesovo smer spreminjal. Mojzes je svoje ljudstvo pripeljal na prag obljubljenega dežele. To se dogaja običajno tudi nam. Na začetku nam stvari ne gredo tako, kot bi si

želeli. To so Božji načrti, takšne so naše življenjske poti. Vsak izmed nas naj prisluhne svoji življenjski poti in jo izroči Bogu. Škof nas je povabil, naj svoja srca odpremo Bogu.

Prisluhnili smo Božji besedi iz 5. Mojzesove knjige; **5 Mz 34**

Mojzesova smrt

Mojzes je šel z Moabskih planjav na goro Nebo, na vrh Pisge, ki je nasproti Jerihi. In Gospod mu je pokazal vso deželo: Gilead do Dana, ves Neftali, Efrajimovo in Manasejevo deželo, vso Judovo deželo do Zahodnega morja, Negeb in jordansko pokrajino, dolino palmovega mesta Jerihe do Coarja. In Gospod mu je rekel: »To je dežela, za katero sem prisegel Abrahamu, Izaku in Jakobu, ko sem rekel: »Tvojemu zarodu jo dam.« Dal sem ti, da jo na svoje oči vidiš, vanjo pa ne pojdeš.«

In tam v Moabski deželi je Mojzes, služabnik Gospodov, po Gospodovem ukazu umrl. Pokopal ga je v dolini v moabski deželi nasproti Bet Peorju, za njegov grob pa do današnjega dne ni izvedel nihče. Mojzes pa je imel, ko je umrl, sto dvajset let; oko mu ni otemnelo in moč ga ni zapustila. Izraelovi sinovi so Mojzesa trideset dni objokovali na moabskih planjavah; potem so pretekli dnevi jokanja in žalovanja za njim.

Nunov sin Jozue pa je bil napolnjen z duhom modrosti, kajti Mojzes je položil roke nanj. In Izraelovi sinovi so ga poslušali in delali, kakor je Gospod zapovedal Mojzesu.

In ni več vstal prerok v Izraelu, enak Mojzesu, ki ga je Gospod poznal iz obličja v obličje, zaradi vseh znamenj in čudežev, za katere ga je Gospod poslal, da jih stori v egiptovski deželi pred faraonom, pred vsemi njegovimi služabniki in pred vso njegovo deželo, kakor tudi zaradi vsega, kar je naredila njegova močna roka, in zaradi vseh strašnih reči, ki jih je Mojzes storil pred očmi vsega Izraela.

Misli iz pridige škofa Jurija: Ni vstal več človek, kakor je Mojzes. Poti so skrivnostne, a včasih lahko v njih kaj zasledimo. Pri Mojzesu občudujemo bližino z Gospodom, njegovo sprejetje Božjega povabila. Kakšen je bil Mojzes? Vidimo ga na gori Tabor, kjer se med Jezusovim spremenjenjem prikažeta Mojzes in Elija. Elija je prerok z veliko začetnico. Kaj iščemo pri Mojzesu? Njegovo bližino z Gospodom, saj je Gospoda poznal iz obličja v obličje. Zakaj Mojzes ni smel vstopiti v obljubljeni deželo po 40 letih trpljenja? Gospod mu je rekel: »Videl boš pred seboj deželo, vanjo pa ne boš stopil.« Ne boš stopil čez, ker si dvomil v Božjo moč. Kaj so vprašanja njegovega dvoma? Napisal je dve tabli in pet knjig. Ljudstvu je rekel: »Vse to sem napisal, kar sem potegnil iz vašega srca.« Vrtal je vedno naprej in se poglobljal v človeka. Ko bo človek zavrzel to Mojzesovo dediščino, ne bo več človek. Kolikor bolj vse to zavrže, toliko bolj se razčlovečuje. Tu Mojzes ni imel miru. Vrtal je dalje in te zapovedi so trajne. Niti ena pičica ne bo prešla do konca sveta. Veličasten način! Vedno več, vedno globlje.

V 4. Mojzesovi knjigi v 11. in 12. poglavju beremo, kako zaradi godrnjanja ljudstva Bog pošlje ogenj, ki poruši obrobje tabora. Zaradi očitanja Mojzesu, Mirjam postane gobava. Mojzes prosi zanjo Gospoda, da bi jo ozdravil. »O Bog, ozdravi jo vendar!« Sedem dni je izobčena iz tabora. Mož Mojzes pa je bil krotak bolj kot vsi ljudje na zemlji. Prenašal je ljudstvo, ki ga je želelo kamnati. Imamo dva največja zakonodajalca - Mojzesa in Jezusa. Jezus preseneti, ko reče: »Dana mi je vsa oblast na zemlji in v nebesih.« Kristus bi nam lahko predlagal sto stvari, ki bi se jih lahko učili od njega. A je rekel le: »Učite se od mene, ker sem krotak in iz srca ponižen.« Gospod razodeva vso svojo ljubezen z vso svojo usmiljeno ljubeznijo. V življenju nas večkrat odnese, da ne ostajamo majhni in ponižni. Mojzes posluša godrnjanje ljudstva, Bog se razjezi, a Mojzes prosi za ljudstvo.

Nebeški Oče je Mojzesa potolažil čisto drugače. Reče mu: Pusti ti to obljubljeni deželo. Ti pridi k meni. Obljubljena dežela je pri meni. Stvari lahko vedno obrnemo in uporabimo v dobro. Naš cilj in naša nagrada je drugje. Potolažimo se lahko drugje - v Bogu. 40 let je bil Mojzes najprej na dvoru, potem je 40 let kot pastir ovac na Sinaju opazoval, kako je ravnati s čredami, in nazadnje mu je Bog za 40 let zaupal v vodenje Božje ljudstvo. Mi imamo na razpolago mnogo let. Človek potrpi, žival pa krepa. Človek si postavlja cilje. Tu se nam odpirajo mnoge smeri. Vse prav pride, tudi padci. Pomembno je, da najdemo pravo razlago zase.

Po maši nam je pater razkazal cerkev, ki jo po opravljenih arheoloških izkopavanjih sedaj temeljito restavrira. Za javnost je cerkev sedaj nedostopna. A ker se ta pater pozna s škofom Jurijem, s katerim sta nekoč skupaj študirala, je naredil izjemo in nam omogočil ogled. Cerkev je bila pozidana v bizantinski dobi v 5. stoletju. Na tleh so bili številni mozaiki v več plasteh. Nekateri so nastajali še v

kasnejših stoletjih in to na način, da so spodnja tla in tudi mozaike zasuli z gradbenim materialom, zgoraj pa delali nove.

Zunaj blizu cerkve je še znamenit spomenik: **drog, na katerem je zavita kača**. Spominja na dogodek v izraelski zgodovini, ko je Mojzes po Božjem naročilu obesil kačo na drog, da bi se tisti, ki je bil pičen in se je z vero ozrl na to kačo, rešil pred smrtjo.

Ko smo si vse to ogledali, smo se ustavili v kakšen kilometer oddaljeni delavnici, kjer invalidna mladina izdeluje mozaike in prodaja svoje izdelke. Nekaj izdelkov smo kupili in na ta način podprli njihovo delo in prizadevanje.

Naslednji postanek smo imeli v **mestu Madaba**, ki slovi po mozaiku, ki prvi v zgodovini prikazuje Sveto deželo. Slavni mozaik se nahaja v pravoslavni cerkvi, ki smo jo obiskali. Zraven cerkve smo opazili pravoslavno šolo.

Mukawir

Pot nas je sedaj vodila do kraja Mukawir, do koder smo se po planotah in hribih vozili eno uro. Mukawir je bil za časa rimskega cesarja Heroda cesarska utrdba, zraven nje pa jih je cesarstvo imelo drugje še več. Tukaj je bil zaprt v ječi in kasneje obglavljen Janez Krstnik. Do vrha hriba smo se povzpeli peš z 20 minutno hojo. Na kraju nekdanje utrdbe je le še nekaj razvalin in dva stebra. S tega mesta so bili spet čudoviti razgledi na Mrtvo morje, ter na okoliške puste, rjave planjave.

Najprej smo prebrali odlomek iz Svetega pisma, ki govori o Izmaelovem rojstvu; 1 Mz 16,1-15. **Škof Jurij nam je v svoji razlagi podrobneje osvetlil** opisane dogodke. Saraja je izgnala Hagaro. Hagara je dobila zagotovilo: tudi tvoj sin bo Abrahamov potomec. Podoben bo divjemu oslu. Njegova roka bo proti vsem in roke vseh proti njemu. V življenju je vse rešljivo. Ni položaja, ki ne bi bil rešljiv. Vse je v Božjem načrtu. Vsi so lahko proti nam, a je tudi Božja roka lahko proti vsem.

Z Abrahamom se je začelo izvoljeno ljudstvo. Prerok Malahija je napovedal preroka Elija, ki bo prišel, preden pride Gospodov dan, veliki in strašni. Preroštvo se je začelo. Stoletja kasneje Janez Krstnik pošlje k Jezusu učence z vprašanjem: »Ali si ti tisti, ki mora priti, ali naj drugega čakamo?« Pojavi se dvom. Ni jim bilo vse jasno, a so kljub temu šli naprej v moči vere. Tudi mi delamo kdaj stvari, ki se nam ne zdijo smiselne. To je pričevanje za Boga. Sveto leto usmiljenja je leto Gospodove milosti - ubogim se oznanja evangelij.

Prebrali smo še odlomek iz Matejevega evangelija; Mt 14,1-12, ki govori o Janezovem delovanju in o mučeniški smrti. V Janezu Krstniku vidimo primerjavo z Mesijem, ki je umrl za odrešenje vseh ljudi, za rešitev sveta. Jezusov predhodnik je šel za zelo poceni stvar na drugi svet. Herod je bil sumničav krvnik. Janez Krstnik je hitro končal svoje življenje, a je njegovo pričevanje prišlo na dan. Tu gre za skrite žrtve, ki imajo svojo vrednost. Kaj šele naše trpljenje! Če nam še las ne pade z glave brez Božje volje.

Škof Jurij nam je razložil še pomen nekaterih imen:

Luka - luč

Matej - dan od Boga

Marko - Bog vojne

Janez - Bog prisege

Zaharija - Gospod se je spomnil

Elizabeta - Bog je obljubil

Janez - Gospod se je usmilil

Iliada je bila za Grke katekizem.

Ko smo se z avtobusom podali naprej, smo v okolici Mukawirja opazovali skalne vdolbine in odprtine, v katerih so nekoč živeli ljudje. Ta dan smo opazovali tudi črede koz, ki se pasejo po bornih pašnikih. Ponekod je bil zraven tudi kakšen pastir. Pot nas je nadalje vodila proti jugu države. Večji del poti smo potovali po avtocesti, ki ima sicer ločene pasove, ni pa posebej dodelana. Pot in pokrajina sta postajali zmeraj bolj pusti in ravninski. Po 4 urah vožnje smo že v večernem času prispeli v mesto Petra, kjer smo se namestili v hotel in odpravili k večerji. Ta hotel je bil precej velik in tudi dobro urejen.

Med potjo sem bil pozoren na čas, ko se zunaj stemni. To se je zgodilo okrog 17.45 ure. Ko je šlo sonce za obzorje, se je v dobrih 10 minutah povsem stemnilo. Puščava, po kateri smo se ta dan vozili, mi je postajala vedno bolj všeč. Čeprav sem ob napovedi, da bomo na romanju potovali po puščavah pričakoval peščene puščave brez vsega drugega v njih, so me jordanske puščave, v katerih prevladuje pusta zemlja, in nad katerimi se dvigajo gore, zmeraj bolj nagovarjale.

Ker nas je bilo vseh romarjev samo 19, smo imeli na avtobusu veliko prostora, zato sem sedel sam v svoji vrsti. Čas vožnje smo izkoriščali za razlage naših voditeljev, za skupno molitev, za medsebojni pogovor, nekaj časa pa je bila med vožnjami tudi tišina, ki jo je lahko izkoristil vsak po svoje. Jaz sem ta čas namenil osebni molitvi. Ker smo bili v postnem času, sem prav vsak dan romanja zmolil enega izmed križevih potov, pa tudi za druge molitve sem imel dovolj priložnosti. Tako sem lahko ves čas okušal Božjo bližino.

Skalno mesto Petra

V sredo, 17. februarja, smo se prebudili v krasno jutro. Ko sem v sobi odgrnil zaveso, so se mi odprli razgledi na hribe in gorovje na desni strani, ter na nižine in doline na levi strani. Vse je bilo nekoliko oddaljeno od nas in obsijano s prvimi jutranjimi sončnimi žarki. Zunaj je pihal rahel hladni veter, ki je v oljčnih vejah na drevesu pod mojim balkonom spodbujal prijetno šelestenje. Na oddaljenem gorovju so nam kasneje pokazali tudi Aronov grob, ki se je od daleč videl le kot bela pika.

Po zajtrku smo vzeli vso prtljago in se ob 8.00 uri z avtobusom podali na pot. Kraj, kjer smo prenočevali, je bil sredi hriba, zato smo se sedaj spuščali v dolino. Ob poti smo srečevali otroke, ki so hiteli v šolo. Našo pozornost so pritegnila dekleta, z glavami ovitimi v ruto. Fantje so oblečeni čisto normalno, tako kot se oblačimo pri nas.

Po kratki vožnji smo na parkirnem mestu pustili avtobus in se odpravili do vhoda v **skalno mesto Petra**. To je največja jordanska naravna in zgodovinska znamenitost, ki prinaša državi tudi največji prihodek. Ze podatek, da imajo kljub vstopnini, ki znaša skoraj 60 evrov, vsak dan veliko turistov, pove, da gre za nekaj posebnega. Petra je prastaro mesto Nabatejcev in je danes pod zaščito Unesca. Skrito je v skalah in je nastalo pred približno dva tisoč leti ali morda še prej. Zanesljivo je obstajalo v času cesarja Hadrijana, ki je vladal v Rimskem cesarstvu v 2. st. po Kristusu. Mesto so odkrili šele v 20. stoletju.

Najprej smo nekaj časa hodili po široki makadamski cesti in ob strani že opazovali rjavo rdeče skale, v katerih je tukaj živeče ljudstvo pokopavalo svoje pokojne. Po kakšnem dobrem kilometru hoje smo prišli do ozke skalne soteske, neke vrste kanjona. Pred nami je bil sedaj od 3 do 4 m širok hodnik, na levo in desno pa naravne stene iz kamna, ki v višino merijo od 50 do 150 m. Te so navpične ali pa raznih oblik. Sončni žarki so se poigravali med skalami in se izmenjavali s sencami, ki so padale enkrat na eno, drugič na drugo stran. Kanjon, po katerem smo se z občudovanjem naravnih lepote pomikali naprej, je dolg 1200 metrov. V stene so vklesani tudi razni reliefi in oblike.

Po poti smo srečevali konjenike, ki so se ves čas ponujali, da bi nas peljali in seveda kaj zaslužili. Prav tako so bili naravnost vsiljivi prodajalci raznih razglednic in nakita, ki so kar hodili za nami. Po poti skozi kanjon smo dvakrat preizkusili kakšna je akustika in zapeli slovensko pesem. Kako lepo je zazvenelo in odmevalo od gorskih sten! Mimoidoči turisti so nam z navdušenjem zaploskali. Ko smo se približali koncu tega kanjona, smo se naenkrat zaustavili pred velikim reliefom vhoda v grobnice. Ta relief je ves vklesan v kamen in meri 40 m v višino, ter 28 m v širino. Spada med največje svetovne znamenitosti. Prostor pred znamenitim reliefom je večji. Na njem smo srečali osedlane kamele in njihove vodnike.

Po nekaj minutnem odmoru smo se odpravili odkrivat dolino, ki se je sedaj počasi odpirala in širila. Tukaj so bili poleg taksi kamel in konjev na razpolago še taksi oslički. Po dobri uri sprehajalne hoje, ogledov skalnih lepote, med katerimi sta izstopala v skalo vklesan amfiteater in skalna dvorana, smo prispeli do ostankov bazilike iz bizantinske dobe. Kot streha nad tem nekdanjim svetiščem je danes le šotorsko platno, razvito in pripeto na posebnih stebrih. Po tleh je ohranjenih še nekaj mozaikov, zunaj pred vhodom pa je krstilnica.

Na tem kraju **smo obhajali sv. mašo**. V uvodu nas je škof Jurij spomnil, da so nam minuli rodovi, ki so bili verni, podarili ta znamenja, kot je ta ostanek bazilike, ki pričajo o njihovi živi veri. Gospodu se zahvalimo tudi za te veličastne vršace, ki nas obdajajo. V Božji besedi beremo, da je izvoljeno ljudstvo zahtevalo dodatna znamenja. Pa jih to ni rešilo. Imajo Mojzesa

in preroke, te naj poslušajo. Pri človeku je vse odvisno od notranje spreobrnitve. Ko se zgodi notranja spreobrnitev, potem lahko vidimo veliko čudežev. In vse jim je služilo za dobro. Potrudimo se ustvariti ozračje vere, da bi lahko dobro opravljali svoje delo in poslanstvo.

Po maši je sledila vrnitev nazaj do parkirišča. Ena izmed naših romaric, Slavica, ki je nekoliko težje hodila, se je že prej dogovorila z vodnikom kamele, da jo bo peljal. Ta vodnik je vodil skupaj dve kameli. Ker je bilo tako zabavno opazovati Slavico na kameli, sem se odločil še jaz, da bi rad prvič v življenju zajahal kamelo. Vodnik je ustavil in splezal sem na osedlano kamelo. Vožnja je bila prav zabavna, a tudi malo adrenalinska, še posebej takrat, ko sta kameli začeli teči. Po kakšnih dveh kilometrih poti smo prispeli do znamenitega reliefa Petre. Tam sva s Slavico izstopila, še prej pa naju je vodnik kamel fotografiral. Ostal nam je še peš povratek po ozkem skalnem kanjonu proti izhodišču dnevnega izleta.

Po vrnitvi iz skalnega mesta Petre smo se skoraj vsi okrepčali v gostilni, ki jo vodi nek Bosanec. Ta se nam je v začetku predstavil, saj je izvedel, od kod prihajamo. Pred odhodom avtobusa smo nakupili še nekaj spominkov.

Pot nas je sedaj vodila proti skrajno južnemu delu države. V dveh urah vožnje, ki sta bili pred nami, smo občudovali **puščavo**. Ta je postajala vedno lepša; vse bolj pusta in rjava. Iznad ravninskih delov so se kar nenadoma dvigale gore. Ker je bila cesta, po kateri smo se vozili dokaj dobro urejena, sem imel občutek, kot da se v Sloveniji vozimo po Kredarici, ki leži na višini 2500 m, na našo levo in desno pa se dvigajo skalni vrhovi. Med občudovanjem teh lepot sem imel v roki ves čas fotoaparat in z njim beležil, kar se je dalo, ker je naš spomin omejen, fotografija pa nam lahko ostane pričevalka videnega dolga leta. Ta puščava, po kateri smo se vozili zadnje ure, leži na nadmorski višini kakšnih 600 m.

Zadnje kilometre do izraelske meje, proti kateri smo bili namenjeni, smo se spustili navzdol proti obmorskemu **mestu Aqaba**. To moderno in lepo mesto leži ob Rdečem morju, kjer je četveromeja med Jordanijo, Savdsko Arabijo, Egiptom in Izraelom. Na zahodni strani je mesto obdano z gorovjem, kar mu daje poseben pečat. V Aqabi se nismo nič ustavljali ali si mesta ogledovali, ampak smo se takoj zapeljali do izraelske meje. Izstopili smo iz avtobusa in vzeli vso prtljago. Poslovlili smo se od šoferja, ki nas je tri dni vozil po državi, od turističnega policista, ki nas je ves čas spremljal in od vodiča Jozefa, ki nam je te dni približal skrivnosti Jordanije.

V roke smo vzeli svoje kovčke in peš prečkali mejo. Razen nekaj tujcev na meji nismo srečali drugih ljudi, ki bi bili namenjeni v Izrael. Vsa naša prtljaga je šla dvakrat skozi radarsko kontrolo, nekaterim pa so kovčke celo osebno odprli in pregledali vse, kar je bilo v njih.

Na izraelski strani nas je že čakal avtobus, s katerim smo se odpeljali v bližnje **mesto Eliat** (izgovori Elat), kjer smo se namestili v hotel Vista. Prvi vtisi izraelske države in mesta Eliat so nam dali občutek izredne urejenosti in čistoče dežele. Eliat je veliko moderno mesto ob Rdečem morju, po katerem ima Izrael dostop do Indijskega oceana. Ceste in promet na njih so odlično speljani, pločniki in krožišča se dopolnjujejo z zelenicami, s cvetnimi gredicami in z dateljnovimi palmami.

Čas pred večerjo sem izkoristil za sprehod v bližini hotela, za molitev in sprostitvev. Zunaj je bila že tema. Po večerji smo imeli na programu spoznavni večer. V dnevnem prostoru v avli hotela smo se posedli v krogu in s svojimi kratkimi predstavitvami obogatili drug drugega. Tako smo se še bolj spoznali in si postali med seboj skoraj prijatelji. Te vezi smo v naslednjih dneh samo še poglobljali in negovali. Preden sem legel k počitku, sem se potrudil še z zapisovanjem dnevnika.

Vživljanje s staro zavezo

V četrtek, 18. februarja, ko je bil že 5. dan romanja, smo dan pričeli z zajtrkom ob 7.00 uri. Potem sem imel še čas, da sem opravil premišljevalno molitev. Ob 7.45 uri smo vzeli vso svojo prtljago in se z avtobusom odpeljali na drugi konec mesta, kjer nas je pričakal katoliški duhovnik, ki deluje v neokatehumenski skupnosti. V skupnosti sta dva duhovnika in en bogoslovec. V njihovi lepo urejeni kapeli, posvečeni Jezusovi spremenitvi na gori, smo imeli **sv. mašo**. V mestu Eliat ni katoliške cerkve. Maloštevilni kristjani se v tej hiši srečujejo z duhovniki in prihajajo sem k mašam. Na začetku maše nas je pozdravil njihov župnik, ki je po rodu Španec. Škof Jurij pa je izpostavil, da je bila v stari zavezi postava dana na Sinaju. Tudi vsak izmed nas se predaja tej postavi in je kakor lučka, ki sveti. Pri maši smo poslušali Božjo besedo iz 2 Mojzesove knjige; 2 Mz 20,1-17

Deset zapovedi

Tedaj je Bog govoril vse te besede in rekel: »Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ki sem te izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti. Ne imej drugih bogov poleg mene! Ne delaj si rezane podobe in ničesar, kar bi imelo obliko tega, kar je zgoraj na nebu, spodaj na zemlji ali v vodah pod zemljo! Ne priklanaj se jim in jim ne služi, kajti jaz, Gospod, tvoj Bog, sem ljubosumen Bog, ki obiskujem krivdo očetov na sinovih, na tretjih in na četrlih, tistih, ki me sovražijo, izkazujem pa dobroto tisočerm, tistim, ki me ljubijo in izpolnjujejo moje zapovedi.

Ne izgovarjaj po nemarnem imena Gospoda, svojega Boga, kajti Gospod ne bo pustil brez kazni tistega, ki po nemarnem izgovarja njegovo ime! Spominjaj se sobotnega dne in ga posvečuj! Šest dni delaj in opravljaj vsa svoja dela, sedmi dan pa je sobota za Gospoda, tvojega Boga: ne opravljaj nobenega dela, ne ti ne tvoj sin ne hči ne hlapec ne dekla ne živina ne tujec, ki biva znotraj tvojih vrat! Kajti v šestih dneh je Gospod naredil nebo in zemljo, morje in vse, kar je v njih, sedmi dan pa je počival. Zato je Gospod blagoslovil sobotni dan in ga posvetil.

Spoštuj očeta in mater, da se podaljšajo tvoji dnevi na zemlji, ki ti jo daje Gospod, tvoj Bog! Ne ubijaj! Ne prešuštvuj! Ne kradi! Ne pričaj po krivem proti svojemu bližnjemu! Ne želi hiše svojega bližnjega! Ne želi žene svojega bližnjega ne njegovega hlapca in dekle, ne njegovega vola in osla, ne česar koli, kar pripada tvojemu bližnjemu!«

Nekaj misli iz pridige škofa Jurija: Ko so se Izraelci utaborili, se je Mojzes povzpел na goro Sinaj. Ko je tretji dan nastalo jutro, je začelo grmeti in se bliskati. Vsebina desetih Božjih zapovedi je ista, le drugače so razporejene. Vredne so našega premisleka. Nekatere zapovedi izstopajo. Dve zapovedi sta sami tako dolgi, kot ostalih osem skupaj. Druga zapoved je cela zgodba. Pomni, da boš posvečeval Gospodov dan. Pomembno je, da ne boš imel drugih bogov. Z zapovedjo - posvečuj Gospodov dan, Gospod misli na zapoved sobote. Dokler bomo mi držali soboto in premišljevali Božjo postavo, bomo vedeli, kaj Bog od nas pričakuje. Dve podaljšani zapovedi izstopata, da bi si ju lažje zapomnili. Ko so šli Izraelci v babilonsko sužnost za 490 let, so si podaljšali sužnost za 70 let, za vse sobote, ki so jih kršili. 490 deljeno s 7 je 70. To je tudi naša prošnja, da bi znali ločiti, kaj je v našem življenju najbolj pomembno in kaj ni. To je bistveno tudi za ekumenizem, da bi znali ločevati duhove, biti luč in peljati našo pot naprej.

Naši gostitelji iz neokatehumenske skupnosti so nas po maši postregli z osvežilno pijačo. Ker smo bili to jutro v obmorskem mestu, je bilo že zgodaj precej toplo. Že zjutraj so bili kratki rokavi več kot dovolj.

Z najjužnejšega kraja v Izraelu smo se sedaj začeli dvigati proti severu dežele. Kmalu zatem, ko smo zapustili mesto, smo se že srečali s **puščavo Negev**, ki nam je ta dan delala družbo do večera. Na naši desni, torej na vzhodni strani, je bil ves čas vožnje čudovit pogled na gore, ki ležijo v Jordaniji. Kmalu so se gore pojavile tudi na zahodni strani. Puščava Negev leži v južnem predelu Izraela (Negev pomeni jug). To je zelo prostrano območje, saj meri približno 10.000 km². Na severu puščavo omejujejo judejske gore, na jugu puščava Sinaj, na vzhodu dolina Araba, na zahodu Gaza. Puščava Negev ima več različnih obrazov: sipine živega peska, ravnice, planote, gore in stepe, za celotno področje pa sta značilna naravna nerodovitnost in podnebje z opaznimi temperaturnimi nihanji.

Minula tisočletja, vse do nastanka države Izrael, so v Negevu živeli le beduinski nomadi, ki še danes pasejo svoje črede po najbolj sušnih področjih. Njihova bivališča so narejena iz kakšne pločevine, lesa ali kakšnih drugih odpadnih materialov. Spominjajo na romska naselja v Sloveniji. Beduini so nomadi, ki po večini živijo v puščavi in se stalno selijo iz kraja v kraj. V Izraelu živi okoli 210 tisoč beduinov, predvsem v **puščavi Negev**. Živijo v pomanjkanju in revščini. Za bivanje si postavijo provizorične hiše in šotore, ki se ne skladajo z urbanističnimi načrti izraelske države. Zato jim država njihova nelegalna naselja večkrat ruši in jih skuša naseliti na zanje predvidena mesta. Beduini živijo tudi v Jordaniji, zlasti v južnih puščavskih delih države.

V zadnjem času se je število nomadov občutno zmanjšalo, saj se je večina od njih stalno naselila. Ob stiku z Izraelci se je njihova življenjska raven močno dvignila. Hkrati z ustanovitvijo države Izrael sta se začeli naseljevanje in izkoriščanje te puščavske dežele, tako da se je Negev močno spremenil. Do današnjega gospodarskega razcveta je prišlo zlasti zaradi dobro urejenih namakalnih sistemov. Za poljedelstvo so tako pridobili milijone hektarov zemlje, istočasno pa pogozdujejo večja območja, kar

bo umirilo pesek in plodno zemljo zavarovalo pred erozijo, ki jo povzroča veter.

Ko smo nadaljevali pot po puščavi, smo se občasno peljali mimo lepih palmovih nasadov, ki dajejo tej pusti pokrajini poseben čar. Ta dan sem imel med vožnjo kaj za fotografirati, saj smo po puščavskih ravninah in hribih prevozili obsežne razdalje. Razgledi so bili čudoviti.

Občasno se je videlo na desetine kilometrov naprej in nazaj, na levo in na desno. Puščavska pusta zemlja se je dopolnjevala s peskom, z različnimi skalnimi oblikami in gorami. Sem in tja se je pojavil kakšen šop zelenja ali še redkeje majhna akacija. Kar so ta dan videle moje oči in je doživelo moje srce, tega fotoaparata in pričujoči zapis ne moreta zabeležiti.

Timna park

Glavni postanek dneva smo imeli v Timna parku. To je območje sredi puščave, kjer se kar z avtobusom zapelješ do nekaj zanimivih točk. Nas je zanimal ogled modela **shodnega šotora** v naravni velikosti. Za vodstvo in razlago v parku smo dobili vodnico Olgo, ki nam je povedala, da je ukrajinskega rodu. Razlagala nam je v angleškem jeziku, v slovenščino pa je odlično prevajal diakon Janez Arnež. Vodnica nam je shodni šotor, v katerem smo se zadržali celo uro, predstavila temeljito in zelo poznavalsko, nad čemer sta bila škof Jurij in p. Peter izredno navdušena. Večkrat je naredila tudi odlično povezavo stare zaveze z Jezusom Kristusom.

Podajam **nekaj razlag**:

Daritveni oltar - narejen je bil iz akacijevoga lesa, pokrit z bakrom, na vrhu mreža in na vogalih rogovi. Bog je hotel biti prisoten, zato so mu darovali daritve. V daritvi za grehe so darovali mastne dele živali. Zakaj ravno mastne dele, ne vemo povsem. Ostale dele so zažigali zunaj tabora. Tudi Jezus Kristus je bil križan zunaj Jeruzalema. Žrtvovan je bil za grehe vseh.

Umivalnik - ogledalo - narejen je iz bakra in iz ogledal, ki so jih žrtvovale žene (2 Mz 38,8). Vlito morje predstavlja 12 valov. V umivalnik so Leviti prinašali živo vodo, ki je prihajala iz globočin puščave. Ko so vodo nalivali v umivalnik, je vse izgledalo kot ogledalo. V Jakobovem pismu piše, da je voda ogledalo za njihovo dušo (Jak, 1,19-25). Duhovnik se je umil preden je daroval.

V Novi zavezi je živa voda Božja beseda, ki očiščuje. Ob srečanju Jezusa s Samarijanko ga je ta prosila, naj ji da žive vode. V okolici Timna parka so tri mesta, kjer je Božje ljudstvo prebivalo. Ko se je oblačni steber ustavil, so vedno našli vodo. Bog je vodil svoje ljudstvo. (4 Mz 3)

8000 Levitov je vedelo, kaj mora vsak izmed njih narediti, ko so šotor premikali. Shodni šotor je bil sestavljen iz 48 panojev, ki so bili iz čistega zlata ali pozlačeni in iz akacijevih stebrov. Šotor so prepeljali naprej na vozovih.

Streha shodnega šotora - narejena je v štirih barvah, poslikana s kerubi, vidimo štiri pokrivala, zlate nitke, ovčjo kožo pomazano z rdečo, delfina ali kita. Debelo usnje je shodni šotor zavarovalo pred vsemi vremenskimi vplivi. Usnje so prinesli iz Egipta. Pomen posameznih barv: bela - čistost; Jezus Kristus je čist in svet; modra - nebesa; Jezus Kristus je Bog; rdeča - kri; Jezus Kristus je človek; vijolična - kraljevska barva; Jezus Kristus je kralj.

Pet stebrov - narejeni so iz akacijevoga lesa in stojijo na bakrenih podstavkih. Štirje izmed njih vodijo noter. V Novi zavezi imamo primerjavo v štirih evangelijih.

Postava je prišla po Mojzesu, **zveličanje** pa po Jezusu Kristusu. Rešeni smo po milosti.

Miza za kruh - to je miza obličja. **12 hlebov** - namenjeni so za 12 Izraelovih rodov. Ta kruh so spekli enkrat na teden. Duhovniki so ga pojedli vsako soboto. Kruh je bil vedno z njimi. Toda ljudstvo se je pritoževalo. Bog jih spominja, ali niso videli vseh čudežev, ki jih je naredil pred njihovimi očmi. Sami sebe so sodili z lastnimi besedami. Kdor se je pritoževal, ni prišel v Izraelovo deželo.

Tako se moramo tudi mi naučiti, da ostanemo zvesti Jezusu Kristusu in pridemo v nebesa. Jezus nam pravi, da bo tisti, ki bo užival kruh življenja, ki ga on daje, imel večno življenje.

Sedmeroramni svečnik ali menora - simbolizira luč v temi. Njegova teža je 100 talentov, kar v zlatu znaša 30 do 40 kg. Sedmeroramni svečnik sestoji iz osrednjega stebela in iz treh vej. Narejen je iz mandljevega drevesa. Že pri preroku Jeremiju beremo, da vidi mandljevca. Kaj simbolizira sedmeroramni svečnik:

- Biti moramo budni in čuječi, da se bo Gospodova beseda uresničila.
- Predstavlja sedem duhov.
- Predstavlja sedem darov Svetega Duha, to je delo Svetega Duha, ki razsvetljuje ljudi.
- Svečnik predstavlja Kristusa, ki zase pravi, da je luč sveta.

Duhovniki - posvečeni so za Gospoda. **Veliki duhovnik** je imel naslednja oblačila: belo tuniko, modro vrhnjo obleko z zvončki in granatnimi jabolki, pleten pas, 12 plemenitih kamnov, na ramah dve ploščici z graviranimi imeni, na glavi krono, ki je sveta Gospodu. **Navadni duhovnik** je imel belo tuniko z belimi hlačami in pas iz štirih barv.

Zlati kadilni oltar - z njega se je dvigal sladek dim za Gospoda. V stari grški mitologiji vidimo, da bogovi živijo od vonjav. Dim je tudi odganjal mrčes. Enkrat na leto, na dan sprave, je veliki duhovnik slekel vrhnje oblačilo in šel v sami tuniki v prostor, ki se je imenoval presveto zažigat kadilo. V tem prostoru je čista tema in tukaj je postavljena skrinja zaveze. Do nje se je duhovnik splazil po tleh.

Skrinja zaveze - narejena je iz akacijevega lesa. Na vrhu ima pokrov sprave, na katerem sta dva keruba, obrnjena drug proti drugemu in z dvignjenimi perutmi. V notranjosti skrinje sta dve tabli postave, Aronova palica iz mandljevega lesa s cvetovi in sadovi, ter mana, ki so jo nabirali Izraelci.

Prva žrtev je kri bika, ki se je darovala na kadilnem oltarju pred skrinjo zaveze. Druga žrtev je oven, ki se je daroval za narod Izraelcev. Tretja žrtev je živa koza, ki je mišljena kot grešni kozel. Veliki duhovnik je položil roke na rogove grešnega kozla in ga pognal v puščavo. Kri jih je umila in odrešila.

V novi zavezi je Kristus z lastno krvjo odnesel naše grehe v nebesa. Njegova kri je sprava za naše grehe. V psalmu (Ps 103) molimo: Kakor je vzhod oddaljen od zahoda, oddaljuje od nas naša hudodelstva.

Žito in olje - to je bila menjava za les ceder. **Oblak dima** - predstavlja skrivnost Boga. **Baker** - je znamenje sodbe. **Vzhod sonca** - je znamenje orientacije.

Sirah 45,7; 50 - Veliki duhovnik Simon; beremo o 12 rodovih in 12 deležih.

4 Mz 17 - **Aronova palica** vzcveti in rodi sad. **Prejemki** - »Jaz sem tvoj delež.« **Solna zaveza** - pomeni, da se ne pokvari.

5 Mz 18,9 - **Krivi in pravi preroki** - preroki nosijo odgovornost za izgovorjene besede. Prizadevati si moramo priti do Božjih vzvodov. Bog okara preroke, da ne govore resnice, ko napovedujejo mir. Vse kar preroki napovedo, se mora uresničiti.

4 Mz 21,4 - **Bronasta kača** - Gospod je rekel Mojzesu naj naredi strupeno kačo in jo obesi na drog. Nadloge lahko človeka zastrupljajo, dokler jih gleda grdo. Če jo pogledaš lepo, ti ne bo škodovala. Trpljenje, ki ga človek sprejme, postane blagoslov. Križ ti je v pohujšanje, dokler ga gledaš grdo in ga ne sprejmeš. Ko ga sprejmeš, ti je v odrešenje.

Shodni šotor so Izraelci postavljali v puščavi, ko so 40 let potovali proti obljubljeni deželi. V šotoru so duhovniki in leviti darovali Bogu spravno in zahvalno daritev. Po končanem ogledu nam je zunaj škof Jurij ob prebranem svetopisemskem odlomku stvari še dopolnil in podkrepil. Nekaj časa smo se zadržali še v trgovini s spominki in v okrepčevalnici v bližini parkirišča. Tam smo dobili tudi majhne stekleničke, katere smo si sami napolnili s puščavskim peskom in jih ponesli domov za spomin. V bližini je bilo tudi majhno jezero in nekaj palmovih dreves, kar smo nekateri izkoristili za fotografiranje. Na ta kraj je prihajalo z avtobusi vse več turistov.

Po končanem postanku smo nadaljevali pot. Še vedno smo bili sredi puščave, po kateri pelje lepa asfaltirana cesta. Ob cesti so speljani tudi daljnovodi z električno napeljavo.

Popoldne smo se ustavili v **kraju Mitzpe Ramon**, kjer je na robu kraterja, nastalega z erozijo, postavljeno mesto. To je manjše mesto s stanovanjskimi bloki in drugimi zgradbami. Je res prava zanimivost, saj mesto leži sredi puščave. Ko smo izstopili iz avtobusa, smo šli do razgledne točke, od koder se je videla puščava daleč, daleč naokoli. Nekaj časa smo posvetili fotografiranju in občudovanju te puščavske pokrajine.

Pot smo nadaljevali z vožnjo proti mestu Beer Sheva, kamor smo prispeli ob 17.30 uri. Nastanili smo se v sobah, ki tokrat niso bile v hotelu, ampak v neke vrste počitniških hišah. Bile so lepo urejene. Čas do večerje sem izkoristil za pisanje dnevnika. Po večerji smo se zadržali še zunaj pred hišami v veselem druženju. Na jasnem nebu smo ta večer opazovali poseben pojav, okrog lune se je naredil nek poseben sij.

Spoznavanje judovske zgodovine

Država Izrael je velika skoraj 22.000 km², približno toliko kot Slovenija. Dve tretjini ozemlja pokriva puščava. Kljub temu Izrael v severnih krajih pridelava zase dovolj hrane in jo še celo izvažava. Prebivalcev imajo približno 11 milijonov, tako so nam razlagali naši vodniki, čeprav v uradnih

podatkih piše, da je bilo leta 2013 v Izraelu 8 milijonov in 100 tisoč prebivalcev.

V petek, 19. februarja, na 6. dan romanja, smo zajtrkovali ob 6.45 uri. V teh krajih je ob tako zgodnji uri že povsem svetel dan. Tudi temperatura je bila to jutro že zelo prijetna. Za puščavske kraje je značilno, da so noči hladne, čez dan pa se ozračje močno segreje. Ob 7.30 uri smo dali na avtobus vso svojo prtljago in se odpeljali do nekaj kilometrov oddaljenega mesta **Beer Sheva**.

Tam smo obhajali **sv. mašo** v hišni kapeli skupnosti duhovnikov. Župnik don Pietro, Poljak po rodu, ki nas je prijazno sprejel, nam je svojo župnijo predstavil kot najmanjšo župnijo na svetu. Ob nedeljah se v tej kapeli pri maši zbere okrog 100 vernikov. Tukaj molijo po hebrejsko, saj pripadajo latinskemu patriarhatu. Od Elata na jugu do Jeruzalema, ki leži na sredi Izraela, je to edina katoliška župnija. Tukaj s katoličani molijo tudi drugi kristjani (protestantje in še kdo). V Beer Shevi je Abrahamov prostor. V kapeli je v središču Rubljova ikona, na kateri so trije angeli, ki obiščejo Abrahama. Četrti prostor pri mizi je pripravljen za nas. Povabljeni smo, da bivamo z Gospodom. Ko so prišli popotniki mimo in jih je Abraham lepo sprejel, ni vedel, da je s tem sprejel samega Gospoda. Šotor, ki je odprt, lahko sprejme kogar koli. Župnik je še povedal, da si prizadevajo biti gostoljubni do vsakogar, ki pride. Barve na tej znameniti fotografije so barve puščave Negev. Tudi naše življenje je kot pot po puščavi. Luč prihaja od Abrahama, iz šotora. Svetloba prihaja od Gospoda. Župnik nam je še zaželel, da bi bilo to naše romanje duhovna izkušnja vere. Vprašal se je, kaj je torej Gospod videl, da se je zaljubil v to deželo? Skalovje, Azijo, Evropo? Kaj je tu tako pomembnega? Očitno je to, da se je Gospod zaljubil v to deželo in mi smo tu, da bi odkrili zakaj. Gospodu se je zahvalil za njegovo gostoljubje, za luč, ki prihaja iz njegovega šotora.

Pri maši smo poslušali sledeče svetopisemske odlomke:

1. berilo: 1 Mz 18,1-19
2. berilo: Heb 11,8-12, 17-19

Evangelij: Jn 8,51-58

Misli iz pridige škofa Jurija: Božja beseda se nas lahko dotakne. Na tem kraju se je začela Abrahamova pot. Gospod je Abrahama poklical in ta je šel na določen kraj. Po izročilu je to v Jeruzalem, kjer stoji sedaj mošeja. Sedaj nam prihajajo v ospredje Adam, Abel in Abraham. Toliko stvari tu šumi. Besede so počasi odzvanjale. Vzemi svojega edinca, sina, ki ga ljubiš, Izaka. Da prideš do takšne drže darovanja, so potrebna desetletja. Lahko Izaka ne bi dobil nazaj. Abraham je dvignil nož. Vedel je, da to ni v skladu s tem, kar mora narediti. To je bilo nekaj nemogočega. Bog je imel na voljo sto poti, da bi mu tega sina vzel (lahko bi ga pičila kača, ga ubili sosedje, ga ukradli itd.) in ne bi izgledalo, da ga je vzel Bog. Karkoli bi se zgodilo, Abraham bi se zmeraj vprašal zakaj. Abraham je zaradi potrpljenja, ki ga je premogel, mož vere. Vemo, da je tako razmišljati vsak dan težko.

Smo na posvečenem kraju in vzemimo v zakup resničnost teh dogodkov. Na tem kraju je Abraham od Boga prejel tudi obljubo, da bo postal oče velikega naroda. Ponesimo s seboj to luč, ki nam jo daje Abraham s svojo vero.

Škof Jurij nam je te dogodke pripovedoval in osvetljeval v svojih razlagah pri svetih mašah, na posameznih krajih, kjer smo se ustavili in med vožnjo v avtobusu.

Po maši smo se odpeljali do zgodovinskega dela mesta, kjer smo si ogledali nekaj ostankov in razvalin antičnega mesta. Posebej zanimiva sta bila daritveni oltar in poseben globok vodnjak, do katerega smo se spustili po dolgih stopnicah, ki vodijo v globino.

Mrtvo morje

Potem smo se skupaj odločili, da se zaradi časovne stiske odpovemo ogledu mesta Arad. Sedaj smo se podali na pot proti Mrtvemu morju in ogledu Masade. Kmalu smo zapustili svet in pokrajino, ki sta bila to dopoldne nekoliko zelena, in se spet podali v puščavo. Z nadmorske višine 600 m smo se začeli hitro spuščati navzdol. Ob poti smo ponekod opazili manjše črede kamel, ki so se pasle po dokaj pusti zemlji, ki je imela le tu in tam kakšen šop zelene trate. Prav tako smo ponekod videli manjše zaselke beduinov.

Ko nas je pot vodila proti **Mrtvemu morju**, smo se hitro spuščali po številnih ovinkih. Bili smo že na - 200 m nadmorske višine, a še vedno so bili na naši desni in levi hribi in griči iz kamna in peska. Ob poti smo naredili krajši postanek, da smo lahko fotografirali čudovit razgled na Mrtvo morje in

okoljsko hribovje s puščavo. Proti morju smo se spuščali po lepo urejeni asfaltirani cesti. Ko smo prišli že v bližino morske gladine, smo pot nadaljevali ob morju proti severu. Ta cesta je bila urejena v zadnjih letih in je še zmeraj odlična. Pot ob zahodnem bregu Mrtvega morja vodi do nekaterih zanimivih krajev. Občasno so se na eni ali drugi strani ceste prikazali krasni palmovi nasadi, v katerih so drevesa nasajena v natančnem zaporedju in razmikih med njimi. Vsa ta drevesa imajo urejen sistem umetnega namakanja, sicer ne bi uspevala.

Mrtvo morje je nekaj izjemnega in nenavadnega, saj na celem svetu nima primere. Gladina Mrtvega morja je danes 420 m pod gladino Sredozemskega morja. Temu pojavu pravimo tudi depresija. V zadnjih 60 letih se gladina vztrajno znižuje. Vzrok za to je v človekovem poseganju v naravo. Država Izrael namreč del vode za namakanje Negeva načrpa v zgornjem toku reke Jordan. Prav tako tudi država Jordanija črpa vodo iz reke Jarmuk, ki je glavni pritok v spodnjem delu Jordana. Ime Mrtvo morje je dobilo zato, ker v njegovih valovih ni najti nobenega živega bitja. Razteza se od severa proti jugu in je dolgo približno 75 km. Na najširšem mestu meri v širino slabih 16 km. Danes morje ni več enovito, ampak je razdeljeno na dva dela. Deli ju zemeljski jezik. Južni del je samo še velikanski plitev bajer, v katerega prečrpavajo vodo iz severnega dela. V severnem delu je morje globoko na najglobljih mestih do 400 m. Povprečna slanost vode znaša 28 %, v najbolj slanih predelih pa tudi 33 %, to je 10 krat več, kot je sicer v drugih morjih.

Ob hudi vročini, ko temperatura doseže od 40 do 50 stopinj, morje močno izhlapeva, tako, da se komaj sproti nadomesti voda, ki jo vanj prinašajo Jordan in drugi pritoki. Posledica te izjemne slanosti je večja plovnost, saj voda Mrtvega morja dobro drži na površini tudi težke predmete. Zanimivost so tudi kraji ob obali morja, saj predstavljajo najnižje ležeče kopno na zemlji. Ob južne obronke morja postavljajo pripoved o Sodomi in Gomori, ki sta bili posuti z ognjem in žveplom in izbrisani s površja zemlje. Spomnimo se Abrahama, ki prosi za mesto. Bogu predlaga, naj ne uniči mesta, če v njem živi petdeset pravičnih. Ker jih ni toliko, počasi zmanjšuje število in ostane pri deset. (1 Mz 18 in 19)

Po zahodnem bregu Mrtvega morja smo se pripeljali do **Masade**. To je nekdanja utrdba rimskega cesarja na vrhu hriba, kjer je prava skalna pečina. Na hrib smo se povzpeli s kabinsko žičnico. Spodnja postaja žičnice leži na nadmorski višini - 257 m, zgornja postaja pa na + 33 m. Ko prideš na vrh, si sredi okoliškega hribovja, čeprav si komaj nad gladino svetovnega morja. Preden smo se z žičnico povzpeli na vrh, smo si v spodnjem delu ogledali kratek film, ki nam je predstavil zgodovino Masade. Ko je bil leta 70 po Kr. uničen jeruzalemski tempelj, so se Judje razbežali. Skupina kakšnih 900 Judov se je zatekla v to cesarjevo gorsko utrdbo. Ker je bilo v skladiščih utrdbe veliko živeža, so Judje tukaj vztrajali 2 leti. Rimska vojska jih je večkrat poskušala napasti, a ji trdnjave ni uspelo zavzeti. Končno so poslali na delo najbolj specializirano enoto. Ta je prodirala toliko časa, da je trdnjavo osvojila. Ker so Judje videli, da bodo kmalu padli v roke krvoločnih Rimljanov, so se odločili, da si sami vzamejo življenje. Tako so junaško obranili svojo čast in ostali nepremagani, čeprav so vsi pomrli. Zato je Masada za Jude še danes svetinja.

Področje Masade je zavzemalo 5 hektarjev površine. Zgradbe so bile na ožjem prostoru. Danes so tukaj le še posamezni zidovi in ostanki nekdanje trdnjave. Na tem ogledu smo se zadržali eno uro. Od tukaj je čudovit razgled na Mrtvo morje, ki leži pod Masado. Na drugi strani morja se razteza dolga veriga gorskega sveta, ki ves leži v državi Jordaniji.

Naj omenim še, da v Izraelu vladajo stroge varnostne razmere. Vojake in vojakinje s puškami v rokah smo srečevali po vsej državi. Posebno velika skupina pa jih je bila v turističnem kompleksu ob spodnji postaji žičnice Masade, kjer jih je ena izmed romaric naštel okrog 40.

Po tem ogledu smo se zapeljali do obale Mrtvega morja in se podali kopat na urejeno kopališče. Kopenje je bilo zelo zanimivo in zabavno. V Mrtvem morju lahko plavajo tudi neplavalci, saj zaradi velike slanosti v njem ni mogoče potoniti. Tisti, ki smo šli v vodo, smo preizkusili, da lahko na njej ležiš neovirano. Za spomin smo posneli nekaj posnetkov, na katerih smo med iztegnjenim ležanjem na vodi brali časopis in se zabavali. Hrbtno se da z lahkoto plavati. Plavanje v prsnem slogu je tudi mogoče, vendar je težje, ker ti voda dviga noge zadaj v zrak. Že pred odhodom na kopenje nas je voditelj opozoril, da je odsvetovano potapljanje oči in ust v vodo.

To bi lahko imelo hude zdravstvene posledice. Tako smo vodo le pokusili z jezikom in se prepričali o njeni izredni slanosti. Voda je bila prijetno topla in jaz sem ostal v njej več kot eno uro. Tudi temperatura zraka je bila ta dan zelo visoka, morda celo do 30 stopinj. Torej je bil dan kot nalašč za kopenje. Na obali so imeli urejene tuše s sladko vodo in smo lahko po kopenju s sebe sprali vso sol.

Ob morju se nahaja tudi blato, ki naj bi imelo zdravilne učinke, če se z njim namažeš po telesu in če v to seveda verjameš. Nekateri so se res namazali do neprepoznavnosti.

Obala, kjer smo vstopali v vodo, je bila peščena z nekaj skalami. Med plavanjem sem si na neki skali malo podrgnil kožo na nogi pod kolenom. Takrat tega niti nisem začutil. Ko sem prišel iz vode, je bila koža na ranjenem mestu vsa rdeča in pekoča. Učinek te slane vode je bil takšen, kot da bi dal na rano obkladek same soli. Naslednje dni me je rana pekla in se še razširila. Ob vrnitvi domov v Slovenijo sem potreboval še dober mesec časa, da se je rana končno zaprla in pozdravila. Tudi takšne posledice lahko povzroči preslana voda.

Betlehem

Ob 17.00 uri smo pot nadaljevali proti Jeruzalemu in Betlehemu. V Betlehem smo prispeli ob 18.30 uri in se namestili v romarsko hišo frančiškanov Casa nova. Ob 19.00 uri smo se zbrali na večerji. Po večerji smo se nekateri šli sprehajati po trgu in bližnji okolici. Prevezmal me je poseben občutek Božje bližine, saj smo bili v mestu Betlehem, in to na kraju, kjer se je pred dobrimi 2 tisoč leti rodil naš Odrešenik Jezus Kristus. V srcu in na ustnicah se mi je kar naprej ponavljala stara slovenska pesem, ki opeva to skrivnost. Glasi se:

***O, srečno mesto Betlehem,**
veselje delaš vsem ljudem.
Pred Jezusa pokleknimo.
to Dete prav ponižno molimo.*

*Leži na borni slamici,
vesoljni svet v rokah drži. Pred Jezusa*

*Ga oslek, volek gledata,
in s svojo sapo grejeta. Pred Jezusa*

Ta večer sem se dalj časa zadržal v pogovoru s s. Ivanko, redovnico salezijanko iz Novega mesta. Ponoči se nam je ob 1.00 uri pridružila druga skupina slovenskih romarjev, ki so prišli na ogled le novozaveznih krajev. Teh je bilo 20. Zdaj nas je bilo skupaj 39. Jaz sem dobil sostanovalca Vinka, prijetnega 35-letnega fanta, doma iz Rogaške Slatine.

Betlehem je Odrešenikovo rojstno mesto, ki je oddaljeno od Jeruzalema 10 km. Razteza se na hribu, ki se dviga nad dolino, zasajeno s trto in oljkami. Ta kraj leži v osrčju mogočne pokrajine, kjer široke rodovitne planjave prehajajo v puščavsko valovje sivih gričev, ki se spuščajo proti nižinam Mrtvega morja. Mesto Betlehem je pomembno že v stari zavezi. Nekoč je preko teh planot prišel sem Jakob in tu postavil svoj šotor. Na enem od teh gričev je mladi David pasel ovce svojega očeta in tedaj še malo ni slutil, da bo kmalu prejel kraljevsko maziljenje iz Samuelovih rok. Veliko pozneje, neke čudovite noči, so na bližnjih pašnikih pastirji zaslišali angele, ki so v zamaknjenju nebeških višav peli Gloria in excelsis Deo.

Betlehem je danes lepo urejeno mesto, v katerem živi približno 45.000 prebivalcev. Mesto je gosto naseljeno, hiše in stanovanjski bloki so vsi bele barve, nad njimi pa se na vseh straneh proti nebu dvigajo zvoniki različnih krščanskih cerkva. Do leta 1948 je bil Betlehem popolnoma krščansko mesto. Po tem letu so se pričeli priseljevati begunci in islam si je pridobil domovinsko pravico. Od tedaj tudi vse številnejši minareti oznanjajo svojo navzočnost. Danes živi tukaj več kot 33.000 arabskih muslimanov in le 12.000 kristjanov.

V Betlehemu so nam voditelji povedali, da je vsaka hiša, v kateri živijo kristjani, posebej označena ali zaznamovana z nekim krščanskim simbolom. Najpogosteje je to relief ali slika kakšnega svetnika nad vhodnimi vrati. Nekaj takšnih reliefov smo tudi videli.

Različnost svetišč daje Betlehemu pečat vernosti, celo mističnosti, zato ga po pravici imenujemo sveto mesto. Poleg svetišč je tukaj tudi veliko vzgojnih in dobrodelnih ustanov: različne srednje šole Svete dežele za fante in za dekleta, salezijanska tehnična šola, katoliška univerza, več centrov za bolne in invalidne otroke, bolnišnica, zavetišče za stare ljudi in še kaj. V Betlehemu poleg rimokatoličanov živijo in delujejo še grški pravoslavni verniki, sirske verniki, grkokatoliki, sirokatoličani, ločeni Armenci in protestantje. Če prištejemo k Betlehemu še dve predmestji, Bet Sahur in Bet Džala, živi v tem mestu številčno najmočnejša krščanska skupnost v Sveti deželi, blizu 25.000 vernikov.

Bazilika Božjega rojstva

Na 7. dan romanja, v soboto, 20. februarja, smo dan pričeli ob 7.00 uri z zajtrkom, pri katerem so se nam pridružili slovenski romarji, ki so prispeli v Sveto deželo ponoči. Skupino je pripeljal g. Bogomir Trošt, duhovnik koprške škofije, ki je tudi velik poznavalec Svete dežele. V naslednjih dneh se je pridruževal škofu Juriju s svojimi bogatimi razlagami. Malo pred 8.00 uro smo se podali v baziliko Božjega rojstva, ki je v neposredni bližini romarskega hotela, v katerem smo prenočevali. Desno od cerkve se nahaja armenski samostan.

Na kraju, kjer stoji sedaj bazilika Božjega rojstva, je bil rojen Jezus. Ko sta Marija in Jožef zaradi ukaza o popisu prebivalstva prišla iz Nazareta v Betlehem, nista mogla v nobenem gostišču dobiti prenočišča, zato je moral mladi par poiskati zavetje v votlini pod vasjo. V tem zavetišču, ki je bilo navaden hlev, se je v temini noči rodil Jezus, Luč sveta.

To votlino so poznali in častili od vseh začetkov krščanstva. Po judovskem uporu leta 70 po Kr., so Rimljani ta kraj oskrunili. Ko je postala krščanska vera v Rimskem cesarstvu priznana, je leta 326 sv. Helena na tem kraju zgradila veliko pet ladijsko baziliko. Ko so kasneje tukaj zavladali Perzijci, so do te cerkve pokazali spoštljiv odnos in je niso porušili. Prizanesli naj bi ji zaradi poslikave na pročelju, na kateri so bili sv. Trije kralji predstavljeni v perzijskih oblačilih. Med križarskimi vojnami so baziliko obogatili z lepim okrasjem. Po obdobju križarskih spopadov so baziliko dobili v last frančiškani. Toda leta 1757 so bili iz nje dokončno izgnani in deloma tudi iz svete votline. Ta bazilika je eno najstarejših krščanskih svetišč na svetu.

Glavni vhod v baziliko predstavljajo Mala vrata ponižnosti. Gre za ozko odprtino, ki je visoka le 120 cm. Tako se romar ob vstopu ponižno prikloni pred veliko Božjo skrivnostjo učlovečenja. Hkrati pa so majhna vrata v času vojnih nemirov preprečevala vstop konjenikov v cerkev. Najprej se pride v velik zgornji del cerkve, ki ga sedaj obnavljajo. Šli smo po stopnicah v spodnji del cerkve, kjer se med drugim nahaja votlina rojstva. Mimo nje nas je pot vodila do votline, ki je posvečena sv. Jožefu in njegovim sanjam, ko mu je prišel angel povedat, naj z Jezusom in z njegovo materjo bežijo v Egipt. Žraven te je še nekaj drugih votlin. V votlini sv. Jožefa smo imeli to jutro **sv. mašo**. Ker smo bili na kraju Jezusovega rojstva, smo obhajali božično mašo in peli božične pesmi. Pesem Sveta noč nas je na tem svetem kraju predstavila v dogajanje pred dva tisoč leti, ko se je Bog učlovečil. Škof Jurij nas je v uvodu povabil, naj se zbrani na tem skrivnostnem in svetem kraju veseli pridružimo zborom angelov in slavimo Gospoda.

Pri maši smo prisluhnili evangeljskemu odlomku o Jezusovem rojstvu. (Lk 2,1-14)

Nekaj misli iz pridige škofa Jurija: Obudimo spomin z jaslicami in Detetom. Vsako leto se spomnimo tega prizora. Stopiš, bereš, premišljuješ o sveti Družini. Pomembno je začutiti svetost družine. Začutiti to, kaj pomeni biti svet. Svetost je nekaj trdnega. Svetost je samo pot, je sredstvo. Svetost vidimo v betlehemiški votlini ob sveti Družini. Nimajo nič, a imajo drug drugega. In bili so srečni. To skrivnostno dogajanje je nekaj čudovitega. Božje usmiljenje je prišlo na svet in razodela se je Božja milost do nas. To mora prevevati naša srca, naš razum, naš spomin in vse naše želje. V sebi je potrebno ustvariti tak svet in ga nositi okrog. Živeti v družbi Gospodovi je nekaj največjega, kar človek lahko doseže. Vsem želim, da bi na tem kraju naredili en korak naprej, da bi bili polni Božje milosti, miru in svetosti.

Po maši smo si v bližini te votline ogledali še druge. Druga votlina je posvečena nedolžnim otročičem. V tretji je grob sv. Evzebija, učenca sv. Hieronima. V četrti votlini so prazni grobovi sv. Pavla, sv. Evstahija in sv. Hieronima. Peta votlina je posvečena sv. Hieronimu, ki je v njej prevajal Sveto pismo v latinščino. V tej celici je leta 419 ali 420 tudi umrl.

Po sveti maši in tem ogledu smo še malo počakali v zgornji baziliki, potem pa smo pristopili do votline rojstva. Tu je bilo veliko romarjev, zato smo se morali hitro pomikati naprej. Votlina je dolga približno 12 m in široka 3 m. Kraj rojstva na belih marmornih tleh označuje srebrna zvezda s štirinajstimi kraki, na kateri je napis: Tukaj je bil iz Device Marije rojen Jezus Kristus. Ko smo romarji prišli na vrsto, je vsak pokleknil na ta sveti kraj, s poljubom ali z dotikom roke počastil mesto rojstva našega Gospoda in v srcu obudil vero vanj.

Nekaj korakov od votline rojstva je z belim marmorjem obložena kotanja, ki je izdolbena na mestu, kjer so bile jasli s slamo, v katere je Marija položila Božje Dete, ki so ga prišli molit pastirji. V Svetem pismu beremo:

Tiste dni je izšel ukaz cesarja Avgusta, naj se popiše ves svet. Vsi so se hodili popisovat, vsak v svoj

rodni kraj. Tudi Jožef je šel iz Galileje, iz mesta Nazareta, v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem, ker je bil iz Davidove hiše in rodovine, da bi se popisal z Marijo, svojo zaročeno ženo, ki je bila noseča. Ko sta bila tam, so se ji dopolnili dnevi, da bi rodila. Rodila je sina, prvorojenca, ga povila v plenice in položila v jasli, ker zanj ni bilo prostora v prenočišču. ... Pastirji so pohiteli in našli tam Marijo, Jožefa in dete, v jasli položeno. Ko so to videli, so pripovedovali, kar jim je bilo rečeno o tem otroku ... (Lk 2,1-7; 16-17).

Nasproti jaslic je v istem prostoru postavljen oltar, ki spominja na obisk sv. Treh kraljev.

Ob odhodu od votline rojstva smo prišli do stopnišča, ki nas je pripeljalo v župnijsko cerkev, posvečeno sv. Katarini. Oskrbujejo jo frančiškani.

Zapustili smo cerkev in se sprehodili po dveh ulicah ter prišli do **votline mleka**. Poslopje je zgradila kustodija Svete dežele. Po zelo starem izročilu naj bi na tem kraju nekaj časa prebivala Devica Marija. Legenda pripoveduje, da je Božja Mati tu dojila Jezusa in ji je pri tem kaplja deviškega mleka padla na tla. Vse ženske te dežele, tudi muslimanke, ta kraj zelo častijo. To je eno najstarejših svetišč, posvečenih Devici Mariji. Voditelj romanja p. Peter nam je povedal, da se na tem kraju priporočajo Mariji zakonski pari, ki ne morejo imeti otrok. Vsako leto pride sem veliko zahvalnih pisem s sporočilom, da so bili v svoji molitvi uslišani in da so dobili naraščaj. Tudi mi smo se zaustavili v molitvi za rodovitnost tistih zakoncev, ki hrepenijo po potomstvu, a jim to še ni dano.

V votlini mleka smo občudovali tudi kip, ki prikazuje sveto Družino na begu v Egipt. Sv. Jožef vodi oslička, na katerem sedi Mati Marija z Jezusom v naročju. V kriпти votline je stalno češčenje svetega Rešnjega Telesa, ki ga vodijo sestre redovnice. Stopili smo tudi tja in se zaustavili pred stekleno steno. V tihi molitvi smo počastili Gospoda.

Betanija

Ob 10.30 uri smo se z avtobusom odpeljali v Betanijo, ki leži na hribu nasproti Betlehema. Tukaj so živeli Jezusovi prijatelji: Marija, Marta in Lazar. Jezus jih je imel rad in jih je večkrat obiskal. Ljubezen so mu vračali, saj so mu bila vrata njihove hiše na široko odprta, pri njih se je dobro počutil, prav tako pa oni ob njem. V Lukovem evangeliju (Lk 10,38-42) beremo:

Ko so potovali, je prišel v neko vas in žena z imenom Marta ga je sprejela v svojo hišo. Imela je sestro, ki ji je bilo ime Marija. Ta je sedla h Gospodovim nogam in poslušala njegovo besedo. Marta pa je imela s postrežbo polne roke dela. Pristopila je in rekla: »Gospod, ti ni mar, da me sestra pušča samo streči? Reci ji vendar, naj mi pomaga!« Gospod ji je odgovoril: »Marta, Marta, skrbna si in vznemirja te veliko stvari, a le eno je potrebno. Marija si je izvolila najboljši del, ki ji ga nihče ne bo vzela.«

V Betaniji so Jezusu nekaj dni pred veliko nočjo pripravili tudi večerjo. Takrat mu je Marija maznila noge z dišečim oljem in mu jih brisala s svojimi lasmi. Juda Iškarjot je godrnjal, češ zakaj se to olje ne proda in denar da ubogim. Jezus je takrat odgovoril: »Pustite jo maziliti, za moj pogrebni dan ga je prihranila. Uboge imate namreč vedno med seboj, mene pa nimate vedno.«

V Betaniji se je tudi zgodil eden največjih Jezusovih čudežev: obujenje Lazarja od mrtvih. O tem poroča evangelist Janez:

Ko je Jezus prišel v Betanijo in so mu povedali, da je Lazar umrl, ga je to do srca ganilo in je vzdrltel. Vprašal je: »Kam ste ga položili?« Rekli so mu: »Gospod, pridi in poglej!« Jezus se je zjokal. Judje so tedaj govorili: »Poglejte, kako ga je imel rad... (Jn 11,33-36)

Ko so mu pokazali grob, je zaklical na ves glas: »Lazar, pridi ven!« In umrli je prišel ven. Noge in roke je imel povezane s povoji. ... Jezus jim reče: »Razvežite ga in pustite, naj hodi!« (Jn 11,43-44)

Okrog Lazarjevega groba je zrasla moderna vas El Azarijev, v kateri živi danes skoraj samo muslimansko prebivalstvo. V bližini Lazarjevega groba so skozi minula stoletja zgradili cerkev, ki je bila najprej porušena zaradi potresa. Potem so jo obnovili in je dolgo časa služila svojemu namenu. Po odhodu križarjev v 12. st. pa so se je polastili muslimani.

Danes se nad ruševinami nekdanjih svetišč dviga lepa cerkev, ki smo jo obiskali. Posvečena je Lazarju, Mariji in Marti. Notranjost je bogato okrašena z marmorjem in mozaiki, na katerih so upodobljeni prizori iz evangeljskih odlomkov, povezanih z Betanijo. Oznanjajo veselo upanje na vstajenje.

Ko smo prišli iz nove cerkve, je bil pred nami vhod v Lazarjev grob. Po 24 zelo izrabljenih stopnicah smo se spustili v votlino, ki je vklesana v skalo.

Odhod v Jeruzalem

Iz Betanije nas je pot vodila proti Jeruzalemu. Če ne bi v zadnjih letih na tem ozemlju zrastle visoki zidovi, ki delajo mejo med Palestino in Izraelom, bi v Jeruzalem prispeli v desetih minutah. Sedaj se moraš peljati daleč naokoli. Ko smo se že bližali mestu, smo se peljali še skozi tunel. P. Peter in g. Bogomir sta nam za vstop v sveto mesto Jeruzalem pripravila glasbeni sprejem, saj sta na avtobusu zavrtela znano mladinsko pesem: Jeruzalem, ti zidan si kot mesto veliko. Ob poslušanju te čudovite pesmi in ob milostnem trenutku, ko kot romar vstopam v sveto mesto Jeruzalem, kjer nas je naš Gospod Jezus odrešil, sem se ves ganjen prepustil govoricu srca. Na avtobusu sem sedel sam v vrsti, zato sem lahko pustil solzam sreče in veselja, da so prosto tekle po licu.

Mir tebi, Jeruzalem! (Psalm 122)

Razveselil sem se, ko so mi rekli:

V Gospodovo hišo pojdemo.

*Hitro smo hodili in že smo tukaj,
pri vhodu v mesto Jeruzalem.*

*Jeruzalem, kako si ti lepo mesto,
trdno zidano in urejeno.*

*Sem hodi Božje ljudstvo slaviti Gospoda,
kakor določa njegova postava.*

*Tu se razsoja pravica,
tu je najvišje sodišče.*

*Prosimo, kar je v miru svetemu mestu,
naj bodo srečni vsi, ki ga ljubijo.*

*Naj vlada mir za njegovim obzidjem
in varnost v njegovih dvorih.*

Zaradi svojih bratov in prijateljev kličem:

Mir tebi, Jeruzalem!

*Zaradi svetišča našega Boga in Gospoda
ti želim vse dobro.*

Kratek zgodovinski oris Palestine

Palestina je naseljena že od pradavnine. Ko je leta 1850 pred Kristusom Abraham prispel z bregov Evfrata v Kanaansko deželo, je tu našel številne amorejske in kanaanske rodove. Nenehna preseljevanja so povzročala nova in nova medsebojna ločevanja in razlikovanja. Politično nadvlado so imeli tukaj Egipčani. Okrog leta 1730 pr. Kr. so se po invaziji zavihteli na oblast Hiksi in Palestino spremenili v velikansko taborišče. Okrog leta 1580 pr. Kr. so se Egipčani, ki so pregnali Hikse, spet vrnili v Palestino in v času novega cesarstva se je njihova prevlada kazala na vseh področjih. Potem je začel Egipt ponovno propadati; to je bil njegov dokončni zaton, ki je Hebrejcem omogočil, da so se naselili v Palestini.

Abraham, pa tudi njegova potomca Izak in Jakob so kot nomadi nenehno potovali po deželi in iskali dobre pašnike, vse do dne, ko sta lakota in Jožefova nenavadna usoda Hebrejce privedli v Egipt, kjer so se naselili. V 13. stoletju so Hebrejci pod Mojzesovim vodstvom odšli iz Egipta in se prikazali vzhodno od reke Jordan. Postali so pravo ljudstvo in se pripravljali na to, da bi si prilastili deželo, obljubljeno njihovim očetom. Velika obdobja osvajanja so se končala pod vodstvom Jozueta, Mojzesovega naslednika. Z leti je vseh dvanajst izraelskih rodov živelo ločeno in bili so neodvisni drug od drugega. Povezovalo jih je le skupno češčenje Jahveja, ki jih je zbiral okoli skrinje zaveze v Siloi. Samuelu, zadnjemu sodniku, je uspelo izvesti versko reformo in s tem nekoliko povezati ljudstvo. Prvi sad te zveze je bila ustanovitev kraljestva.

Doba kraljev. Prvi kralj je bil Savel, ki je zavladal okrog leta 1030 pr. Kr. Kralju Davidu, ki je vladal v letih od 1012 pr. Kr. do 972 pr. Kr. je uspelo združiti kraljestvo tako, da je Jeruzalem postavil za prestolnico. Zmagovito je premagal vse bližnje sovražnike in vpeljal trdno upravo, ki je iz njegovega kraljestva naredila pomembno silo v orientalskem svetu tistega časa.

Kralj Salomon (972-932 pr. Kr.) je kraljestvo svojega očeta utrdil tako, da je sklenil zvezo z Egiptom in s Fenicijo, predvsem pa s tem, da je zgradil mogočni tempelj v Jeruzalemu. Ta tempelj je postal središče verskega življenja vsega ljudstva. Na žalost pa so kraljeva razkošnost, čezmerni davki in druge napake zadnjih let po njegovi smrti povzročili razkol med severnimi in južnimi rodovi. Oblikovali sta se dve kraljestvi: na jugu kraljestvo Juda z Jeruzalemom kot prestolnico, na severu pa kraljestvo Efrajima s središčem v Samariji. Od tedaj dalje sta bili obe kraljestvi med seboj ločeni, slabili pa so ju še nenehni bratomorni boji. Severno kraljestvo, ki je bilo bolj izpostavljeno in izprijeno, je podleglo prvo. Samarijo je leta 721 pr. Kr. zavzel Sargon, kralj iz Niniv in severne rodove odpeljal v izgnanstvo, iz katerega se niso več vrnili. Kraljestvo Juda, zavarovano z gorami in bolje zaščiteno proti notranjemu razkrajanju, se je obdržalo dalj časa. Začetek nesreče Judovega kraljestva je predstavljal padeč Niniv leta 612 pr. Kr., od katerih je bilo kraljestvo Juda bolj ali manj odvisno. Nabukadnezar je leta 586 pr. Kr. Jeruzalem zravnal s tlemi, tempelj oropal in požgal, vse ljudstvo pa odvedel na bregove rek babilonskih.

Obdobje obnove. Po Božjem načrtu pa je bilo to izgnanstvo samo kratkotrajna preizkušnja, hkrati pokora in poduk, s katerim je Bog skušal trdovratno ljudstvo prisiliti, da bi se zavedelo svoje višje poklicanosti izvoljenega ljudstva, znanilca in priče razodetja. Ko je perzijski kralj Kir leta 538 pr. Kr. po zavzetju Babilona ujetnikom vrnil svobodo, je bila majhna skupina Judov pripravljena na novih temeljih lotiti se obnove Bogu pripadajočega ljudstva. Tisti, ki so se vrnili v domovino in ponovno zavzeli Jeruzalem, so kljub mnogim stiskam in težavam spet pozidali tempelj. Medtem pa se je v zgodovini sveta pripravljala velika sprememba. Perzijsko kraljestvo, v katerem je Judeja predstavljala le majhen drobec, se je rušilo pod udarci Aleksandra Velikega (leta 322 pr. Kr.). Skupaj s celotnim antičnim vzhodom je Judeja prešla pod grško oblast. Vendar pa je bilo judovstvo tedaj v sebi že močno, neomajno povezano z Jahvejem in z njegovo Postavo, tako da ga je bleščeča grška poganska civilizacija mogla le za hip načeti, nikakor pa ne zadušiti.

Grška doba. Eden od grških voditeljev, Antioh IV. Epifan, ki je vladal v letih 175-164 pr. Kr., je skušal zatreti judovsko vero, oskrnil je tempelj in pod smrtno kaznijo prepovedal izpolnjevanje Mojzesove postave. Izbruhnili so upor, ki so ga vodili Makabejci in po petih letih dosegli versko svobodo. Leta 143 pr. Kr. je judovsko ljudstvo izbojevalo politično neodvisnost.

Leta 63 pr. Kr. je prišla pred obzidje Jeruzalema rimska vojska in tedaj so Judje padli pod jarem Rima, vladarja sveta.

Rimska doba. Leta 37 pr. Kr. se je svetega mesta polastil Idumejec Herod in od tistega dne dalje je na judovski narod s svojim železnim jarmom pritiskala kruta oblast, ki je bila zelo tiranska. V Herodovem času se je v Betlehemu rodil Jezus. Nova zvezda je svetu naznanjala, da bo starodavni Davidov prestol obnovil Kralj, čigar kraljestvo ne bo imelo konca. Po Herodovi smrti je prevzel neposredno upravo nad Judejo Rim (leta 6 po Kr.). V času vladanja Poncija Pilata (v letih 26-35), je naš Gospod izpolnil svoje poslanstvo oznanjevalca in odrešenika: obsodili so ga na smrt in križali.

Leta 66 so se Judje Rimu uprli. Vojna je trajala štiri leta in spremljali so jo bratomorni boji med Judi samimi, zato je postal njihov poraz neizogiben. Leta 70 je bil Jeruzalem uničen, tempelj požgan, prebivalci pa pobiti ali odvedeni v izgnanstvo. Uresničila se je Jezusova prerokba: *Prišli bodo dnevi nadte, ko te bodo sovražniki obdali z okopi, te oblegali in stiskali z vseh strani. V tla bodo poteptali tebe in tvoje otroke v tebi in ne bodo pustili kamna na kamnu, ker nisi spoznalo časa, ko se je Bog milostno ozrl nate.* (Lk 19,43-44)

Čez pol stoletja so se Judje spet borili proti Rimljanom v tri letni vojni. Po njej je Hadrijan na kraju, kjer je stal Jeruzalem, zgradil pogansko mesto, ki ga je imenoval Aelia Capitolina.

Krščanska doba. S Konstantinovo zmago leta 313 in z zmagoslavjem krščanstva se je Palestina dvignila iz ruševin, ki jih je takoj zatem prekrila s krasnimi bazilikami, s samostani in z zgradbami vseh vrst. Nabožna umetnost, ki je bila v 4. stoletju v službi Konstantina in sv. Helene, v 5. stoletju v službi cesarice Evdoksije, v 6. stoletju pa Justinijana, je ustvarila čudovite spomenike. Te stavbe so vernikom označevale kraje, ki so jih posvetili rojstvo, življenje in smrt našega Odrešenika. Množice romarjev so začele prihajati iz najbolj oddaljenih dežel, z Vzhoda in z Zahoda. Na tleh, ki so bila v zgodovini tako nemirna, so sledila stoletja goreče krščanske vere.

A leta 614 je perzijski kralj Kozroes II. opustošil Palestino in porušil večino verskih zgradb. Komaj jo je leta 628 spet obnovil Heraclius, je že leta 636 padla v roke arabskih muslimanov.

Arabska doba. Arabska invazija je bila za palestinsko krščanstvo usodna. Kristjani so množično prestopali v islamsko vero. Tiste, ki so ostali zvesti, so res prenašali, vendar je bil njihov položaj zelo negotov; ohranili pa so svoje cerkve in romanja so se nadaljevala. Vendar pa je v 11. stoletju tu življenje postalo za kristjane neznosno. To žalostno stanje je končno le zbudilo sočutje na Zahodu. Začela se je junaška epopeja križarskih bojev za svete kraje.

Doba križarskih vojn. Papež Urban II. se je na koncilu v Clermontu leta 1095 odločil za križarsko vojno, ki naj bi osvobodila svete kraje. Križarji so šli prek Male Azije in zavzeli Nicejo, prodrli v Sirijo, se polastili Edese in Antiohije, nato pa napadli Palestino in leta 1099 zavzeli Jeruzalem. Spet so odprli svetišča, zgradili samostane in ustanovili vojaške redove. Druga križarska vojna leta 1147 ni mogla ustaviti Saladina, ki je leta 1187 ponovno zavzel Palestino in jo podredil muslimanski oblasti. Leta 1291 so križarji izgubili kraj Sv. Janez v Akronu, ki je bil njihova zadnja postojanka na Vzhodu. Medtem, ko se je orožje izkazalo nemočno, so sinovi sv. Frančiška Asiškega na miren način prevzeli oblast nad svetimi kraji. Frančiškani so skozi dolga stoletja za ceno neskončnega trpljenja in celo mučeništva v imenu krščanskega sveta ostali tu na straži vse do današnjih dni.

Otomanska doba. Leta 1516 je Palestina prišla pod otomansko (turško) nadoblast. Jeruzalem so obdali z današnjim obzidjem. Približno v tem času je lastništvo nad svetišči postalo predmet nenehnih sporov med Latinci, Grki, Armenci in drugimi. Še danes se uporablja izraz status quo, s katerim označujejo mnoge dogovorjene ali pa nerešene stvari, ki se jih ne sme nihče dotakniti. Z drugimi besedami to pomeni, da tako mora biti in se o tem nič ne sprašuje. Leta 1799 je Zahod ponovno nastopil v Palestini, tokrat s četami Bonaparteja, in za nekaj časa postal gospodar nekdanjega križarskega kraljestva. Osvoboditev izpod otomanskega jarma je prinesla šele prva svetovna vojna (1914-1918).

Palestina v našem času

Na konferenci v San Remu leta 1920 so Palestino postavili pod britanski mandat, da bi uresničili znamenito deklaracijo Balfour, po kateri naj bi v Palestini nastalo narodno središče za judovsko ljudstvo. Judje so si želeli, da bi iz tega kmalu nastala judovska država. Reakcija arabskega prebivalstva proti vse večjemu judovskemu priseljevanju in proti nakupovanju zemljišč je bila strašna. Leta 1929 so se pričeli krvavi nemiri, ki so svoj vrh dosegli v letih 1936 in 1938. Na predvečer druge svetovne vojne je bilo v Palestini med približno dvema milijonoma prebivalcev skoraj šesto tisoč Judov, milijon dvesto tisoč arabskih muslimanov in sto tisoč kristjanov. Vojna je Palestini vrnila notranji mir.

Ker so se v naslednjih letih Judje borili proti Angležem, je Anglija leta 1947 mandat nad Palestino vrnila Organizaciji združenih narodov. Istega leta je OZN Palestino razdelila med Jude in Arabce. Leta 1948 je Anglija zapustila deželo, ki je krvavela v popolnem neredu in takoj zatem so razglasili novo državo Izrael. Država Izrael je obsegala dve tretjini ozemlja nekdanje Palestine. Določili so meje, ki so Sveto deželo skoraj dvajset let delile med dve sovražni deželi. Prebivalstvo je hitro naraščalo, saj so sem prihajali Judje iz Evrope in iz arabskih držav.

Junija leta 1967 so bili Izraelci v spopadih s Palestinci močnejši. Šest dnevno vojno je dobil Izrael in zasedel arabska in palestinska ozemlja na Sinaju (pozneje so bila ponovno predana Egiptu), v Gazi, na zahodnem bregu reke Jordan, v vzhodnem Jeruzalemu in na Golanski planoti. Tako si je Izrael izboril 77 % ozemlja. Palestincem sta ostali dve manjši in med seboj ločeni ozemlji: Gaza in Zahodni breg. Zasedba teh ozemelj, ki naj bi Izraelu prinesla večjo varnost, še posebej Jeruzalemu, je glavni razlog za pol stoletja trajajoče spopade z različnimi palestinskimi skupinami, ter tu in tam tudi s sosednjimi državami.

Leta 2002 so Izraelci začeli graditi 8 m visok varnostni zid, ki naj bi prebivalce Izraela varoval pred terorizmom Palestinecev. Na glavnih prometnicah so tako nastale kontrolne točke, kjer Izraelci nadzirajo vse premike Palestinecev. Palestinci lahko hodijo dnevno na delo ali obisk v Jeruzalem, vendar se morajo zvečer vrniti nazaj, saj jim ne dovolijo prenočiti v Izraelu.

Ta zgodovinski pregled nam pomaga bolje razumeti, da ta dežela ni kakor druge. Ni nam samo rodila Zveličarja in postala zibelka naše vere, ampak je tudi dežela, ki je bila v svoji dolgi zgodovini tolikokrat oblita s krvjo. In prav zato nam je lahko toliko dražja. Tako se nam zdi bolj kot vse druge pokrajine na zemlji povezana z dramo našega odrešenja.

Jeruzalem

Sveto mesto Jeruzalem leži v središču Izraela, dežele, ki je toliko pretrpela v zgodovini. Čeprav se mesto razprostira na samem, sodi njegov položaj med najbolj varne. Ščitijo ga naravne pregrade, to so griči, ki se nizajo okrog njega. Jeruzalem leži na nadmorski višini okrog 700 m. Jeruzalem se v virih omenja že v 16. stoletju pr. Kr. Naselbina na tem kraju pa naj bi obstajala že od 3. tisočletja pr. Kr. dalje. Leta 1006 pr. Kr. David zavzame mesto, ki je bilo tedaj v rokah Jebusejcev. Polasti se trdnjave na gori Sion (Ofel), jo poveča in obda z obzidjem. Od takrat se ta kraj imenuje Davidovo mesto ali Jeruzalem. Sem so pripeljali skrinjo zaveze in Jeruzalem postane politična in verska prestolnica Božjega ljudstva.

Leta 950 pr. Kr. Salomon uresniči željo svojega očeta Davida, ko postavi veličastni tempelj v čast Jahveju. V templju slovesno sprejmejo skrinjo zaveze. Po razkolu, ki sledi Salomonovi smrti okoli leta 931 pr. Kr., je Jeruzalem prestolnica samo južnega kraljestva. Se vedno ostaja Božje mesto v pravem pomenu, saj se po postavi samo tukaj sme opravljati uradno bogoslužje.

Leta 587 pr. Kr. Jeruzalem opustošijo Kaldejci in zdi se, da ga je Bog zapustil. Vrnitev izgnancev leta 538 pr. Kr., ponovna postavitve templja v letih 525-520 pr. Kr., obnova obzidja leta 445 pr. Kr., vse to nekaterim vliva zaupanje, da se bo Božje mesto ponovno in dokončno dvignilo v vsej slavi. Toda zatem se zvrstijo strašna preganjanja Antioha Epifana in upor ljudstva, ki ga vodijo v letih od 169-154 pr. Kr. Makabejci.

Nato kmalu zavladajo Rimljani, obupani Judje se uprejo in Jeruzalem je leta 70 po Kr. porušen. V teh ruševinah izginijo čudovite zgradbe Heroda Velikega, predvsem veličastni tempelj, katerega popolno uničenje je napovedal Kristus. Bog si je izbral drugo prebivališče, ki je dragocenejše, to je svojo Cerkev, za katero je bil Jeruzalem napoved in prerokba.

Jeruzalem je več tisočletno mesto, ki je bilo v teku zgodovine sedemnajstkrat porušeno. Gospod naj mu nakloni milost, da na veke uresniči to, kar pomeni njegovo ime: mesto miru.

Jeruzalem, prestolnica monoteizma

Kljub porušenju templja je Jeruzalem postal kraj zbiranja vseh vernikov, ki častijo enega Boga: Judov, kristjanov in muslimanov. Judovski kristjani so se zelo zgodaj vrnil, se naselili v Jeruzalemu in skrbno ohranjali spomin na Jezusove poslednje ure, na njegovo smrt in vstajenje v slavi. Po zapletenih kasnejših stoletjih in mnogih preobratih moramo biti hvaležni frančiškantom, ki so Cerkvi ohranili neprecenljiv zaklad svetih krajev v Jeruzalemu in pripomogli, da se je tukaj obdržala krščanska skupnost. Frančiškani še danes pomagajo tukaj živečim kristjanom, da vztrajajo na svojih domovih in se kljub raznim pritiskom ne odseljujejo iz države. Z denarnimi sredstvi, ki jih za Sveto deželo zbira Cerkev po vsem svetu, oskrbujejo kristjanom tudi delovna mesta in jim tako pomagajo preživljati družine. Vodijo in vzdržujejo nekatere osnovne in srednje šole, ter si prizadevajo še na drugih področjih.

Muslimani imajo Jeruzalem za svoje tretje sveto mesto: to je za Meko in Medino. Imenujejo ga »Sveto«, »El Kuds«. Na mestu, kjer je stal nekoč tempelj, so muslimani zgradili Omarjevo mošejo. V neposredni bližini so zgradili še znamenito mošejo El Aksa. To so za muslimane kraji molitve, ki jim izkazujejo veliko čast. Poleg teh imajo po mestu še vrsto mošej. Večkrat na dan, tudi ponoči, se z vrha vseh minaretov v svetem mestu dvigne muezinov presunljivi klic v čast Alahu.

Jeruzalem je sveto mesto tudi za Jude. Vsak Jud, ki živi kjerkoli po svetu, sanja o tem, da bi se naselil v Jeruzalemu in nenehno obrača pogled proti svetemu mestu svojih očetov. V sebi goji željo, da bi mogel moliti ob »Zahodnem zidu«, nekdam imenovanem »Zidu objokovanja«. To je edini ostanek zidu, ki je podpiral ploščad Salomonovega templja. Za vsakega Izraelca ostaja Jeruzalem obljubljeni mesto in vesoljno zbirališče.

V Izraelu se zaradi različnih verskih skupnosti pojavljajo tudi različne potrebe po praznovanju Gospodovega dneva. Za muslimane je praznični dan petek, za Jude sobota in za kristjane nedelja. In tako tudi praznujejo. Kar težko nam je razumeti, kako je to izvedljivo. V šolah, ki jih obiskujejo na primer kristjani in muslimani, sta prosta dneva petek in nedelja. V judovskih šolah je prosto v soboto. Glede na versko pripadnost se ljudje tudi zaposlujejo v raznih podjetjih. Glede na vodstvo podjetja je tudi določeno, kateri dan v tednu je namenjen praznovanju in je dela prost.

Judje vzamejo Gospodov dan zares. V njihovi kulturi predstavlja petkov sončni zahod pričetek svetega dne - sobote ali šabata, ki se konča ob sobotnem sončnem zahodu. Tedenski judovski praznik

simbolizira dan Gospodovega počitka, potem ko je svet ustvarjal šest dni. Judje na ta dan strogo počivajo in ne opravljajo nobenih težjih del. Zaprte so vse njihove trgovine, restavracije in bari. Javni promet se zaustavi in mesta se izpraznijo.

V Jeruzalemu smo se v dneh ogledov mesta večkrat peljali mimo izraelskega parlamenta, ki se imenuje Kneset. Izrael je razvita država z močno parlamentarno demokracijo in parlamentarnim sistemom. Imajo tudi močno gospodarstvo, saj se uvrščajo na 41. mesto med največjimi na svetu. Med bližnjevzhodnimi državami se Izrael uvršča na prvo mesto v razvoju. Zanimiv je tudi podatek, da se uvrščajo med najvišje države na svetu po pričakovani življenjski dobi.

Ogled posameznih krajev v mestu Jeruzalem

Sv. Peter pri Petelinjem petju (Gallicantus). Na ta kraj smo prispeli v soboto, 20. februarja, ko smo zaključili obisk v Betaniji. Gallicantus je kraj, kjer je Peter trikrat zatajil Jezusa, potem ko so ga vojaki zajeli in odvedli na sojenje. Ob tem je petelin zapel in Peter se je spomnil Jezusovih besed, ter se bridko zjokal. Do tega kraja vodi cesta, ki poteka v bližini krščanskih pokopališč. Na Gallicantusu je danes postavljena lepa cerkev Petrove zatajitve. Tu je ohranjenih tudi več pomembnih arheoloških zanimivosti. Med različnimi odkopanimi ruševinami opazimo lepo stopničasto pot, ki se v bližini dvorane zadnje večerje spusti proti Siloi. Moški z vrčem vode, ki sta mu učenca morala slediti, da sta našla prostor za velikonočno večerjo, je nedvomno prihajal po tej poti. Tudi Jezus je zagotovo hodil po njej na večer velikega četrтка.

Cerkev sv. Petra pri Petelinjem petju se dviga sredi ostankov nekega starodavnega svetišča. Sestavljata jo zgornji del in umetno zgrajena kriptna, ki jo podpirajo mogočni stebri. Posvečena je Kristusu Sodniku. Zunaj ob cerkvi je bronasti spomenik, ki predstavlja Petra, ki se greje z drugimi ob ognju. Zraven je dekla, ki ga je prepoznala, na stebri pa je petelin. Škof Jurij nam je na tem kraju v svoji razlagi med drugim dejal, da je petelinji klic glas vesti. Kakor petelin zbudi človeka, tako glas vesti predrami človeka iz neke zaspanosti in mu pove, kaj je prav.

V bližini cerkve smo se zaustavili na terasi, kjer se nam je ponudil krasen razgled po okolici. Pod nami je bil najprej vrh Ofela, ki se še posebej zvečer zelo razločno zarisuje nad dolino Cedrona. Tu je torej Davidovo mesto, tisti Sion, ki ga tolikokrat opevajo psalmi.

Nad dolino Cedrona se dviga Gora pohujšanja, tako poimenovana po Salomonu, ki se je tukaj predajal malikovanju, k čemur so ga zapeljale njegove poganske žene. Na tem hribu je Katoliško podporno društvo uredilo sprejemno hišo za tiste romarje, ki si ne morejo privoščiti hotela.

S pogledom na levo stran se nam odpre obzidje in vrh templja, ki se dvigata nad dolino Cedrona.

Naravnost pod nami je dolina Jozafat, nad katero se proti Oljski gori razteza ogromno judovsko pokopališče.

Če se obrnemo na desno, zagledamo Hinomsko dolino (dolino Gehena), kjer proti vzhodu leži Lončarjeva njiva ali Njiva krvi, kjer se je obesil izdajalec Juda.

Betfaga

Od Gallicantusa smo se zapeljali nedaleč stran do Betfage. Betfaga leži na grebenu v obliki sedla, ki povezuje Oljsko goro z višino Betanije. Zaradi pomembnosti lege med globokima dolinama je skozi ta kraj vedno potekal živahen promet. Jezus je zanesljivo pogosto prišel sem, zato okoliščine obeh evangeljskih dogodkov, ki ju po tradiciji postavljajo v ta kraj, lahko prav dobro razumemo.

Najprej se spomnimo srečanja med Jezusom, Marto in Marijo po smrti njunega brata Lazarja. Jezus je iz pokrajine okoli Jerihe prišel po rimski cesti, ki se je začejala na Oljski gori v bližini Betfage. Povsem jasno je torej, da sta do sem sestri prišli Gospodu naproti. Jezus jima je tukaj takrat rekel: *»Jaz sem vstajenje in življenje: kdor veruje vame, bo živel, tudi če umrje; in kdorkoli živi in veruje vame, vekomaj ne bo umrl.«* (Jn 11,25-26)

V Betfagi naj bi se na cvetno nedeljo začel tudi Jezusov zmagoslavni sprevod v Jeruzalem. Apostola sta tu po Jezusovem naročilu našla osla, na katerega je potem sedel. Ker je prihajal iz Betanije, jima je lahko rekel: *»Pojdita v vas, ki je pred vama.«* Vas se je razprostirala pred njihovimi očmi, pod Oljsko goro.

Ogledali smo si svetišče v Betfagi, ki je bilo pred kratkim obnovljeno in okrašeno s freskami, ki prikazujejo sprevod na cvetno nedeljo. Na ta dogodek in na Lazarjevo obujenje spominja tudi skala v obliki kocke, ki so jo našli leta 1876 in je shranjena v svetišču, ter zavarovana z ograjo iz kovanega železa.

Zunaj v bližini cerkve je lep bronasti spomenik, ki prikazuje Jezusa, kako na cvetno nedeljo jezdi na osličku, zraven pa je navdušena množica. Voditelji so nam povedali, da se na tem kraju vsako leto na cvetno nedeljo prične veličastna procesija, katere se udeležijo velike množice kristjanov. Ves promet v bližnji okolici je takrat zaprt, tako da se lahko vije procesija proti Jeruzalemu, po poti, kjer so Jezusa spremljali z oljčnimi in palmovimi vejami pred dva tisoč leti. Ta slovesna procesija traja tri ure.

Škof Jurij nam je po prebranem evangeljskem odlomku podal še nekaj razlag. Navajam nekaj **njegovih misli**: Rimljani so bili v svojem ravnanju konkretni. Niso bili samo osvajalci, ampak so gradili tudi dobre ceste, ljudem priskrbeli vodo in uredili upravo. V evangeljskem odlomku beremo, da se je tempeljsko zagrinjalo pretrgalo. Tempeljska postava je minila. Judom je bilo napovedano, da bo njihova hiša porušena. Tempelj, ki je bil do tedaj središče sveta, je s porušenjem odslužil. Ker so na kraju, kjer je prej stal tempelj, muslimani postavili mošejo, ga Judje nimajo kam pozidati. Če bi to poizkušali, vedo, da bi tekla kri. Glavno duhovniško opravilo so daritve. Judje so rabini, torej učitelji, nimajo pa duhovnikov. In to oni zdaj pogrešajo. Ker ni templja, ne morejo več opravljati daritev.

Kraj Očenaša ali Paternoster

Iz Betfage smo se odpeljali nedaleč stran na Oljsko goro, kjer smo najprej obiskali karmeličanski samostan in cerkev Očenaša. Na tem kraju je v letih 326-333 sv. Helena dala postaviti prvo od bazilik, postavljenih na Oljski gori. Bazilika se je imenovala Eleona. Od tukaj je lep razgled po vsem mestu. Eleona je bila posvečena spominu Jezusovih govorov apostolom. Jezus naj bi apostolom večkrat govoril v neki votlini, kjer naj bi jih tudi naučil moliti Očenaš. To votlino, imenovano votlina naukov, so gotovo obiskovali kristjani prvotne jeruzalemske Cerkve. Pozneje je postala kripta Konstantinove bazilike. Ta bazilika je doživela enako usodo kakor druga svetišča, bila je porušena. Križarji so jo obnovili in jo poimenovali cerkev Očenaša (Paternoster). Pozneje je bila ponovno razrušena in dokončno uničena.

Danes stoji na tem kraju karmeličanski samostan Očenaša. Leta 1868 je to zemljišče kupila princesa mesta Tour de Auvergne in dala tu zgraditi cerkev, posvečeno Očenašu, ter samostan za francoske karmeličanke. Pred cerkvijo je stal križni hodnik s štirimi galerijami.

Danes je Gospodova molitev izpisana v različnih jezikih na več kakor 150 keramičnih ploščah, od katerih jih je nekaj v notranjosti karmeličanske kapele, druge pa so razvrščene po stenah križnega hodnika in po zidovih obzidja. Številne plošče v različnih jezikih tako pričajo, da se Gospodova molitev moli po vsem svetu. Plošča s slovenskim Očenašem se nahaja v notranjosti samostanske kapele. Postavljena je bila ob prvem romanju Slovencev v Sveto deželo leta 1910, ko je skupino 540 romarjev vodil ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič. Potovali so z ladjo iz Trsta.

Spodnje stene so bile okrašene s 35 velikimi okvirji in v vsakem od njih je bila v drugem jeziku zapisana molitev Očenaš.

Škof Jurij je v svoji razlagi med drugim dejal, da naj pomnimo to, da je na svetu zla vedno manj kot je dobrega. Zlo je vedno parazit, ki se lahko redi samo na dobrem. Ukradeš lahko le toliko, kot je, več kot to ne moreš ukrasti. Na koncu vedno zmaga dobro.

Kraj vnebohoda

Nedaleč od samostana Očenaša na Oljski gori je svetišče vnebohoda. Evangelist Luka pripoveduje, da je Jezus peljal apostole ven, tja proti Betaniji, ter se ločil od njih in se dvignil v nebesa (Lk 24,50). V Apostolskih delih natančno pove, da so se učenci vrnili v Jeruzalem z gore, ki se imenuje Oljska in je sobotni dan oddaljena od mesta (Apd 1,50). Razdalja, ki jo je človek smel prehoditi zunaj mest, ne da bi kršil postavo glede sobotnega počitka, je bila 2000 komolcev (to je dober kilometer). Prav toliko meri razdalja, ki vrh Oljske gore ločuje od mesta.

Na tem kraju so v 4. stoletju postavili cerkev v obliki rotunde. To svetišče so, kakor mnoga druga, porušili Perzijci. Potem jo je obnovil opat Modest, a kasneje so jo uničili muslimani. Križarji so stavbo ponovno pozidali in ji dali obliko, ki jo je ohranila do danes. V notranjosti majhnega svetišča je v bel marmor uokvirjen kamen z nekakšno vdrtino, ki naj bi bila po judovskem izročilu odtis Jezusove noge. Tega ne moremo ravno smatrati za relikvijo.

Na tem kraju je torej Jezus štirideseti dan po vstajenju od mrtvih še zadnjikrat blagoslovil svoje

učence. Apostoli se zaradi te ločitve niso žalostili. Nasprotno, pokazali so veliko veselje, kajti vnebohod je bil očitni dokaz božanske narave njihovega Gospoda.

Tako smo ta dan že v večernem mraku zaključili prvi dan ogledov v Jeruzalemu. Z avtobusom smo se polni lepih vtisov vračali proti Betlehemu, kjer smo bili nastanjeni. Med vožnjo smo, tako kot tudi vse prihodnje dni, molili rožni venec in večernice. V Betlehemu smo se okrepčali z večerjo, ostanek večera pa si je vsak lahko zapolnil po svoji želji. Jaz sem večere izkoristil za zapisovanje in urejanje dnevnika.

Sv. Sion - dvorana zadnje večerje

Na 8. dan romanja, v nedeljo, 21. februarja, sem se že zjutraj ob 5.00 uri udeležil sv. maše v votlini Božjega rojstva. Ob prihodu v Betlehem nam je pater Peter povedal, da je v votlini rojstva vsako jutro ob zgodnji uri sv. maša. Če kdo želi, se je lahko udeleži. Mašo to jutro smo obhajali v sveti zbranosti, saj nas je bilo pri njej le 10 vernikov. Potekala je v italijanskem jeziku.

Do zajtrka, ki je bil ob 6.15 uri sem zmolil svoje jutranje molitve. Ob 7.00 uri smo se z avtobusom podali od doma proti Jeruzalemu. Prvi kraj obiska je bila cerkev ob dvorani zadnje večerje.

Z imenom Sion mislimo na nekdanjo goro Sion, ki je pravzaprav jugovzhodno pobočje mesta, to je grič z imenom Ofel, ki je zdaj zunaj obzidja. Tisoč let, kar je v Jeruzalemu na severovzhodni ploščadi kraljeval tempelj, so kot goro Sion častili to področje. Ko je grič Ofel ostal zunaj obzidja, se je vsa pozornost kristjanov usmerila v jugozahodni grič, kjer je bilo prizorišče zadnje večerje. V 4. stoletju so na tem mestu zgradili bizantinsko baziliko, ki se je imenovala »sveti Sion«. Na kraju, kjer je nekoč stala ta bazilika, sta sedaj dve svetišči: cerkev Marijinega zaspanja in cerkev zadnje večerje.

Cerkev zadnje večerje

V cerkvi ob dvorani zadnje večerje smo to nedeljsko dopoldne obhajali sv. mašo, pri kateri je bil v ospredju spomin zadnje večerje in praznik svete Evharistije. To, kar se je zgodilo na veliki četrtek pri zadnji večerji, se zgodi pri vsaki sv. maši. Ker so bile v cerkvi orgle, sem med bogoslužjem z orglanjem spremljal ljudsko petje. Tudi v naslednjih dneh sem v cerkvah, kjer so bile orgle, pri mašah z orglanjem napravil bogoslužja slovesnejša. Med romarji je bilo veliko dobrih pevcev, tako, da je ubrana slovenska pesem odmevala v svetiščih in v naših srcih. To nedeljsko dopoldne so nas obiskale tri slovenske sestre iz skupnosti Lojola, ki živijo in delujejo v Jeruzalemu. Skupaj z nami so se udeležile sv. maše.

Nekaj misli iz pridige: Psalm 27 opisuje mesto Sion. Vsi po vrsti so bili tu rojeni. Vsi so vpisani v krstno knjigo. Ni težko videti, kako se vse to uresničuje. Tu v Jeruzalemu imajo vsi radi kakšen prostor. Ljudje z vsega sveta. Tudi naš narod ima nekaj tega. Sestre iz skupnosti Lojola, ki delujete tukaj v Jeruzalemu, ste naše predstavnice. Zahvaljujem se vam za vašo navzočnost, molitev in žrtve, ki jih darujete na teh svetih krajih.

Dve besedi odmevata skozi zgodovino: **Poslušaj Izrael ...** - da se človek pripravi, da razume, kaj ta molitev izraža, se uresničuje, prinaša, razsvetljuje. **Spominjaj se!** To je drugi velelnik. Oni pa so pozabljali in se niso spominjali velikih Gospodovih del. Tudi nam se to dogaja. Če bi Gospod ne držal dežnika nad nami, bi nas že ne bilo. Pri najsvetejših besedah je Jezus rekel: Učite se od mene! To delajte v moj spomin! Lahko bi nam naročil pišite ali kaj podobnega. Rekel nam je: Jejte in pijte v moj spomin. Iz tega se vidi, kako nam je bil Kristus blizu. Bil je človek v globini. To je lahko rekel iz takšnega globokega spoznanja in uvida. Kakor nam je potrebna vsakdanja hrana za telo, tako nam je potrebna duhovna hrana. To je preprosto povabilo, ki je tako vsakdanje in tako izpolnjeno.

Prizorišče zadnje večerje velja za enega najbolj točno določljivih svetih krajev v Palestini. Od leta 117 dalje je tu stala majhna cerkev, ki je gotovo že pred tem dolgo obstajala in označevala gornje prostore hiše. Vedeti moramo, da se je samo ta cerkvica - skupaj z nekaterimi sinagogami - izognila razdejanju Jeruzalema leta 70. Nastala je torej v času apostolov. Cerkev zadnje večerje sta sestavljali dve kapeli, druga nad drugo. Zgornja kapela je bila posvečena spominu zadnje večerje in binkoštnega praznika, spodnja kapela pa je ohranjala spomin na umivanje nog.

Ob koncu 4. stoletja so ob severni strani svetišča prizidali petladijsko baziliko. Ta je bila kasneje večkrat porušena in ponovno pozidana. Cerkev zadnje večerje pa je zmeraj ušla uničenju. Zgradba je vse do danes ohranila svojo prvotno podobo svetišča v dveh nadstropjih. V spodnjem delu, ki je danes

spremenjen v sinagogo, naj bi bil domnevni Davidov grob.

Po zunanji strani smo se povzpeli na teraso, s katere smo prišli v gornji del hiše, to je v dvorano zadnje večerje. Ta gotski prostor je z dvema lepima stebriščema razdeljen v dve ladji, v kateri prihaja svetloba skozi tri koničasta gotska okna. Dvorana je dolga skoraj 15 m in široka 9 m. Odkar so bili iz tega svetišča leta 1524 izgnani frančiškani, je bilo bogoslužje tu prepovedano, do leta 1948 pa ni bilo dovoljeno kristjanom tukaj niti moliti. Stanje je zdaj nekoliko boljše, saj se verniki smejo zatopiti v molitev in v tiho premišljevanje.

Na tem kraju se je odvijala Kristusova poslovilna večerja z apostoli. Med njo je Jezus svojim izkazal ljubezen do konca (Jn 13,1).

Na začetku večerje je Jezus učencem rekel: »*Srčno sem želel jesti z vami to velikonočno večerjo, preden bom trpel.*« (Lk 22,15).

Ko je Jezus učencem umival noge, jim je rekel: »*Če sem vam torej jaz, Gospod in Učitelj umil noge, ste tudi vi dolžni drug drugemu umivati noge. Zgled sem vam namreč dal, da bi tudi vi delali tako, kakor sem jaz storil vam.*« (Jn 13,14-15).

Sledi naznanilo, da bo izdan, in nato odhod izdajalca v noč (Jn 13,21-30). Končno se zgodi postavitve evharistije in duhovniške službe (1 Kor 11,24-25). Na koncu izreče Jezus poslovilni govor, ki je zapisan v Janezovem evangeliju, v 14, 15 in 16 poglavju.

Dvorana zadnje večerje nas spominja tudi na Jezusa, vstalega od mrtvih, ki se je prikazal učencem, o čemer poroča evangelist Luka.

Morda je treba sem postaviti tudi srečanje, med katerim je Jezus dal apostolom še zadnja naročila pred svojim vnebohodom (Apd 1).

Zanesljivo pa so se učenci prav tukaj zbrali okrog Marije, Jezusove matere, in v molitvi pričakovali prihod Svetega Duha. Tukaj se je dopolnil tudi veliki čudež binkoštnega dne, saj se je začela Cerkev (Apd 2).

Ko smo v spodnjem prostoru zgradbe obiskali judovsko sinagogo, smo v glavni prostor lahko vstopili samo moški. Na glavi smo morali imeti pokrivalo. Tisti, ki ni imel svoje kape, se je moral pokriti s čepico, ki je bila na voljo ob vhodu. V majhnih prostorih sinagoge smo srečali nekaj Judov, zatopljenih v molitev in prepevanje. Videti je bilo, da moli vsak zase in na svoj način, saj se veliko priklanajo in delajo razne nenavadne gibe, ki so nam nepoznani. Naše romarice so lahko stopile v ženski del sinagoge, vendar tam ni bilo kaj dosti za videti.

Samarija

Iz Jeruzalema smo se sedaj odpeljali proti severu v pokrajino Samarijo in v istoimensko mesto Samarijo. To mesto je bilo nekoč prestolnica izraelskega kraljestva. Samarijska pokrajina se dosti ne razlikuje od Judeje, le njena prst je bolj rodovitna. Ko smo se vozili po Samariji, smo opazovali ulice in vasi, ki so neurejene in umazane. Vseh Samaritanov je danes le še okrog 900, od tega 600 tukaj v Samariji, 300 pa jih živi drugje po svetu.

V kraju Samarija so pred nekaj leti pozidali lepo pravoslavno cerkev, katero smo obiskali. V kripti cerkve je Jakobov studenec ali studenec, kjer je Jezus srečal Samarijanko. Ob tem studencu smo lahko tudi mi sedli na obzidek in pili vodo, ki je bila z vedrom potegnjena iz vodnjaka. Očak Abraham je ob prihodu v obljubljeni deželo postavil svoj šotor ob vhodu v to slikovito dolino (1 Mz 12,6-7). Ko se je Jakob vrnil iz Mezopotamije, se je tudi naselil na tej ravnici in tu izkopal vodnjak ter kupil zemljišče, na katerem naj bi počivale Jožefove kosti, prinesene iz Egipta.

Ta kraj je bil priča evangeljskega prizora, ko je šel Jezus prek Samarije v Galilejo in se je v bližini vasi Sihar ustavil ob Jakobovem studencu (Jn 4,1-42). Tu se je srečal s Samarijanko in se začel z njo pogovarjati. Med drugim ji je rekel: »*Kdor bo pil vodo, ki mu jo bom dal jaz, ne bo nikoli žejen, ampak bo voda, ki mu jo bom dal, postala v njem vrelec vode, ki žubori v večno življenje.*« S to primero je Jezus govoril o milosti, katere izvir je on sam.

Ko sta se nadalje pogovarjala o molitvi, je Jezus Samarijanki rekel: »*Pride ura in je že zdaj, ko bodo pravi častilci molili Očeta v duhu in resnici. Prav takih molivcev si namreč želi Oče.*«

Nekje pri tem Jakobovem vodnjaku so tudi pasli Judovi bratje drobnico, vrgli brata Jožefa v vodnjak in ga potem prodali trgovcem, ki so ga odpeljali v Egipt. Ko je Jožef tam napredoval, so ob pomanjkanju hrane doma, hodili v Egipt kupovat žito. Tam se jim je Jožef končno dal spoznati. Potem so se preselili v Egipt; bilo jih je 70 ljudi. Tam so živeli 430 let. Ko so šli iz Egipta, jih je bilo že 3 milijone. V Svetem pismu piše, da jih je bilo 600 tisoč pešcev. To moramo pomnožiti s 5, saj so bile z

njimi tudi žene in otroci, in tako dobimo približno oceno 3 milijone.

Tukaj je Bog tudi sklenil zavezo z Jakobom. Jakob je vseh 12 sinov blagoslovil in jim razdelil deleže. Do Jakoba se je dedovalo le po enem sinu, pri njem pa se je dedovalo na vseh 12 sinov. 12 deležev je razdelil tako, da je dal vsakemu po en delež, razen Leviju, ki je skrbel za bogoslužje in se je iz njega razvil Levijev - duhovniški rod. Jožef je dobil od očeta dva deleža, saj je rešil vso družino pred lakoto in pogubo.

Jeriha

Iz mesta Samarije smo nadaljevali pot v Jeriho. To je 10 tisoč let staro mesto, saj je nastalo 8 tisoč let pred Kristusom. Je najstarejše arheološko odkopano mesto na svetu in tudi najnižje ležeče mesto na svetu, saj leži na nadmorski višini, ki je približno 300 m pod gladino svetovnega morja. Danes so od raznih arheoloških izkopavanj le še ostanki v obliki kupov peska.

Jeriha je mesto skoraj sredi puščave. A je zelo rodovitno, saj tukaj uspevajo: palme, limonovci, evkaliptusi, topoli, bori. Tukaj pobirajo sadove kot so: marelice, hruške, mandeljne, fige, limone, pomaranče, grenivke in granatna jabolka.

Jeriha je pomembna že v stari zavezi, saj se je tukaj nastanilo Božje ljudstvo, ko je čez reko Jordan prispelo v obljubljeni deželo. Prav Jeriha je bila tista bogata in rodovitna dežela, v katero so že prej poslali oglednike. Ti so ob vrnitvi poročali, kaj vse so videli, med drugim tudi velike grozde. Kanaansko ljudstvo, ki je do tedaj živelo na tem ozemlju, je bilo verjetno že utrujeno in izčrpano. Tako se Izraelcem ni bilo potrebno bojevati proti njim in so se v deželi samo naselili.

Jeriha je znana tudi kot kraj, kjer je bil vzet v nebo Elija, ko se je peljal na vozu in so se pojavili ognjeni zublji (2 Kr 2). V novi zavezi je Jeriha kraj, kjer se je Jezus večkrat zaustavil. Tukaj je poklical Zaheja, višjega cestinarja, ki je splezal na drevo, da bi videl Jezusa (Lk 19,1-10). V tem kraju je ozdravil tudi slepega Bartimeja, ki ga je prosil, da bi spregledal (Lk 18,35-43).

v Jerihi smo se povzpeli na razgledno ploščad, od koder je bil lep razgled na okolico. Potem smo imeli še nekaj časa za okrepčilo in za oddih.

Severozahodno od Jerihe se dviga gora, kamor po starem izročilu postavljamo evangeljsko pripoved o skušanju našega Gospoda. V vzhodni steni gore je od 30 do 40 naravnih in umetnih votlin. Po sredini so nanizane celice grškega samostana Quarantal, ki je bil ustanovljen na tem samotnem kraju. Pred votlino, v kateri naj bi po izročilu Jezus sklenil svoj štiridesetdnevni post, stoji kapela (Mt 4,1-11).

V teh štiridesetih dneh, ko se je Jezus umaknil v puščavo, se je pripravljaj na poslanstvo, ki ga je čakalo, da bi nam s svojim lastnim zgledom pokazal izvir, pri katerem naj se napaja vsakršno apostolsko delovanje. Hudič je Jezusa skušal. Gospod je te skušnjave dovolil, da bi nam bil podoben tako v tem, kakor tudi prav v vsem, razen v grehu.

Goro skušnjav smo opazovali le iz doline, nanjo se nismo povzpeli.

Kraj krščevanja ob Jordanu

Pot smo nadaljevali proti reki Jordan. Pokrajina je postajala vedno bolj puščavska. Jordan, katerega zgodovina je popisana v Stari in Novi zavezi, je sveta reka Palestine. Ob njegovih blatnih vodah se je ponovil čudež iz časa odhoda Izraelcev iz Egipta. Kakor so se razmaknili valovi Rdečega morja, tako so se razdelile vode Jordana, ko je Jozue vodil Hebrejce v obljubljeni deželo (Joz 3). In preden je šel veliki prerok Izraela z ognjenim vozom v nebo, se je voda Jordana prav tako razdelila na dvoje in Elija in Elizej sta šla po suhem čez (2 Kr 2,1-13). V vodah Jordana je bil tudi ozdravljen gobavi Sirec Naaman (2 Kr 5,1-14). Za romarja v Sveti deželi pa je Jordan predvsem evangeljska reka, katere bregovi so doživeli prvo Božje razodetje v novi zavezi.

V Lukovem evangeliju beremo o delovanju Janeza Krstnika. *V petnajstem letu vladanja cesarja Tiberija je Janez Krstnik, ki je prišel z nerodovitnih judovskih gora, prehodil vso jordansko pokrajino in oznanjal krst spreobrnjenja za odpuščanje grehov (Lk 3,3). Mimoidoče domačine in karavane, ki so nenehno potovale skozi te kraje, je pozival k spreobrnjenju in jim naznanjal, da se je približalo Božje kraljestvo. Povsod se je hitro razvedelo, da se je v Izraelu dvignil nov prerok. Tedaj so prihajali k njemu ljudje iz Jeruzalema in vse Judeje in iz vse jordanske doline. Dajali so se mu krstiti v reki Jordanu in se spovedovali svojih grehov (Mt 3,5-6).*

Vsaki skupini obiskovalcev je Janez Krstnik znal povedati besede, primerne prav zanje. Govoril

je, da je to njegovo poslanstvo, da pripravi pot nekemu, ki je večji od njega. On bo krščeval v Svetem Duhu in z ognjem. Ko bo napovedani prišel, bo naloga Predhodnika opravljena: zmanjšal se bo in izginil. S kakšnim hrepenenjem ga je čakal!

Nekega dne je iz množice, ki je obdajala Janeza Krstnika, stopil človek kakih tridesetih let, katerega postava in obraz sta odsevala Božje veličastvo. Po notranjem razsvetljenju je Janez v njem prepoznal Mesija, čigar prihod je oznanjal: »*Glejte, Jagnje Božje, ki odjemlje greh sveta!*« (Jn 1,29), je zaklical Krstnik. In ves osupel ga je gledal, kako se mu približuje skupaj z grešniki in ga prosi za krst. Janez ga je hotel od tega odvrniti, zato mu je rekel: »*Jaz bi se ti moral dati krstiti, pa ti hodiš k meni.*« Jezus mu je odgovoril: »*Pusti zdaj, kajti spodobi se nama, da spolniva vso pravico.*« Tedaj mu je pustil. *Po krstu je Jezus stopil iz vode in takoj so se nad njim odprla nebesa. Zagledal je Božjega Duha, ki se je spuščal kakor golob in prišel nadenj. Pri tem se je zaslišal glas iz nebes: »To je moj ljubljeni Sin, nad katerim imam veselje.« (Mt 3,14-17)*

Veselje Janeza Krstnika je bilo popolno, saj se je izpolnilo, kar je oznanjal svojim učencem. Pokazal jim je novega učenika, katerega naj se odslej oklepajo. Njemu pa je ostalo samo še to, da s krvjo potrdi svoje pričevanje za Resnico.

Na kraju krščevanja ob Jordanu smo se zaustavili za nekaj časa. Na tem svetem kraju smo skupaj obnovili krstne obljube. Škof Jurij je zmolil molitev ob obnovitvi krstih zaobljub:

Nebeški Oče!

Jaz tvoj otrok te zahvalim za milost svetega krsta.

Sveto zvezo si sklenil z menoj in jaz s teboj,

danes to zavezo obnavljam s prisrčnim veseljem.

Odpovem se hudemu duhu in vsem njegovim delom.

Verujem v tebe, Bog Oče, ki si me ustvaril.

Verujem v tebe, Bog Sin, ki si me odrešil.

Verujem v tebe, Bog Sveti Duh, ki si me posvetil.

Verujem v sveto katoliško Cerkev.

Obljubim, da hočem živeti po njenih naukih.

Sveti moj patron, podpiraj me.

moj angel varuh, varuj me.

Marija, ljuba Mati, pomagaj mi,

da ostanem Jezusu zvest do smrti. Amen.

Jaz sem se v molitvi spomnil svojih staršev in botre, ki so me nesli h krstu. Bogu sem se zahvalil za milost svetega krsta. Hkrati pa sem molil tudi za moje štiri krščence, katere sem sam kot boter nesel h krstu in se jih tudi sicer v svojih molitvah pogosto spominjam. Ob reki, ki je široka le nekaj metrov, smo se fotografirali, v vodo pomočili roke ali noge, nekateri pa so si vodo nalili tudi v kakšno stekleničko za domov.

Qumran

Pot smo nadaljevali proti Qumranu, ki se nahaja v bližini Mrtvega morja. V tem kraju so leta 1947 našli dragocene svetoписemske tekste, apokrifne. To so knjige, katerih vsebina je podobna svetoписemskim besedilom, a ne spadajo v Sveto pismo. Pomembna odkritja so se pričela omenjenega leta, ko je mlad pastir, med iskanjem svoje ovce v neki votlini, odkril v vrče shranjenih 12 zvitkov. Ugotovili so, da so to stari hebrejski rokopisi, med njimi dva prepisa Izaijeve knjige, komentar k Habakuku, odlomki iz Danijelove knjige in še dve drugi nepojasnjeni deli. Vse je pripadalo verski sekti esenov. Tako se je začelo eno največjih odkritij stoletja.

Z načrtnim in težavnim iskanjem po vsej dolžini pečine so odkrili še deset drugih votlin, v katerih so bili skriti rokopisi, ohranjeni večinoma v fragmentih. Istočasno so začeli odkopavati na planoti nasproti pečine. Na dan so prišle ruševine mogočnega samostana. Ugotovili so, da ima to naselje dolgo zgodovino. Življenje esenov je bilo zelo asketsko. Domneva se, da so svojo prvotno strogost pozneje nekoliko omilili.

Po ogledu Qumrana smo se zapeljali do Mrtvega morja, ki je bilo prav blizu. Čeprav je manjkala le še ena ura do večera in je bilo vreme oblačno in ne ravno toplo, se nas je kar nekaj romarjev odpravilo kopat v morje. Tisti, ki smo se v Mrtvem morju že kopali pred dvema dnevoma, smo šli v vodo zato, da bi ponovili zanimivo izkušnjo lebdjenja na vodi. Tisti, ki so bili tukaj prvič pa so v vodo

šli zato, da ne bi izpustili edinstvene priložnosti. Ko se je že zmračilo, smo se vračali proti Jeruzalemu in Betlehemu, kjer nas je v romarskem domu Casa nova že čakala večerja.

Getsemani

V ponedeljek, 22. februarja, smo dan pričeli z zajtrkom ob 6.30 uri. **To je bil dan spomina na Gospodovo trpljenje.** Ob 7.30 uri smo se odpeljali proti Jeruzalemu. To jutro je bilo na cestah veliko prometa, zato smo se kar dolgo vozili do kraja prvega ogleda. Z avtobusom smo se pripeljali v dolino Cedrona, ki ločuje Jeruzalem od Oljske gore. Hudournik, po katerem je dolina dobila ime, je v zadnjih letih skoraj vedno suh. Napolni se le ob močnem deževju. Drugo ime za Cedronsko dolino, v predelu med goro Sion in Oljsko goro, je Jozafat. Po besedilu preroka Joela (Jo 4,2) ljudsko prepričanje sem postavlja poslednjo sodbo. V 2. Samuelovi knjigi beremo, da ko je kralj David bežal pred Absalomom, je šel prek hudournika Cedron in se povzpel na Oljsko goro. (2 Sam 15,30)

Tudi Jezus je šel večkrat skozi to dolino. V zadnjem tednu svojega življenja je vsak dan prihajal v tempelj, zvečer pa se je povzpel na Oljsko goro ali stopil v Betanijo. V noči iz četrta na petek je moral spet iti preko hudournika, ker je bil namenjen v Getsemani. Evangeljska pripoved o trpljenju našega Gospoda nam govori o tem, kako se je Jezus v četrtek zvečer želel umakniti v samoto. Zatekel se je na vrt, imenovan Getsemani, kar pomeni stiskalnica za olje. Od nekdaj je točno znano, kje se je raztezal ta vrt, saj se mnenje o tem v zgodovini ni nikoli spreminjalo. Sv. Janez nam izrecno pove, da je vrt ležal onkraj hudournika Cedron.

Potem, ko so v dvorani zadnje večerje zaužili velikonočno jagnje, se je Jezus napotil v ta vrt, da bi v njem še zadnjikrat molil, čeprav je bil ves strt od bolečine. Enajsteri so ga spremljali, medtem, ko je izdajalec Juda pripravljal svoje izdajstvo. Ko je Jezus prišel do ograde, je svojim učencem pokazal kotanjasto globel, ki se je odpirala v bregu griča. Rekel jim je: *»Sedite tukaj, dokler bom molil!«* Potem je vzel s seboj Petra, Jakoba in Janeza in je šel malo dalje. Rekel jim je: *»Moja duša je žalostna do smrti.«* Takoj za tem jih je zapustil in dodal: *»Ostanite tu in bedite!«* In oddaljil se je v senco oljčnih dreves, kjer se je začel nenadoma tresti in od groze trepetati. Vrgel se je na tla in molil. Učenci, ki so že na pol spali, so kakor skozi moreče sanje zaslišali, kako se dviga v noč njegova žalostna prošnja: *»Aba! Oče, vse ti je mogoče! Daj, da gre ta kelih mimo mene, vendar ne, kar jaz hočem, ampak kar ti!«* (Mk 14,36)

Nebo je molčalo. Jezus, ki je bil ves strt od samote in tesnobe, se je vrnil k svojim učencem po tolažbo. Našel jih je speče. Torej niso mogli niti eno uro bedeti z njim. Trikrat je moral Odrešenik v tej noči bridke žalosti okusiti popolno osamljenost v svoji bolečini.

Vrnil se je k molitvi, kjer je bolj kot kdaj prej občutil bridkost zapuščenosti. Spet se je vrgel na tla in še bolj goreče molil. V duši se mu je že prikazoval bridki kelih njegovega trpljenja. Njegov pot je postal kakor kaplje krvi, ki so padale na zemljo. (Lk 22,44) Tedaj se je prikazal angel, ki ga je krepčal. In Jezus se je dvignil, pripravljen na boj s smrtjo, da bi izpolnil voljo svojega Očeta.

Prišla je ura. Bližal se je Juda Iškarijot, za njim pa dolga četa vojakov z baklami v rokah, oboroženih z meči in palicami. Jezus je ob vhodu v vrt zbral svoje učence in čakal na poljub izdajalca. Nekaj trenutkov pozneje so ga zvezanega in od vseh učencev zapuščenega, odpeljali proti mestu. Prerok Izaija je nekoč zapisal: Bil je kakor jagnje, ki ga peljejo v zakol (Iz 53,7).

V vrtu Getsemani raste osem velikanskih oljk, ki so zelo stare in olesenele. Najnovejše znanstvene raziskave so pokazale, da so morale tu rasti že v Jezusovem času in so bile tako priče Jezusovega smrtnega boja. Še vedno vsako leto obrodijo. Iz koščic teh oliv izdelujejo rožne vence.

Getsemanski vrt me je močno nagovoril. Tukaj sem podoživel obdobje iz mojega življenja, ko sem Gospoda vztrajno in goreče prosil, naj izpolni mojo veliko željo in prošnjo. Takrat sem svojim molitvam ponižno dodajal Jezusove besede: Toda ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi. Po letih molitev in vztrajnih prizadevanj se mi je želja izpolnila. Prepričan sem, da je bila takšna Božja volja. Gospodu sem neizmerno hvaležen za to uslišanje in za vse milosti, ki sem jih bil v življenju deležen.

Na južni strani vrta stoji **bazilika smrtnega boja**, imenovana tudi **cerkev narodov**. Pročelje cerkve je obrnjeno proti dolini, krasi ga pa eleganten stebriščni vhod v bizantinskem slogu. Nad stebrišči je velik mozaik, na katerem je upodobljen prizor, kako Jezus Kristus, Duhovnik in Voditelj, poklanja Bogu ves človeški rod. To cerkev je v letih 1921-1924 obnovila kustodija Svete dežele na ruševinah cerkve iz 4. stoletja. Darove za obnovo so zbrali katoliški narodi z vsega sveta. Notranjost cerkve je razdeljena na tri ladje. Glavni oltar je narejen v obliki keliha. Pred njim je velika nizka skala, ki zavzema skoraj ves prezbiterij. To skalo verniki že od prvih stoletij dalje častijo kot kraj, na katerem

je Odrašenik molil v svojem smrtnem boju. Skalo obdaja kovinsko trnje, v katero so vpleteni golobi, ki pijejo iz čaš trpljenja. Apsida in stranske ladje so okrašene z mozaiki, ki prikazujejo Gospodov smrtni boj, Iškarijotovo izdajstvo in prizor, ko Jezusa primejo in zvežejo. Cerkev oskrbujejo patri frančiškani.

V baziliki smo imeli **sv. mašo**. V uvodu nas je škof Jurij povabil, da bi položili na oltar naše preizkušnje in se Bogu zahvalili za vztrajnost in vzdržljivost, da smo v preteklosti vse zmogli.

Misli iz pridige: Ptice, ki jih vidimo, kako se na trnju sklanjajo nad skalo, na kateri je Jezus potil krvavi pot, nam prikazujejo težo trpljenja. Liščki kažejo Jezusov pogum. Moja duša je prestrašena. Kaj naj rečem? Oče, reši me iz te ure? Za to uro sem prišel. Tu je bila izrečena najlepša molitev: »Oče, ako je mogoče, naj gre ta kelih mimo mene, toda ne moja volja, ampak tvoja naj se zgodi.« Tu se je Jezusov znoj spremenil v kaplje krvi. Ta prošnja je šla s silnimi klici iz dna srca k nebeškemu Očetu. Kelih trpljenja je izpil do konca, do smrti. Bil je uslišan tretji dan, ne takoj. Tudi kadar gremo mi čez boj in preizkušnjo, nas bo Bog uslišal tretji dan. Še nekaj je pomembno za nas. Želimo si, da bi bile naše molitve hitro in za vsako ceno uslišane. Takšne molitve bi bile magične. Jezus nam daje zgled. Če je mogoče, ne kakor jaz hočem, ampak kakor ti hočeš. Jezus, ki gre do krvi moli: »Kakor ti hočeš.« V tem je veličina molitve.

Tudi apostoli so bili v življenju preizkušeni. Prosimo Jezusa, da bi tudi mi zmagovali boje, ki nas čakajo in sprejemali pot preizkušnje, ki je pred nami.

Po maši smo obiskali **votlino izdajstva**, ki se nahaja v bližini cerkve, do nje pa smo se spustili po stopnicah. Votlina je nepravilne oblike in je dolga 17 m, široka 9 m visoka 3,5 m. Razen odprtine v oboku je skoraj vse ohranjeno tako, kot je bilo v Jezusovem času. Jezus se je gotovo večkrat umaknil sem, kadar je prebil noč na Oljski gori, včasih v pogovoru s svojimi učenci, včasih sam v molitvi. Zelo verjetno je Jezus prav tukaj srečal Nikodema. V votlini je postavljen oltar, krasi jo pa tudi oltarna slika, na kateri je Jezus s svojimi učenci. Ko je Jezus na predvečer smrti v vrtu molil, so učenci verjetno prespali v tej votlini.

Sledil je obisk in ogled **groba Device Marije**, ki se nahaja v bližini vrta Getsemani. Grob je pod **cerkvijo vnebovzetja**. Zgornji del nekdanje cerkve je porušen. V grobu je telo Božje Matere čakalo na vstajenje, dokler ni bilo vzeto v nebeško slavo. Ko se po stopnicah spustimo v podzemno cerkev, ki je danes ne razsvetljuje nobeno okno, vidimo na desni strani dolgo galerijo, vklesano v skalo. Tu stoji sveta kapelica, v kateri so nekoč ležali Marijini posmrtni ostanki. Grobnico so ločili od skalnatega ozadja, v katero je bila vklesana. Levi del prednje stene prekriva armenski oltar, na desnem delu pa je skozi speljan nizek vhod v grob. V kripti te cerkve izpod stropa visijo številne lehterne - luči, ki nam dajo takoj vedeti, da se ne nahajamo v katoliškem svetišču. Tukaj se nahajajo oltar pravoslavne Cerkve, oltar armenske in oltar koptske Cerkve.

Pot na Oljsko goro

Od vrta Getsemani smo se počasi začeli po asfaltirani poti vzpenjati na Oljsko goro. Kmalu smo šli mimo velikanskega judovskega pokopališča s preprostimi grobovi in spomeniki. Judje verjamejo, da se bo na tem kraju zgodil vesoljni dan, zato si želijo biti vsi tukaj pokopani.

Ko smo se dvigali po pobočju Oljske gore, smo šli mimo posestva ruskih redovnic, kjer stoji lepa cerkev, ki jo je leta 1888 zgradil car Aleksander III. Njen tipično moskovski slog takoj spoznamo po sedmih zlatih čebulastih zvonikih, ki se dvigajo nad pokrajino okoli vrta Getsemani. Posvečena je sv. Mariji Magdaleni.

Čez nekaj sto metrov smo prišli do posestva **Dominus flevit** (Gospod se je razjokal), kjer stoji svetišče v spomin solza, ki jih je Jezus potočil nad Jeruzalemom. Tloris svetišča ima obliko grškega križa. Nad njim je razpeta zelo visoka kupola, oprta na stebre, od katerih nosi vsak veliko amforo solza. Cerkev je opremljena z lepimi in slikovitimi freskami. Za oltarjem je veliko stekleno okno posebne oblike, skozi katero je krasna panorama mesta Jeruzalem. Ta dan je bila zaradi deževnega vremena in oblačnosti vidljivost slabša.

Evangelist Luka opisuje dogodek, katerega se spominjamo na tem kraju. Ko se je Jezus zjokal nad Jeruzalemom, je rekel: »O, da bi tudi ti danes spoznalo, kaj ti prinaša mir, tako pa je prikrito tvojim očem. Prišli bodo dnevi nadte, ko te bodo sovražniki obdali z okopi, te oblegali in stiskali z vseh strani. V tla bodo poteptali tebe in tvoje otroke v tebi in ne bodo pustili kamna na kamnu, ker nisi spoznalo časa, ko se je Bog milostno ozrl nate.« (Lk 19,41-44)

Od kraja Dominus flevit smo se povzpeli naprej do vrha Oljske gore, kjer nas je čakal avtobus. S

te točke je prekrasen pogled na celotno sveto mesto Jeruzalem in na njegove spomenike. Oko zajame vse od prvotnega naselja na Ofelu do modernih zgradb izraelskega mesta, seže prek ploščadi pred templjem, ki se v celoti razprostira pred nami, in se zazre dalje prek starega mesta s številnimi kupolami, zvoniki in minareti.

Krščanske skupnosti v Jeruzalemu

Iz opisov posameznih krajev in cerkva je razbrati, da še zdaleč niso vsa krščanska svetišča, ki smo jih obiskali, tudi katoliška. Razdeljena so med različne krščanske skupnosti. Med seboj se spoštujejo in se držijo dogovorjenih pravil. To največkrat imenujejo kar status quo. Izraz status quo pomeni: stanje, kakršno je bilo pred vojno.

Da si bomo lažje predstavljali katere krščanske skupnosti živijo v Jeruzalemu, navajam podatke iz leta 1983. V Jeruzalemu so takrat živele naslednje krščanske skupnosti:

- rimokatoličani (4827),
- grški pravoslavni verniki (3300),
- protestanti (1249),
- ločeni Armenci (440),
- armenski katoličani (260).

Poleg teh so še nekatere manj številčne skupnosti: Sirci (katoličani in ločeni) in kopti (ločeni in katoličani).

Hierarhično vodstvo krščanskih skupnosti ima sedež v Jeruzalemu: grški pravoslavni, rimski in armenski patriarh, frančiškanski kustos Svete dežele, škofje posameznih krščanskih skupnosti in drugi. Vsaka od teh skupnosti ima svoje lastno liturgično in kulturno bogastvo. Številni in dejavni so tudi različni moški in ženski redovi.

Po podatkih iz leta 2008 glede verske pripadnosti prebivalcev Izraela, si lahko ustvarimo neko podobo: 76 % je Judov, 19 % muslimanov, 4 % kristjanov.

Ain Karem

Popoldne smo se z avtobusom odpeljali iz Jeruzalem do Ain Karema, rojstnega kraja Janeza Krstnika. Do tega kraja se pripelješ po slikoviti dolini, zasajeni s trto in oljkami. V domu frančiškanov smo ta dan najprej sedli k skupnemu kosilu, pri katerem smo praznovali 69. rojstni dan škofa Jurija.

Po zelo starem izročilu je tu v dneh Heroda, kralja v Judeji, živel duhovnik, ki mu je bilo ime Zaharija. Bil je iz Abijeve duhovniške skupine, njegova žena Elizabeta pa je bila izmed Aronovih hčera. Oba sta bila pravična pred Bogom ... Otrok nista imela, ker Elizabeta ni bila rodovitna, in sta bila že zelo v letih. (Lk 1,5-7)

Ko je priletel duhovnik opravljal svojo duhovniško službo, mu je ob uri kadilne daritve angel Gabriel sporočil, da bo Elizabeta rodila sina, ki naj se imenuje Janez. Ta bo velik pred Gospodom in že v materinem telesu bo napolnjen s Svetim Duhom. Veliko Izraelcev bo sprebrnil h Gospodu, njihovemu Bogu. In on sam bo hodil pred njim z Elijevim duhom in močjo ... (Lk 1,15-17)

Po teh dneh je njegova žena Elizabeta spočela. Ko je kmalu potem angel novico oznanil njeni mladi sorodnici Mariji, ki je tudi nosila v sebi veliko skrivnost, je Marija prihitela iz Nazareta in svojo zahvalo pridružila Elizabetini.

Najprej smo obiskali **cerkev, posvečeno Janezu Krstniku**. Nad krajem, kjer naj bi po izročilu stala Zaharijeva hiša, se dviga obnovljena cerkev iz 6. stoletja. Na koncu severne ladje cerkve je stopnišče iz belega marmorja, po katerem pridemo v prostor, kjer naj bi se rodil sv. Janez. To je naravna votlina z obokom, s katerega visijo luči, ki razsvetljujejo prostor. Skalnate stene pokriva pet nizkih reliefov, ki prikazujejo glavne dogodke iz Krstnikovega življenja. Ta votlina je vse, kar je ostalo od Zaharijeve hiše.

V Lukovem evangeliju beremo: Medtem se je Elizabeti dopolnil čas poroda. Rodila je sina. Ko so njeni sosedje in sorodniki slišali, da ji je Gospod izkazal veliko usmiljenje, so se z njo vred veselili. Osmi dan so prišli dete obrezat. Po očetu so mu nameravali dati ime Zaharija, toda njegova mati je posegla v besedo in rekla: »Nikakor, temveč Janez mu bo ime.« Oni pa so ji odgovorili: »Nikogar ni v tvojem sorodstvu, ki bi mu bilo tako ime.« Po znamenjih so spraševali njegovega očeta, kako bi ga on rad imenoval. Zahteval je deščico in zapisal: »Janez je njegovo ime.« In vsi so se začudili. Njemu pa so se pri priči razvezala usta in jezik, da je spet govoril, in je poveličeval Boga. Vse njegove sosede je obšel

strah in po vsem judejskem hribovju se je govorilo o tem.

Njegov oče Zaharija pa je poln Svetega Duha prerokoval: »*Hvaljen Gospod, Izraelov Bog, ker se je ozrl na svoje ljudstvo in mu pripravil odrešenje.*« (Lk 1, 57-68) Zunaj pred cerkvijo so na posebnem obzidju table z napisi Zaharijevega hvalospeva v raznih svetovnih jezikih. Od leta 1991 je na zid pripeto tudi besedilo hvalospeva v slovenščini, kar je bil dar romarjev v letu slovenske osamosvojitve.

Sledil je obisk **cerkve Marijinega obiskanja**, do katere je kakšnih 15 min hoje. Pot nas je vodila mimo poslopja sester sv. Vincencija Pavelskega, ki imajo tukaj dom za hudo prizadete otroke. V bližini je tudi otroško zavetišče za sirote, ki ga vodijo sestre rožnega venca. Na drugi strani doline je grič, na katerem stoji dom za ostarele in sprejemni center, ki ga oskrbujejo sestre Naše Gospe Sionske.

Od leta 1938 dalje svetišče Marijinega obiskanja ponovno sestavljata dve cerkvi, postavljeni druga nad drugo. Spodnja cerkev je obokana in podobna majhni hiši. Tri freske prikazujejo Marijino obiskanje, Zaharija v templju in Janeza Krstnika, ki ga je mati kot otroka skrila v gori. Na desni je 6 m dolga votlina z umetnim obokom, izdolbena v notranjost gore. Na koncu te votline, levo od oltarja, izvira studenec s sladko vodo, ki se zbira v vodnjaku.

Zgornja cerkev je okrašena s čudoviti freskami, ki pojejo slavo ponižni Devici iz hvalnice Magnifikat. Spominjajo nas na velike osebnosti iz stare zaveze, ki so jo napovedovale, in na izredne prednosti, s katerimi je bila obdarjena: Marija je mati Boga (koncil v Efezu), pribežališče grešnikov, srednica vseh milosti (svatba v Kani Galilejski), pomoč kristjanov (bitka pri Lepantu), brezmadežno spočetje. Na tem kraju se spominjamo dogodka, ki ga opisuje evangelist Luka:

Tiste dni je Marija vstala in hitro šla v pogorje, v mesto na Judovem. Stopila je v Zaharijevo hišo in pozdravila Elizabeto. Ko je Elizabeta zaslišala Marijin pozdrav, se je dete veselo zganilo v njenem telesu. Elizabeta je bila polna Svetega Duha in je na ves glas vzkliknila: »Blagoslovljena ti med ženami in blagoslovljen sad tvojega telesa! Od kod meni to, da prihaja k meni mati mojega Gospoda? Zakaj glej, ko je prišel glas tvojega pozdrava do mojih ušes, se je od veselja zganilo dete v mojem telesu. Blagor ji, ki je verovala, da se bo izpolnilo, kar ji je povedal Gospod!« Tedaj je Marija rekla: »Moja duša poveljuje Gospoda in moj duh se raduje v Bogu, mojem Rešitelju.« (Lk 1,39-47)

Zunaj pred cerkvijo je obzidje, na katerem so table z napisi Magnifikata v številnih svetovnih jezikih. Na eni izmed njih je tudi Marijin hvalospev v slovenskem jeziku, ki je verjetno dar »Aleksandrink« iz leta 1954. Tukaj je postavljen tudi bronasti spomenik, ki predstavlja dve noseči ženi, ki se srečata. To sta Elizabeta in Marija.

Spominski park pobitim Judom

Na poti iz Ain Karema proti Jeruzalemu smo se to popoldne ustavili še v spominskem parku Yad Vashem (izgovori Jad Vašem). Najprej smo se poklonili pri spomeniku, posvečenem poldrugemu milijonu pomorjenih judovskih otrok. Očak Jakob jih objema prestrašene, a njegove roke ne morejo objeti vseh. Potem smo šli skozi temno spominsko sobo, kjer so na fotografijah obrazi otrok, zraven pa plameni, ki spominjajo na duše, ki še živijo. Nadalje smo v tišini in molitvi stopali ob robu spominske dvorane iz bazaltr, kjer so vklesana imena taborišč. Tu spominski plamen nikoli ne ugasne. Sem se pridejo poklonit vsi državniki ob obisku Izraela. Za 6 milijonov Judov, ki so bili pokončani v nacističnih taboriščih ali so bili žrtve čistk med vojno je tu molil tudi papež Janez Pavel II.

Velik betonski steber predstavlja grozljivo podobo krematorija. Drug spomenik je narejen iz šestih kvadrov, ki predstavljajo Davidovo zvezdo, predira pa jih konica meča. Potem smo se premikali po avenijski pravičnih med ljudstvi, kjer so zasajena drevesa v spomin na tiste, ki so Jude reševali smrti. Tam je tudi drevo Slovenke Zore Pičulin. V avenijski pravičnih je omenjen tudi lazarist Andrej Tumpej, ki je reševal Jude v Beogradu.

Ta dan je občasno deževalo. Vmes so bile plohe z obilnim dežjem. Bilo je precej hladno, morda le 5 stopinj C, zato smo se po zaključenih ogledih radi vrnili domov v Betlehem in se v prenočišču pogreli. Pred večerjo smo nekateri izkoristili čas še za nakupovanje spominkov. Po večerji pa smo imeli na programu spoznavni večer in skupno druženje. Tako smo se bolje spoznali tudi z romarji, ki so se nam pridružili pred nekaj dnevi. Ker smo že minule dni ugotovili, da mnogi med nami lepo pojejo, smo ta družabni večer obogatili tudi z lepo slovensko narodno pesmijo.

Pastirske poljane

V torek, 23. februarja, sem dan začel ob 5.00 uri z udeležbo pri sv. maši v votlini Božjega rojstva. Tokrat je maševalo večje število poljskih duhovnikov, s katerimi je bilo tudi veliko njihovih romarjev. Sv. maša je potekala v poljskem jeziku.

Po končanem zajtrku smo se ob 7.30 uri z avtobusom odpeljali proti betlehemske poljanam. Iz Betlehema so oddaljene morda 3 do 4 km. Od srednjega veka dalje častijo te poljane kot kraj oznanjenja Jezusovega rojstva pastirjem. Razprostirajo se onkraj meja vasi Bet Sahur. To je ograjeno zemljišče, ki ga varujejo Grki in kjer je več zanimivih ruševin. Leta 1953 je kustodija Svete dežele tu postavila zelo lepo kapelo v obliki šotora, okrašeno s čudovitimi nizkimi reliefi in z zelo nagovorljivimi poslikavami, katerih avtorje so navdihovali spomini na Jezusovo rojstvo. Svetišče je bilo zgrajeno z darovi vernikov iz Kanade. Poimenovali so ga po evangeljskem prizoru Angeli ad pastores (Angeli pri pastirjih). Evangelist Luka poroča o dogodku svete noči na pastirskih poljanah:

Prav v tistem času so pastirji prenočevali pod milim nebom in se čez noč vrstili na straži pri svoji čredi. Gospodov angel je stopil k njim in Gospodova svetloba jih je obsijala, da so se zelo prestrašili. Angel pa jim je rekel: »Ne bojte se! Glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudi. Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Zveličar, ki je Kristus Gospod. Po tem znamenju ga boste spoznali: našli boste dete, povito v plenice in položeno v jasli.« In v hipu je bila pri angelu množica nebeških zborov, ki je hvalila Boga in govorila: »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, ki so mu po volji.« (Lk 2,8-14)

Po ogledu cerkve smo se sprehodili še po bližnji okolici svetišča. Od tukaj je lep razgled na mesto Betlehem. Jaz sem si na tem kraju sam pri sebi ves čas prepeval svetovno znano pesem skladatelja Josepha Schnabla: Transeamus usque Bethlehem (Pohitimo tjakaj v Betlehem). To je mogočna zborovska pesem, ki sem jo v minulem božičnem času prvič pel v mešanem cerkvenem pevskem zboru pri Svetem Petru v Ljubljani. Pri prepevanju v zboru me je ta pesem tako prevzela, da sem kasneje doma skladbo poiskal na svetovnem spletu in jo večkrat poslušal, zraven pa prepeval.

Skozi jeruzalemsko obzidje

Z betlehemske poljan smo se odpeljali v Jeruzalem. To dopoldne je občasno spet deževalo, pa tudi hladno je bilo. Ta dan, ki je bil namenjen praznovanju **Gospodovega vstajenja**, smo imeli predviden obisk pomembnih krajev znotraj jeruzalemskega obzidja. Skozi obzidje smo vstopili skozi Štefanova vrata. Zidovje zajema površino približno enega kvadratnega kilometra in ima **sedem vrat**: na **zahodu** so Jafska ali Hebronska vrata, na **severu** so Damaščanska ali Sihemska vrata, Nova vrata in Herodova ali Cvetlična vrata, na **vzhodu** so Štefanova ali Levja vrata, na **jugu** so Gnojna vrata ali Magrabska vrata in Sionska ali Davidova vrata. Kot osma vrata se štejejo Zlata ali Lepa vrata, ki se nahajajo v vzhodnem delu obzidja, so pa zazidana.

Najprej smo obiskali **cerkev sv. Ane**, matere Device Marije. To cerkev so sezidali križarji in je od vseh cerkev v Palestini najbolj ohranjena. Od leta 1861 dalje je francoska last in je lepo obnovljena. Zgrajena je v prehodnem romanskem slogu. Uporabljena je arhitektura čistih linij in preprosto okrasje. Cerkev je razdeljena na tri ladje. V severni ladji stoji zadaj kip iz belega marmorja, ki predstavlja sv. Ano z Marijo v naročju. Pri tem kipu sem posebej molil za mojo šest letno nečakinjo Hano, saj je sv. Ana njena nebeška zavetnica.

Pod cerkvijo je kripta, v kateri naj bi se po zelo starem pričevanju iz časa križarjev, rodila Devica Marija, vendar se zdi izročilo o Marijinem rojstvu v Nazaretu ali v kraju Seforis bolj verjetno.

Via Dolorosa

Ta dan je bil pred nami križev pot, ki bi ga gotovo želeli prehoditi po poti bridkosti, po kateri je hodil naš Gospod. Vendar moramo vedeti to, da je tudi križev pot doživel usodo, kakršna je doletela sveto mesto Jeruzalem, ki je bilo v zgodovini nekajkrat porušeno. Kljub raznim raziskovanjem, kje naj bi se križev pot odvijal, ostanimo zvesti jeruzalemski tradiciji, ki je od vsega začetka menila, da so Jezusa obsodili v bližini templja, torej tam, kjer je stala trdnjava Antonija.

Naš največji pisatelj Ivan Cankar je o križevem potu zapisal: »Ko se je zgodilo to strašno poveličanje na Golgoti, se je zemlja stresla v presilni grozi. In v to grozo, v to noč je vriskaje planilo novo, svetlejšo sonce: zagrinjalo stare zaveze se je pretrgalo od vrha do tal in evangelij je nastopil svojo pot, da nese odrešenje od naroda do naroda.«

Križev pot smo molili po ozki ulici Via Dolorosa, ki je polna raznih manjših trgovinic in stojnic. Molili in peli smo na glas, ter se prebijali skozi gnečo in občasen promet. Pred nami je hodilo že nekaj skupin romarjev. Ti so nosili v ležečem položaju lesen križ, ki so ga po štirje držali, vsak na svojem

koncu. Mi smo se podali na pot brez križa, saj bi bila hoja z njim zaradi dežja nerodna. Sama dolžina križevega pota ni dolga, lahko jo prehodiš v pol ure. Ko smo prišli do 10. postaje, smo bili že na Kalvariji. Kalvarija ni hrib, kot bi si morda mislili, ampak le vzpetina sredi mesta. Na tem mestu je danes postavljena bazilika Božjega groba, ki je nekoliko nenavadne oblike. Stisnjena je med zgradbe, tako da nimamo prave predstave, kako velika je. V minulih stoletjih je bila večkrat porušena in na novo pozidana. Cerkev je v lasti treh skupnosti: armenske, grško pravoslavne in rimokatoliške. Danes je cerkev v procesu obnove, ki bo najbrž trajala še nekaj časa.

Ko smo vstopili v cerkev, smo se na desni strani povzpeli po stopnicah, ki vodijo v zgornji del, ki se imenuje Kalvarija. Zgornjo svetišče se deli v dve ladji. Desna kapela je v lasti katoliške Cerkve. To je spominski kraj, kjer so Jezusu odvzeli oblačila, ga napojili z žolčem in ga pribili na križ. Oltar iz posebnega bronu je obdan s prizori tega strašnega trpljenja. Drugi oltar, ki se v tej kapeli nahaja na desni, je posvečen Materi bolečin.

Levo ladjo zgornjega svetišča oskrbuje grška pravoslavna Cerkev. Ta kapela predstavlja spomin na kraj, kjer je bil Jezus križan. To je sveti kraj, kjer je Jezus v polni ljubezni sprejel smrt in jo daroval v odkupnino za naše grehe. V tej kapeli smo počastili Jezusa, ko smo se počasi v vrsti približali oltarju. Pod oltarjem je srebrna plošča v obliki kolobarja, ki obdaja mesto, kjer je bil postavljen križ našega Gospoda. Posamično smo pokleknili k oltarju, ter se pod oltarjem skozi majhno odprtino z roko dotaknili skale, ki naj bi bila še iz Jezusovega časa. Nekaj časa smo se tukaj zadržali v tihi molitvi.

Molimo te Kristus in te hvalimo, ker si s svojim križem svet odrešil.

Potem smo se po strmih stopnicah spustili navzdol v cerkev. Tukaj smo najprej počastili **kamen maziljenja**. To je blizu vhodnih vrat postavljena kamnita plošča, ki prekriva skalo, na kateri naj bi bilo Jezusovo telo maziljeno in zavito v prt, preden so ga položili v grob. O tem beremo v Janezovem evangeliju:

Potlej je Jožef iz Arimateje, Jezusov učenec, toda iz strahu pred Judi na skrivaj, prosil Pilata, da bi snel Jezusovo telo. Pilat je dovolil. Prišel je torej in snel njegovo telo. Prišel pa je tudi Nikodem, tisti, ki je prvič ponoči prišel k Jezusu, in prinesel okrog sto funtov zmesi mire in aloje. Vzela sta torej Jezusovo telo in ga z dišavami vred povila s povoji, kakor imajo Judje navado pokopavati. (Jn 19,38-40)

Od tod smo v poševni smeri vstopili v velikansko rotundo, sredi katere se dviga **grob našega Gospoda**. Božji grob izgleda od zunaj kot samostojna kapelica sredi cerkve. Zgradili so ga Grki leta 1810 in je pravokotne oblike. V dolžino meri 8,30 m, v širino 5,90 m in prav toliko v višino. Nad ravno zgornjo ploskvijo se dviga majhna kupola v moskovskem slogu.

Ker so bili pred nami še drugi romarji, smo se v vrsti počasi premikali okrog te kapelice, da smo prišli do vhoda v grob. V grob vodi majhna odprtina. Najprej smo vstopili v preddverje, ki se imenuje Angelska kapela. Nekoč je bil to vhodni prostor, vklesan v skalo pred grobom. Tu je namreč na kamnu v obliki mlinskega kolesa sedel angel in svetim ženam naznanil slavo Kristusovega vstajenja. Kos tega kamna je vdolan v marmorni podstavek, ki stoji v središču. V predprostorih grobov so pokojnike pripravili za pokop in jih potem odnesli v notranji manjši prostor, kjer so jih položili v skalni grob. Nazadnje so zunaj zavalili kamen, ki se je dal odmikati s pomočjo vrvi.

Iz preddverja v sam Božji grob vodijo 1,33 m visoka obokana vrata. Prostor je dolg 2,02 m in širok 1,93 m. Kamnite stene so okrog in okrog obložene z belim marmorjem približno meter visoko. Na desni se pod ploščami iz belega marmorja skriva kamnita klop, na kateri je ležalo telo mrtvega Jezusa. V Božji grob smo vstopali po trije romarji hkrati in tu kleče v kratki tihi molitvi počastili Jezusa, ki je tukaj za nas vstal od mrtvih.

Gotovo grob, v katerega so položili mrtvega Jezusa, ni bil tako umetniško urejen. Grobna votlina in njeno preddverje sta bili vklesani v grič Gareb. Toda pobožnost naših prednikov je postavila takšen častitljivi grob.

Pri Božjem grobu smejo opravljati bogoslužje tri verske skupnosti: Grki imajo mašo ob enih ponoči; Armenci ob pol treh; rimokatoličani pa od 4.00 do 7.00 ure zjutraj. Za kapelico Božjega groba stoji koptska kapela.

Ob 12.00 uri smo prišli iz bazilike Božjega groba. Sedaj smo imeli nekaj časa za odmor in okrepčilo. Popoldne smo šli nekateri skupaj po nakupih spominkov. Potem smo se podali v Judovsko četrt.

Zid žalovanja

Sprehodili smo se po judovskem delu mesta, kjer smo takoj opazili večjo urejenost in čistočo. Na ulicah smo srečevali številne Jude, oblečene v dolge črne plašče in s črnimi klobuki na glavah. Prepoznaš jih tudi po neobriti bradi in po dolgih zaliscih. Na poti proti zidu žalovanj smo morali iti skozi radarsko kontrolo, zaradi strogih varnostnih razmer.

Zid žalovanja je obzidje, dolgo 30 m, ki predstavlja vse, kar je ostalo od Jeruzalemskega templja, ki je bil porušen leta 70 po Kr. To obzidje se je ohranilo od zidov, ki so podpirali ploščad, na kateri je stal nekdanji tempelj. Odkar je dolina Tiropeon zasuta, je tri četrtine Herodovega obzidja pod zemljo. Zakopani del smo si lahko ogledali v notranjosti pokrite sinagoge, ki je takoj zraven obzidja.

Zid žalovanja Judom pomeni sveti kraj molitve. Ko smo prišli na ploščad pred zidom, smo tukaj srečevali veliko Judov. Moški smo šli sedaj na moško stran, ženske pa na žensko stran zidu, saj so Judje pri molitvi ločeni. Tisti moški, ki niso imeli na glavi svojih pokrival, so morali vzeti belo čepico in se pokriti. Pristopili smo k zidu žalovanja, kjer smo opazovali Jude med molitvijo. Ti molijo vsak posamično in ne opravljajo skupnih molitev. V zidu so posamezne špranje, v katere nekateri vlagajo majhne lističe s svojimi prošnjami. Tudi mi smo s tiho molitvijo počastili našega Boga. Takoj ob zidu žalovanja je judovska sinagoga, v katero smo vstopili nekateri moški. Tudi tukaj smo videli Jude med posamično molitvijo.

Bogoslužje Gospodovega vstajenja

Zapustili smo judovsko četrt in se vrnil v cerkev Božjega groba. Ob 16.00 uri smo se tu udeležili procesije v čast Jezusovemu vstajenju, ki poteka v cerkvi vsak dan ob isti uri. Ta procesija spominja na bogoslužne procesije starodavne jeruzalemske Cerkve iz konca 4. stoletja. Skozi prihodnja stoletja so se nekoliko spreminjale in dodajale posamezne molitve in himne v procesiji. Današnja oblika procesije se opravlja od leta 1925, ko je bilo opravljenih nekaj prilagoditev uradni izdaji Rimskega antifonala. Tedaj je bilo tudi določeno, da je postaj štirinajst.

To popoldne je procesijo vodil g. Bogomir Trošt, ki je spremljal skupino naših novozaveznih romarjev. Procesija se je odvijala po celi cerkvi in je trajala eno uro. Petje in molitve so bile v latinskem jeziku. Verniki smo imeli v rokah prižgane sveče, s katerimi smo hodili v procesiji. Navajam himno, ki se moli pri XII. postaji:

Pri slavnem Grobu našega Gospoda Jezusa Kristusa

*Škrlatno že žari nebo,
po zraku hvalnice done,
vsa zemlja vzklika radostna,
pekel ječi in trepetu.*

*Medtem mogočni vodi kralj
odrešeni očakov zbor
iz smrtne ječe pod zemljo
v življenje rajske radosti.*

*Njegov zastraženi sta grob
zaprla skala in pečat;
a on je zmagoslavno vstal
v svoj lastni grob zagrebel smrt.*

*»Dovolj solza in žalosti,
dovolj objokovanja je.*

*On, ki je zmagal smrt, je vstal,«
oznanja Božji sel sijoč.*

*Pri posvečenem grobu te,
vesoljstva Stvarnik, prosimo,
obvaruj vselej narod svoj,
da ga ne bo napadla smrt.*

*Veselje velike noči
nam vedno bodi, Jezus ti.
Smo z grehom zaslužili smrt,
ti v prerojenju reši nas.*

*Bogu Očetu slava, čast
in Sinu slavno vstalemu
in Duhu Zagovorniku
na večne veke vseh vekov.
Amen.*

Ob 17.00 uri smo v eni izmed kapel bazilike obhajali sveto mašo. Pri njej se nam je pridružila slovenska misijonarka salezijanka s. Milena Zadravec, ki deluje v Jeruzalemu. S svojim obiskom nas je počastila že pred dnevi v romarskem hotelu v Betlehemu. Pri tej maši je bila z nami tudi ena izmed treh slovenskih sester iz skupnosti Lojola, s katerimi smo se srečali pred dvema dnevoma pri maši v cerkvi ob dvorani zadnje večerje. Kljub postnemu času smo na tem svetem kraju obhajali velikonočno mašo in veselo prepevali alelujo.

Nekaj misli iz pridige škofa Jurija: Dragi romarji, pozdravljeni v tem svetišču. V Sveti deželi je veliko svetišč, a najpomembnejša je cerkev Božjega groba. Od te je vse odvisno. Od evangelijev je bil najprej napisan pasijon. Potem so dodajali ostale dele. Če Jezus ne bi vstal, potem ne bi izvedeli za rojstvo. Tukaj se je zgodil čudež vstajenja. Tukaj je grob, na katerem nič ne piše, kdo je v njem, saj je ostal prazen. Na drugih grobovih so napisana imena. Božji grob je v tej veličastni baziliki. Iz tega sledi polno stvari. Vsaka velika noč je slavje zmage. Vedno pa je to tudi zmaga nas vseh, ki sestavljamo skrivnostno Kristusovo telo. Pri vsaki sveti maši se spominjamo Kristusove zmage, hkrati pa tudi naše zmage. Prav je, da si to priključimo v spomin. Prav je tudi, da nam ne zmanjka tega lepega veselja. Dobro je, da imamo tukaj odskočno desko za prihodnje korake in boje. Iz tega črpamo moč za naše življenje. Vsaka maša je slavje naših zmag.

Po maši, ko je bilo zunaj že temno, smo se po mestu peš vrnili do našega avtobusa, s katerim smo se odpeljali v Betlehem. Ob povratku v romarski dom nas je že čakala večerja. Ostanek večera sem izkoristil za pisanje razglednic sorodnikom in prijateljem.

Pred vami pojdem v Galilejo

V sredo, 24. februarja, smo dan pričeli z zajtrkom ob 6.30 uri. Sledilo je pospravljanje prtljage in slovo od Betlehema. V programu dneva smo imeli odhod proti Nazaretu, ki je oddaljen 150 km, in ogled nekaterih pomembnih krajev. Od Jeruzalema naprej smo se vozili po lepo urejeni avtocesti. Pojavljati so se začele zelene pokrajine, ki smo jih prejšnje dni pogrešali. Ko smo se približevali pasu ob Sredozemskemu morju, smo videli že veliko rodovitnih polj, kjer pridelujejo raznovrstno sadje in druge kulture. Na tej poti smo obvozili tudi več velikih mest, ki so bila vsa gosto pozidana. Prvi postanek ta dan smo naredili v **mestu Cezareja**, ki leži ob Sredozemskem morju. To je bilo v času Rimskega imperija pomembno pristaniško mesto. Sedaj so ostale le še ruševine. Na tem kraju, ki ga obiskujejo turisti, smo si najprej ogledali kratek film, potem pa se sprehodili ob ostankih ruševin. Hodili smo ob obali Sredozemskega morja, ki je delalo lepe valove in škropilo vodo na našo pot. Kakšnega romarja, ki ni bil dovolj uren, je tudi poškopilo.

Pot smo nadaljevali na sever, proti Galileji. Pokrajina, po kateri smo se vozili, je postajala vse bolj podobna naši domači. Občudovali smo velika rodovitna polja, zelene travnike, krave na hribovskih pašnikih, oljčne nasade, zelene gozdove. V vseh desetih dneh romanja do tega dne še sploh nismo nikjer videli gozdov.

Naslednji postanek smo imeli na **gori Karmel**, kjer je med drugim deloval prerok Elija. Ustavili smo se v majhni cerkvi, kjer nam je škof Jurij pripovedoval zanimivosti iz Elijevega življenja. V bližini cerkve smo se povzpeli na razgledno ploščad, od koder smo imeli krasen razgled za zeleno rodovitno pokrajino. Kakšen kilometer vstran od te cerkve smo se zaustavili v popotni restavraciji, se tam okrepčali in nekoliko odpočili.

Gora Tabor

Po galilejski pokrajini smo pot nadaljevali proti gori Tabor ali gori spremenjenja, kjer se je Jezus spremenil vpričo apostolov. Gora Tabor stoji sama sredi ravnine in se s svojim zaobljenim slemenom kakor kupola pne nad pokrajino pod seboj. Njen položaj in posebna oblika zbudata pozornost, saj je od daleč videti zares mogočna. Ob vznožju hriba, katerega nadmorska višina je 588 m, smo morali pustiti avtobus in se s posebnimi kombiji zapeljati na vrh gore. Cesta, ki se vije proti vrhu v serpentinah, je nekoliko ozka, zato imajo takšen vozni režim. Z vrha gore Tabor je lep razgled na bližnjo in daljno okolico.

Ta kraj je pomemben že v stari zavezi, saj je Hebrejcem takoj po zavzetju obljubljen dežele, gora Tabor postala pravo zbirališče in pribežališče. V stoletjih po Kristusu so tukaj gradili svetišča. Ko so prišli v deželo sovražniki Cerkev, so jih ti rušili, novi oblastniki pa spet gradili. Danes romarje na vrhu gore sprejme čudovito svetišče. Tukaj imajo svojo hišo, namenjeno romarjem, tudi frančiškani. Danes prebiva v njej skupnost »Mondo-X«, v kateri se zdravijo narkomani. Ti fantje lepo urejajo in vzdržujejo vrtove in okolico cerkve. V okolici cerkve je še veliko ostankov ruševin iz minulih stoletij.

O dogodku spremenjenja na tej gori v evangeliju poroča Matej (Mt 17,1-8):

Šest dni potem vzame Jezus s seboj Petra, Jakoba in njegovega brata Janeza in jih povede na visoko goro, na samo. Vpričo njih se je spremenil. Njegov obraz se je zableščal kakor sonce in njegova obleka

je postala bela kakor luč. Naenkrat sta se jim prikazala Mojzes in Elija in se pogovarjala z njimi. Peter pa se je oglasil in rekel Jezusu: »Dobro je, da smo tukaj, Gospod! Če hočeš, postavim tu tri šotore: tebi enega, Mojzesu enega in Eliju enega.« Ko je še govoril, jih je svetel oblak obdal s senco in iz oblaka se je zaslišal glas: »To je moj ljubljeni Sin, zelo sem ga vesel; njega poslušajte!« Ko so učenci to zaslišali, so se silno prestrašili in padli na obraz. Jezus pa je stopil k njim, se jih dotaknil in rekel: »Vstanite in ne bojte se!« Povzdignili so oči, pa niso videli nikogar razen Jezusa.

Na tem kraju se danes dviga velika bazilika, katere notranjščina je razdeljena na tri ladje. Sredi glavne ladje je široko stopnišče, ki ladjo deli na dvoje. Vodi v kripto, v kateri so še prvotni zidovi in starodavni oltar, ki so ga odkrili med izkopavanji. Obok je prekrit z mozaiki, ki upodabljajo različne simbolične spremenitve Božjega Sina: v njegovem rojstvu, v evharistiji, v trpljenju in v njegovem vstajenju. Nad kripto je osrednja apsida, ki je okrašena z velikim mozaikom, ki prikazuje božansko skrivnost gore Tabor. Bazilika v romarju zbuja vtis mogočnosti. Ob 16.00 uri smo v cerkvi obhajali sv. mašo.

Nekaj misli **iz pridige** škofa Jurija: Tako naj sveti vaša luč pred ljudmi. Tudi mi se spreminjamo iz sijaja v slavo. Na oboku nad oltarjem so štiri upodobitve, ki prikazujejo, kako je Jezus Kristus proslavil Očeta.

1) **Jezusovo rojstvo** (Iz 9,5-6). Kristus se je rodil na svet, da bi nam razodel Božjo slavo. Vsak izmed nas je rojen zato, da bi povečal Božjo slavo na zemlji. Na svetu smo tudi zato, da bi to slavo posredovali drugim.

2) **Jaz sem kruh življenja** (Jn 6,26-27). Pri zadnji večerji je Jezus spremenil kruh v svoje telo. To je bilo preprosto, a hkrati zelo resno dejanje. Povabljeni smo, da ne rešujemo svojega življenja, ampak da ga dajemo za druge. Če pšenično zrno ne pade v zemljo in umrje, ne obrodi sadu.

3) **Bil sem mrtev in glej, živim na veke** (Raz 1,18). Ta trd primer nam kaže, kako je Jezusa čakala huda obsodba. Tudi nas in našega življenja nobena stvar ne more dotolči. Kristus sam nam daje življenje. Življenje nam ne bo ušlo. Dobili ga bomo nazaj. Svoje življenje moramo razumeti v takšni drži. Sveti Štefan je rekel svojim nasprotnikom: »Jagnje je stalo kakor zaklano.«

4) **Vstal je, ni ga tukaj** (Mr 16,5). Zazrti smo v prazen grob. Včeraj, ko smo obiskali Božji grob, smo skušali ujeti to sporočilo. Vse, kar nas težkega doleti v življenju, premagujemo z ljubeznijo. Ko bo prišla težka ura, nas ne bo nič omajalo. želim vam, da bi bili ob urah preizkušnje močni in čvrsti in da bi ostajali na pravi poti za Gospodom.

Po povratku z gore Tabor nas je čakala še 40 minutna vožnja do mesta Nazaret, kjer smo se nastanili v hotelu Tabar. Po večerji smo se utrujeni od dolgega dne odpravili k počitku.

Jezusovo javno delovanje v Galileji

V četrtek, 25. februarja, smo dan pričeli z zajtrkom ob 6.15 uri. Od 7.00 uri smo krenili iz Nazareta in se napotili proti skrajnemu severu Izraela. Kmalu smo se peljali mimo kraja Abellin, kjer je bila leta 1846 rojena svetnica Mirjam Baouardy, bolj znana pod imenom mala Arabka. Postala je redovnica karmeličanka, znana pa je po izrednih mističnih doživetjih. Umrla je leta 1878. Za svetnico jo je razglasil papež Frančišek leta 2015.

Pot nas je vodila po zelo lepi avtocesti, s katere smo občudovali izredno rodovitno pokrajino, polno sadnih nasadov, pomarančevcev in limon s sadeži, razna sadna drevesa sredi polnega cvetenja, žitna polja in drugo. Po kakšni uri vožnje smo se ustavili v kraju **Banias**, ki se nahaja povsem na samem. Leži pod visoko pečino in je videti kakor kak mestni park, poln bujnega rastlinja. Z gore priteka vanj potok. Ta je najpomembnejši med izviri reke Jordan. V steni pečine se odpira vhod v veliko votlino. Desno od nje je pet polkrožnih vdolbin, vklesanih v skalo in opremljenih z grškimi napismi. To spominja na kult boga Pana, h kateremu so se v starodavnih časih zatekali pastirji in ga prosili za varstvo svojih čred. Ta kraj je bil pomemben že v času stare zaveze, saj se omenja kralj David. To področje se imenuje tudi Dan. Za Izraelsko ljudstvo vemo, da se je naselilo v obljubljeni deželi od Dana do Beer Sheve, to je na razdalji približno 300 km. Južno od Beer Sheve je še 200 km izraelskega ozemlja, ki ga pokriva puščava Negev.

V rimskem obdobju je dal Filip, sin Heroda Velikega, tu zgraditi mesto, ki ga je imenoval Cezareja Filipova. Iz vseh sinoptičnih evangelijev nam je znano, da je Jezus nekje tukaj svoje učence spraševal, kaj pravijo ljudje o njem. Simon Peter mu je izpovedal svojo vero, ko je odgovoril: »Ti si

Kristus, Sin živega Boga!« Celotnega pomena teh besed Peter takrat še gotovo ni bil zmožen doumeti. A Gospod mu je nanje odgovoril z obljubo: *»Ti si Peter (Skala) in na to skalo bom sezidal svojo Cerkev in peklena vrata je ne bodo premagala.«*

Že prej smo med vožnjo od daleč opazovali **goro Hermon**, ki leži na tromeji med Libijo, Sirijo in Izraelom. Visoka je 2814 m, njen vrh in najvišja pobočja pa so vedno vsaj delno pokriti s snegom.

Ko smo zapustili kraj Baniyas, smo se začeli počasi vzpenjati v hrib. Kmalu smo prispeli na **Golansko planoto**, ki leži na nadmorski višini 1100 m. Ta obširna planota je kar precej poseljena, saj živi na njej 20.000 sirskih Druzov in prav toliko izraelskih Judov. Druzi so majhna verska skupnost, ki živi razen na Golanski planoti še v Libanonu, v Izraelu, v Jordaniji, nekaj izseljenskih skupnosti pa še drugod po svetu. Večina se jih ima za Arabce.

Obširna območja Golanske planjave so prekrita s črnim bazaltnim kamenjem. Na obrobju se dvigajo nekdanji vulkani, saj je planota vulkanskega izvora. Prebivalci se ukvarjajo z obdelovanjem zemlje, saj je planota zelo bogata in rodovitna. Naselja na Golanski planoti so manj urejena in čista, kot drugod po državi. Na tem območju so leta 1973 potekale obširne tankovske bitke med izraelskimi in sirskimi vojaki. Za njimi je ostalo veliko nevarnih minskih polj. Leta 1974 je bilo podpisano premirje, ki je vzdolž Golanske planote in preostanka Sirije vzpostavilo tamponsko območje pod nadzorom mirovnih sil Organizacije združenih narodov.

Približno 30 km smo se vozili po stari cesti, ki je nekoč povezovala Jeruzalem z Damaskom. Prav ta pot je zagrizenega preganjalca kristjanov Savla, poznejšega apostola Pavla, privedla k nepričakovanemu in zanj odločilnemu srečanju z vstalim Kristusom. Na vrhu planote smo naredili krajši postanek. Videli smo mnogo zapuščenih vojaških objektov in aktivne vojašnice, v katerih so še danes varnostne enote.

Z Golanske planote smo se spustili na vzhodni breg Genezareškega jezera, ki je tudi zaznamovan v evangeljskih poročilih. V kraj Kursijo postavljajo prizor, ko je Jezus poslal demone v čredo svinj, ki je potem zdrvela v jezero (Mt 8,28-34).

Genezareško jezero

Pot nas je pripeljala do Genezareškega jezera, ki leži na nadmorski višini - 200 m, torej v depresiji, tako kot Mrtvo morje. Jezero je dolgo 24 km in široko 12 km, globina jezera pa v najglobljem delu ne presega 50 m. Genezareško jezero ima več imen: Tiberijsko jezero, Galilejsko morje, Kineret. Od severa proti jugu teče skozi jezero reka Jordan, ki se kasneje izliva v Mrtvo morje. Reka Jordan je največja izraelska reka, čeprav je široka le nekaj metrov. Če nam je znan ta podatek, potem lažje razumemo, zakaj je v Izraelu toliko puščavskega sveta. Če ni vode, tudi življenja ne more biti. Genezareško jezero je sladkovodno jezero in v njem ribiči najdejo veliko različnih rib. Na zahodnem in severnem obrobju jezera so nekoč ležala majhna mesta, katerih imena nam je ohranil evangelij: Magdala, Kafarnaum, Betsajda Julija in Horazin. Za nas kristjane pa je to Jezusovo jezero, saj se je tukaj Jezus tolikokrat mudil s svojimi apostoli, delal čudeže in jim oznanjal nauk o Božjem kraljestvu.

V Lukovem evangeliju beremo zapis o čudežnem ribolovu:

Ko je Jezus nehal govoriti, je rekel Simonu: »Odrini na globoko in vrzite mreže za lov!« Simon pa mu je odgovoril: *»Učenik, vso noč smo se trudili, pa nismo nič ujeli, toda na tvojo besedo bom vrgel mreže.«* Ko so to storili, so zajeli veliko množino rib, tako da so se jim mreže začele trgati. Pomignili so tovarišem v drugem čolnu, naj jim pridejo pomagat. Prišli so in napolnili oba čolna, tako da sta se skoraj potapljala.

Ko je Simon Peter to videl, je padel Jezusu pred noge in rekel: »Pojdi od mene Gospod, ker sem grešen človek!« Groza je namreč obšla njega in vse, ki so bili z njim, ker so zajeli toliko rib; prav tako pa tudi Jakoba in Janeza, Zebedejeva sinova, ki sta bila Simonova tovariša. Tedaj je Jezus rekel Simonu: *»Ne boj se! Odslej boš ljudi lovil.«* Ko so potegnili čolna h kraju, so pustili vse in šli za njim. (Lk 5,3-11)

Zelo znan je tudi čudež, ko so se apostoli peljali s čolnom čez jezero in je nenadoma nastal velik vihar. Ko so zbudili Jezusa, ki je spal na krmi, je on ukazal viharju, naj se umiri in se je v trenutku vse pomirilo. (Mr 4,35-41)

Iz evangelijev nam je znan tudi dogodek, ko je Jezus hodil po vodi in se približal apostolom, ki so pluli s čolnom. (Mr 6,45-52)

Tik pred jezerom je bil nekoč kraj Betsajda, kjer je Jezus ozdravil slepega. Tega kraja danes ni več, pa tudi arheološko področje tega kraja še ni raziskano.

Kafarnaum

Avtobus smo ustavili na parkirišču v bližini jezera in se najprej podali na ogled mesta Kafarnaum. Nekoč je bilo to zelo cvetoče mesto. Jezus si ga je izbral za središče svojega javnega delovanja v Galileji. Iz tega kraja so bili doma nekateri apostoli, drugi pa iz bližnje okolice. V Kafarnaumu je Jezus pogosto učil in delal čudeže. Tukaj je ozdravil Petrovo taščo (Mr 1,29-31); isto milost je naklonil množici bolnikov, ki se je zvečer zbrala pred hišnimi vrati (Mr 1,32-34); tu je ozdravil hrome, ki so ga na nosilih spustili v hišo skozi odprtino na strehi (Mr 2,1-12).

Najprej smo si ogledali mogočne ruševine nekdanje shodnice. Zraven shodnice je še veliko ostankov drugih obzidij. Za Kafarnaum je značilno, da je bilo tu vode vedno na pretek, kar pa ne moremo reči za druge kraje, kjer je vode po navadi primanjkovalo. Kafarnaum je bil skozi stoletja večkrat pozidan in porušen. Leta 1932 so ta kraj odkupili frančiškani in ga začeli načrtno raziskovati in obnavljati. Po predvidevanju arheologov je bila v neposredni bližini shodnice Petrova hiša. Od leta 1990 je možen ogled te Petrove hiše, saj so jo med izkopavanji odkrili in nad njo postavili moderno osemkotno cerkev, ki je posebne oblike in dvignjena na stebre. Na sredi cerkve je na tleh steklo, pod njim pa smo si lahko ogledali nekdanje preprosto Petrovo bivališče.

Ko smo se v cerkvi za nekaj trenutkov ustavili, so v moji duši oživel razni evangeljski odlomki, ki opisujejo Jezusova srečanja z učenci ob Genezareškem jezeru in v Kafarnaumu. Torej stojim na krajih, kjer je sam Božji Sin navduševal učence, jim razlagal skrivnosti nebeškega kraljestva, kjer je bil sočuten do bolnih in preizkušenih, ter jim pomagal s svojo Božjo močjo. V duši mi je zvenela pesem: *Jezus se na morju ustavi, z vso njeno globoko vsebino.*

Tabgha

Naslednji postanek smo naredili v nekaj sto metrov oddaljenem kraju Tabgha. Tukaj je Jezus čudežno pomnožil kruh, o čemer beremo v Janezovem evangeliju. (Jn 6,5-13) Obiskali smo preprosto cerkev pomnožitve kruha, ki je bila postavljena v zadnjih letih.

Potem smo šli v istem kraju še do Genezareškega jezera in se ustavili na kraju, kjer je Jezus Petru izročil prvenstvo v Cerkvi. V evangeliju nam Janez poroča (Jn 21,2-19), kako je Jezus Petra trikrat vprašal: »*Ali me imaš rad?*« Ko mu je Peter izpovedal svojo ljubezen, mu je rekel: »*Pasi moje ovce.*« Tako je bil Peter izbran za voditelja Cerkve.

Na tem kraju, tik ob jezeru, kjer je bilo nekdanje pristanišče za ribiče, stoji danes majhna cerkev Petrovega primata. Pred oltarjem je velika skala, ki naj bi nekoč služila ljudem, da so s čolnov izstopali na obalo. Tako naj bi po njej stopal tudi Jezus in njegovi učenci. Romarji smo ta kraj in skalo počastili z dotikom ali s poklekom in tiho molitvijo.

Voditelji romanja so nam povedali, da so Tabgho obiskali že štirje papeži: Pavel VI., Janez Pavel II., Benedikt XVI. in Frančišek. V spomin na te pomembne obiske so postavljena majhna obeležja, na katerih so upodobljeni omenjeni papeži.

Po tem ogledu smo se odpeljali v kakšna dva kilometra oddaljen kraj, kjer je v bližini obale restavracija En Geb. Tukaj so nas že pričakovali s postrežbo njihove specialitete, znamenite Petrove ribe. Naročili smo si jo tisti, ki smo to želeli. Bila je res dobra, a tudi precej draga, saj je skupaj s solato stala 18 dolarjev.

Naj omenim še **kibuca**. Na rodovitni obali Genezareškega jezera je nastal kibuc En Gev. Kibuc je kmetijsko naselje. Judje so začeli kibuca ustanavljati v začetku 20. stoletja. V glavnem so jih ustanavljali v pustih in neposeljenih pokrajinah. Z marljivostjo, ki je Judom lastna, so naredili prave čudeže. Marsikateri kibuc je v puščavi Negev pusto zemljo spremenil v rodovitno vas. To so dosegli z zavzetim delom in velikim trudom. Kibuc nastane po določenih pravilih. Biti mora vsaj dvajset ljudi, ki se odločijo za nov kibuc. Država jim pomaga s posojili, ki jih vrnejo v določenem času. V tej veliki vasi imajo vse skupno. Vsak po svojih močeh vlaga v skupnost in od nje prejema, kar res potrebuje. Kibuc predstavlja za njegove prebivalce obliko varnosti, v njem imajo svoje predsedstvo. Znotraj kibuca imajo osnovno šolo, kogar pa skupnost izbere, da bo šel študirat, nadaljuje študij v kakšnem večjem središču. Nekateri kibuci so svojo dejavnost razširili z zgolj kmetijske tudi na turistično ponudbo. Dejavnost so tudi na kulturnem področju. V kibucih živijo verni in neverni Judje. Za verne imajo postavljene sinagoge.

Mi kibuca nismo obiskali nobenega, smo se pa mimo nekaterih peljali.

Gora blagrov

Ob 15.00 uri smo se odpeljali na nekaj kilometrov oddaljeno goro blagrov. Tako se imenuje vzpetina, ki se proti severu dviga nad krajem Tabgha. Tukaj je Jezus večkrat učil apostole in jim v prilikah razlagal skrivnosti Božjega kraljestva. Vsem nam je najbolj znan govor o blagrih, o katerem beremo v Matejevem evangeliju:

Blagor ubogim v duhu, zakaj njih je nebeško kraljestvo.

Blagor krotkim, zakaj ti bodo deželo posedli.

Blagor žalostnim, zakaj ti bodo potolaženi.

Blagor lačnim in žejnim pravice, zakaj ti bodo nasičeni.

Blagor usmiljenim, zakaj ti bodo usmiljenje dosegli.

Blagor čistim v srcu, zakaj ti bodo Boga gledali.

Blagor miroljubnim, zakaj ti bodo Božji otroci.

Blagor njim, ki so zaradi pravice preganjani, zakaj njih je nebeško kraljestvo. (Mt 5,3-10)

Na tej vzpetini stoji lepa cerkev osmerokotne oblike, kot spomin na osem blagrov, ki so izpisani na notranjem obodu kupole. Cerkev je bila zgrajena leta 1937. Za svetišče skrbi italijanska skupnost sester frančiškank brezmadežnega Srca Marijinega. Sprejemajo tudi romarje in vse, ki si želijo zbranosti, molitve in premišljevanja. Okolica cerkve in sestrskega samostana je zasajena z okrasnim rastlinjem in lepo vzdrževana. S tega kraja je čudovit razgled na Genezareško jezero. Na obzorju se na drugi strani jezera zarisuje Golanska planota, katere strme stene se skoraj navpično spuščajo v valove.

Na tem svetem kraju smo imeli **sv. mašo** zunaj v naravi, pri majhnem oltarju z nadstreškom. V tem čudovitem ambientu je bila sv. maša nekaj posebnega in globoko doživetega. Škof Jurij nas je v uvodu spodbudil, da nihče izmed nas, ki smo vse zapustili, ne bo ostal praznih rok, ampak bo dobil stokratno, tako kot nam sporoča Jezus v blagrih. Naši diakoni, ki so se sicer vsak dan menjali pri strežbi pri oltarju, so bili ta dan vsi zbrani okrog oltarja. Namesto škofove pridige smo bili pri tej daritvi deležni Božje besede v izobilju. Namesto kratkega evangeljskega odlomka, ki ga slišimo pri vsaki sv. maši, so diakoni prebiral izmenjave raznovrstne odlomke, ki jih je nekoč Jezus izrekel učencem na tej gori. Tudi pesmi, ki smo jih pri tej sv. maši prepevali, so bile posebej izbrane: *Jezus se na morju ustavi, Glej prihajam, da izpolnim tvojo voljo Gospod, Danes je dan, Po širnem svetu.*

Po končani sv. maši smo imeli na voljo še nekaj prostega časa. Sam sem se zadržal v naravi za cerkvijo in se zazrl v valove Genezareškega jezera pod nami. Poskušal sem podoživeti nekaj tistega, kar so doživljali Jezusovi učenci, ko so tukaj posedali v njegovi družbi in poslušali njegov nauk in razlage skrivnosti nebeškega kraljestva.

Ob 17.00 uri, ko se je že začelo mračiti, smo se z avtobusom vračali v Nazaret. Tako kot vsak večer smo tudi tokrat čas vožnje izkoristili za molitev večernic in rožnega venca. V hotelu Tabar v Nazaretu je sledila večerja in počitek.

Nazaret

V petek, 26. februarja, smo imeli v načrtu obisk pomembnih krajev v Nazaretu, kjer smo bili nastanjeni tri dni. Zjutraj smo se z avtobusom odpeljali v center mesta, v katerem živi 150 tisoč prebivalcev, od katerih je približno polovica kristjanov, in sicer: grkokatoličanov, rimokatoličanov, maronitov in protestantov. Palestinskemu prebivalstvu arabske narodnosti moramo prišteti še judovske prišleke.

Nazaret se ne omenja niti v Stari zavezi niti v zgodovini antičnega sveta. Vsa znamenitost tega mesta je v posebni časti, ki je bil deležen, ker je v njem živela brezmadežna Devica Marija, ko ji je angel Gabrijel naznanil skrivnost učlovečenja Božje Besede. Pomemben je tudi zato, ker si ga je Božji Sin izvolil, da bo v njem preživel svojo mladost vse do tridesetega leta, ko je začel javno delovati. Ko gledamo danes Nazaret kot veliko mesto, si ne moremo predstavljati, kako majhno je bilo to naselje v Jezusovem času. Tedaj je bilo to skromna poljedelska vas, z nekaj deset domačijami. Arheološka izkopavanja kažejo, da so bili domovi večinoma z zadnjo stranjo naslonjeni na votline, ki so jih uporabljali kot dodaten bivalni prostor. To je Nazaretu dajalo videz napol jamske naselbine. Čeprav je bil povsem neznana vas, je bil vendar naseljen že od pradavnine, saj arheološka izkopavanja pričajo, da so tukaj ljudje živeli že dva tisoč let pred Kristusom.

Obiskali smo **baziliko oznanjenja**, ki je bila zgrajena po 2. vatikanskem koncilu in posvečena leta 1969. Bazilika je bila zgrajena z namenom, da bi častili veliko krščansko skrivnost učlovečenja,

obenem pa tudi Brezmadežno, ki jo je Bog izbral za svoje orodje. V cerkvi so skrbno ohranjeni ostanki svetišč, ki so od vsega začetka nastajala na tem mestu in pričala o verodostojnosti izročila, po katerem naj bi bilo tu prizorišče angelovega oznanjenja Mariji. Današnje svetišče je že šesto po vrsti na tem kraju. Dvojno namembnost uresničuje že sam načrt zgradbe, saj dve cerkvi stojita druga nad drugo, po zunanji obliki pa je to eno samo poslopje, dolgo 67 m, široko 28 m in visoko 20 m. Nad njim se dviga 57 m visoka kupola, ki daje cerkvi posebno mogočnost. V spomin nam priključuje angelo besede Mariji: »Sveti Duh bo prišel nadte in moč najvišjega te bo obsenčila.«

To veliko svetišče je umetnina in hkrati delo vesoljne Cerkve, saj so sredstva zanjo prispevali katoličani z vsega sveta. V notranjosti cerkve so po stenah vzdani mozaiki Marijinih podob držav z vsega sveta. Okolico cerkve obdaja lepo obzidje, na katerem se ti mozaiki Marijinih podob nadaljujejo. Slovenska podoba je blizu glavnega vhoda na ploščadi pred cerkvijo. Sliko Marije, Kraljice Slovencev, je naslikal slikar Kregar. Blagoslovil jo je škof dr. Stanislav Lenič 15. februarja 1975, ob navzočnosti slovenskih romarjev iz domovine, iz zamejstva in iz izseljenstva.

V zgornji baziliki smo imeli **sv. mašo**. V uvodu nas je škof Jurij spomnil, da smo se nahajali na kraju, kjer je prvič Beseda meso postala. Bili smo na svetem kraju, zato smo se Bogu zahvalili za vse milosti, ki so se tukaj začele. Na oltar smo mu položili vse naše prošnje.

Nekaj misli iz pridige: Poslan z nebes je angel na širni grešni svet. Advent je čas pričakovanja. Njegovo sporočilo nam prinaša veliko upanja. Tu v Nazaretu se je izpolnilo hrepenenje in pričakovanje mnogih stoletij. Jezus je bil rojen na svet, obrezan, darovan v templju. Pri dvanajstih letih je s starši poromal v tempelj. Približno se je tudi vedelo, kakšen bo njegov konec. Vse je postalo bolj oprijemljivo, ljudem na vpogled. Uresničile so se starodavne obljube. Težko je biti dovolj hvaležen za učinke in posledice, ki jih ta zgodovina ponavlja v vsakem, ki to sprejema, doživlja in uresničuje. Vse te stvari so se zgodile enkrat in se ne ponavljajo.

Zelo lepi se nam zdijo sedaj vsi ti sveti kraji, ki smo jih prečesali po dolgem in počez. Božja modrost kot oseba išče prostor, da bi bila med nami. Išče kam bi se spustila z neba, kam bi se naselila. Zato razpni svoj šotor, da se bo Božja modrost spustila. »Spustila sem se in napolnila vse kraje zemlje,« nam sporoča. V tem, kako je Božja modrost napolnila zemljo z Božjo navzočnostjo, je tudi Božja skrivnost. Človek išče odgovore na vprašanja. Bogu izkažimo hvaležnost in svoja srca napolnimo z zahvalo za vse, kar se nam je že zgodilo, za to, da tako lepo vodi našo življenjsko pot, da je on naše notranje bogastvo in naše notranje življenje. Veliko studenčkov se vsak dan odpira, zato poslušajmo to Božje žuborenje. Gospoda prosimo, naj nas še naprej spremlja.

Po sv. maši smo v spodnjem delu bazilike obiskali votlino, v kateri je bila Marijina hiša in kjer je doživela angelovo obiskanje in oznanjenje. O tem nam poroča evangelist Luka:

V šestem mesecu je Bog poslal angela Gabriela v galilejsko mesto Nazaret k devici, zaročeni z možem, ki mu je bilo ime Jožef, iz Davidove hiše, in devici je bilo ime Marija. Angel je vstopil pri njej in rekel: »Veseli se, milosti polna, Gospod je s teboj!« Pri teh besedah se je vznemirila in premišljevala, kaj naj pomeni ta pozdrav. Angel pa ji je rekel: »Ne boj se, Marija, kajti našla si milost pri Bogu. Spočela boš in rodila Sina, ki mu daj ime Jezus. Ta bo velik in se bo imenoval Sin Najvišjega. Gospod Bog mu bo dal prestol njegovega očeta Davida in kraljeval bo v Jakobovi hiši vekomaj; njegovemu kraljestvu ne bo konca.« Marija pa je rekla angelu: »Kako se bo to zgodilo, ko moža ne spoznam?« Angel ji je odgovoril: »Sveti Duh bi prišel nadte in moč Najvišjega te bo obsenčila, zato bo tudi otrok, ki bo rojen, svet, in se bo imenoval Božji Sin. Poglej, tudi tvoja sorodnica Elizabeta je spočela sina v starosti; in to je šesti mesec njej, ki so jo imeli za nerodovitno. Bogu namreč ni nič nemogoče.« Marija pa je rekla: »Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi!« In angel je šel od nje. (Lk 1,26-38)

V bližini bazilike oznanjenja smo obiskali cerkev sv. Jožefa, ki je bila zgrajena leta 1914. Cerkev stoji na kraju, kjer naj bi po izročilu nekdanj stala hiša sv. Jožefa. Pod zgornjo cerkvijo je kripta, ki smo si jo tudi ogledali. V njej je votlina, ki predstavlja hišo sv. Jožefa, v kateri bi naj živela sveta Družina po vrnitvi iz Egipta.

V bližini te cerkve smo obiskali še manjši muzej in izkopenine, ki prikazujejo stanovanjske hiše, kot so bile v Jezusovem času. To so pravzaprav votline, narejene v zemljo. V muzeju so bile na ogled posode in drugi ostanki tiste dobe.

Nedaleč stran smo si ogledali še nekdanjo sinagogo. Jezus je v času svojega otroštva in mladosti gotovo prihajal pogosto molit v sinagogo in prebirat zvitke s svetopisemskimi teksti. Ta sinagoga je

danes spremenjena v grkokatoliško kapelo, tik zraven nje pa je večja grkokatoliška cerkev. Po končanih ogledih nam je ostalo še pol ure časa za kakšen nakup ali sprehod po mestnih ulicah.

Kana Galilejska

Sledil je odhod z avtobusom do nekaj kilometrov oddaljenega kraja Kana Galilejska, kjer je Jezus storil prvi čudež, ko je na poroki vodo spremenil v vino. Obiskali smo srednje veliko cerkev, ki je postavljena v spomin na ta dogodek. Pod cerkvijo smo si ogledali arheološke izkopanine, kjer hranijo med drugim en kamniti vrč, takšen, kot so bili vrči v Jezusovem času. Gre za kamniti vrč, ki drži med 80 in 120 litri vode. Takšne težke vrče so uporabljali v tistih časih zato, da so v njih hranili vodo za razne vsakdanje potrebe.

Temu ogledu je sledila posebna slovesnost v cerkvi, **obnovitev poročnih zaobljub** vseh navzočih zakonskih parov. Izmed naših romarjev dva zakonska para letos obhajata srebrno poroko. Voditelji so povabili pred oltar še druge zakonske pare, da so se pridružili slavlencem. Petim zakonskim parom je škof Jurij izrekel voščila in jih s spodbudnimi besedami opogumil za nadaljnjo skupno zakonsko pot. Zakonci so obnovili svoje poročne zaobljube in prejeli škofov blagoslov.

Ob tem lepem obredu sem bil ganjen. Sam namreč visoko cenim krščanske zakonce, ki se v življenju trudijo živeti v medsebojni ljubezni, sprejemajo od Boga otroke v svoje zakonske skupnosti, jih vzgajajo v poštene ljudi in dobre kristjane ter se zanje žrtvujejo. S svojim zglednim življenjem so v današnjem času veliki pričevalci za živega Boga, ki biva med nami. Ljudje, ki se z njimi srečujejo, nehote morajo pomisliti na Boga, saj je on tisti, ki jim daje moč za življenjsko pričevanje.

Popoldne smo se odpeljali v nekaj deset kilometrov oddaljeno **mesto Akka**, ki leži ob Sredozemskem morju. Tukaj so večinsko prebivalstvo Judje in muslimani, kristjanov je le za vzorec. V tem mestu, ki leži blizu Libanona, so v 11. in 12. stoletju križarji pozidali veliko cerkva; omenja se število 60, in naredili mesto krščansko. Mesto pa omenja že apostol Pavel v svojih pismih v Novi zavezi. Pavel je v tem kraju obiskal krščansko skupnost, ki je nastala že v prvih letih Cerke. Kustodija Svete dežele ima danes v tem kraju enega duhovnika frančiškana, z nalogo, da brani kraje Svete dežele. Ob našem obisku nas je sprejel in spregovoril nekaj o svojem delu. Je ravnatelj srednje šole, ki jo obiskuje 500 dijakov, muslimanov in kristjanov. Povedal nam je, da ja šola zaprta ob petkih, ko praznujejo muslimani, in ob nedeljah, ko praznujejo kristjani. Obiskali smo majhno cerkev, ki jo je ta pater obnovil. Stopili smo še v kripto, ki leži pod njo in so jo pred kratkim odkopali. Ugotovili so, da je bila to nekdanja cerkev, zato jo sedaj obnavljajo.

Gora Karmel

Iz Akke smo se odpeljali proti **mestu Haifa**, ki je tretje največje izraelsko mesto in leži ob Sredozemskem morju. Mesto se razteza ob vznožju in po pobočju gore Karmel. Zaradi takšne geografske lege se zato razteza vsaj 10 km daleč ob obali in ne tvori osrednjega mestnega centra. Na obiskovalca napravi izreden vtis, saj je zelo lepo urejeno. Ko smo se peljali skozi mesto, smo sredi hriba zagledali zelo lep park večjih dimenzij, z vrhunsko urejenimi zelenicami in vrtovi. Gre za park in vrtove Bahajske skupnosti. Bahajci so manjša verska skupnost, ki se je pričela razvijati v arabskih deželah proti koncu 19. stoletja. Izšli so iz muslimanske vere in se odcepili. Center Bahajske skupnosti v Haifi je eden izmed dveh centrov, ki jih ta vera premore. Na vrhu parka je postavljena večja grobnica, v kateri hranijo posmrtno ostanke svojih ustanoviteljev.

Cilj našega obiska je bila gora Karmel, ki se dviga nad Haifo. Ime Karmel pomeni Božji vinograd. Ta kraj se velikokrat omenja že v Stari zavezi. Spomini na preroka Elija in Elizeja so že zgodaj zbudili ljubezen do gore Karmel. Od 6. stoletja dalje so na gori prebivali puščavniki. Pozneje so menihi živeli v votlini, imenovani Šola za preroke. Na različnih krajih po gori je bilo tudi več laver, to je pravoslavnih samostanov.

Nad Haifo je samostan Stella maris. Tu je središče strogega reda karmeličanov in karmeličank. Za njihovega ustanovitelja velja sv. Bertold, ki je tukaj kot član križarske odprave ustanovil prvi samostan leta 1156. Po padcu Sv. Janeza v Akronu so morali menihi pobegniti ali pa so jih muslimani pobili. Šele leta 1767 so se na gori Karmel lahko dokončno naselili karmeličani. Samostan, ki je videti kakor trdnjava, je bil zgrajen leta 1827.

povzdignili to molitev. V tej karmeličanski cerkvi imajo posebno obeležje nekateri priljubljeni svetniki, ki izhajajo iz karmeličanskega reda: sv. Terezija Avilska, sv. Janez od Križa, sv. Edith Stein in sv. Mirjam Baouardy ali mala Arabka.

Po molitvi v cerkvi smo se še zunaj nekoliko razgledali čez mesto, saj je z vrha hriba, ki leži na višini nekaj čez 500 m, lep razgled na morje in na samo mesto Haifa. V objektiv svojega fotoaparata sem ujel tudi krasen sončni zahod, ki se tukaj odvije zelo hitro, saj se dan v trenutku prevesi v noč. Potem smo se z avtobusom začeli spuščati z gore Karmel in se napotili nazaj proti Nazaretu. Spodaj v pristanišču mesta Haifa smo opazili veliko ladjo križarko, s katero so verjetno prispeli turisti na ogled krajev Svete dežele, zlasti Nazareta in okolice Galilejskega jezera.

Ob vrnitvi v hotel v Nazaretu smo dan sklenili z večerjo, pri kateri smo nekateri poskrbeli za malo zabave. Oblekli smo se v Arabce s pomočjo posebnih arabskih rut, ki smo jih v minulih dneh nakupili za spomin. Potrebno je, da se ljudje malo razvedrijo in nasmejijo. Našega arabskega izgleda so bili veseli tudi hotelski natakarji, saj so nas prosili za skupinsko fotografiranje.

P. Peter Lavrih, komisar za Sveto deželo in naš voditelj romanja, je vsakemu izmed udeležencev po večerji podelil še spominsko diplomu, ki izkazuje, da smo obiskali Sveto deželo.

Sklep romanja pri sv. Petru v Jaffi

V soboto, 27. februarja, smo dan pričeli z zajtrkom ob 6.30 uri. V hotelu smo vzeli vso svojo prtljago in se ob 7.30 uri odpeljali iz Nazareta. Pot nas je vodila proti Tel Avivu - Yafi, glavnemu mestu Izraela, ki šteje en milijon prebivalcev. Mesto leži ob obali Sredozemskega morja.

Zapeljali smo se do cerkve sv. Petra. Najprej smo v bližini cerkve izstopili iz obljubljene dežele skozi Petrova vrata. Peter se omenja v Jaffi zato, ker je kot gost prebival pri nekem strojarju Simonu. Obiskali so ga poslanci stotnika Kornelija iz Cezareje in ga prosili, naj pride tja in ga krsti. Peter je s tem odprl vrata vere poganom (Apd 10,1-33). Peter je v Jaffi tudi obudil od mrtvih Tabito (Apd 9,36-43).

V cerkvi smo obhajali sklepno **sv. mašo**. Maša je bila velikonočna, z evangeljskim odlomkom o dveh učencih na poti v Emavs (Lk 24,13-35). Škof Jurij nas je spodbudil, naj gremo v življenje in oznanjamo čudovita Božja dela, ki smo jih doživeli v teh dneh romanja po Sveti deželi.

Nekaj misli iz pridige: Jeruzalem večkrat omenjamo kot mesto Kristusovega vstajenja. Apostol Pavel ga omenja kot mesto razlitja Svetega Duha petdeseti dan po vstajenju. Prepričan sem, da se Božji duh razliva na nas vse. Pred vsakega izmed nas se je spustila rjuha in je začel črko in piko Stare zaveze razlagati po Duhu. Oljka skoraj nima sence, saj jo lahko luna skozi presije. Mislim, da smo bili tudi mi takšna oljka, da nas je milost presijala skozi, da se nam je razrešilo kakšno vprašanje in da sedaj jasneje vidimo našo pot. Yafa pomeni lepa. Zlata vrata - lepa vrata. Peter je po binkošti nastopil in ozdravil hromege človeka. Tak ozdravljen hrom človek sem lahko tudi jaz po tem romanju. Učenca na poti v Emavs sta rekla: »Ali ni bilo najino srce goreče v nama?« Gospod nam je te dni govoril na različne načine: po Božji besedi, po razlagah, po ljudeh, po naših srečanjih in nam tako razlagal Sveto pismo. Učenca sta Gospoda prepoznala in šla v Jeruzalem oznanjat veselo novico. Tudi mi smo poslani v naš »Jeruzalem«, da bi drugim oznanjali velika Božja dela, ki so razvidna, če ima človek odprto srce. Poslani smo, da bi slavili našega Očeta, ki nas je tako lepo vodil in združeval.

Pred odhodom na letališče smo se zapeljali še do **kraja Lida**, ki se omenja v Novi zavezi. Obiskali smo grško pravoslavno cerkev in v njej grob sv. Jurija. Sv. Jurij je bil vojak, ki je kot kristjan junaško prenesel dolgotrajno mučenje. S svojo izpovedjo vere je spreobrnil mnogo ljudi. Nazadnje je bil okrog leta 303 obglavljen. Njegov grob je bil najprej v palestinskem mestu Uda. Vendar je dal cesar Konstantin njegovo telo prenesti v Lido in nad njegovim grobom so sezidali lepo baziliko.

Polet proti domu

Po kratkem oddihu v mestu Lidi smo se odpeljali na letališče Ben Gurion v Tel Avivu - Yafi. Tja smo prispeli ob 13.00 uri. Do odhoda letala malo po 16.00 uri nas je čakalo še kar nekaj kontrolnih pregledov. Naši voditelji romanja so nas že vnaprej opozorili, da Izraelci na letališču zelo strogo pregledujejo potnike. Čutijo se namreč ogrožene in imajo nek strah, da jih bo kdo napadel s terorističnim napadom ali s čim podobnim. Nekaj romarjev so odbrali, med njimi sem bil tudi jaz, da smo morali iti skozi posebej stroge kontrole. Na koncu smo ugotovili, da smo bili sumljivi le mlajši ljudje.

Ko smo uspešno prešli vse kontrole, nam je ostalo še pol ure prostega časa do odhoda na letalo. Letališče v Tel Avivu je kar veliko. Ko je bil čas za to, smo se vkrcali na letalo. Naš let se je pričel ob 16.20 uri, tako kot je bilo predvideno. Leteli smo z letalsko družbo Lufthansa. Letalo Airbus A 321 - 200 je imelo okrog 220 sedežev. Leti z hitrostjo 840 km/h. Ob vzletu je bilo delno jasno vreme. Ko smo se dvignili od tal, se je videlo mesto pod nami, vse dokler ga niso zakrili delno pretrgani oblaki. Potem se eno uro ni nič videlo na zemljo, saj smo še pri dnevni svetlobi leteli nad morjem oblakov. V tem času so nam na letalu postregli z večerjo. Potem sem pa naenkrat opazil, da se že vidi pokrajina pod nami, kar me je močno razveselilo. Ker je bil moj sedež drugi od okna, za nameček pa je razgled oviralo še krilo letala, sem odšel na sprednji del letala, kjer so ob prehodnih hodnikih dostopni razgledi skozi prosto okno. In tukaj sem se dobesedno prilepil na okno za tri ure. Razgledi na zemljo so bili sedaj odprti, tako, da sem lahko občudoval pokrajino. Ko se je znočilo, so bila mesta in kraji, odeti v nočno razsvetljavo, videti nepozabno lepo. Po ozvočenju je bilo napovedano, da bomo leteli čez Turčijo, čez Tesalonike v Grčiji, čez Beograd in nad Avstrijo do Frankfurta v Nemčiji. Najverjetneje smo leteli tudi čez Slovenijo, a kje, to ni bilo moč ugotoviti. Kar je bilo razgledov še pri dnevni svetlobi, se je videlo pod nami otoke sredi morja. Nekateri so bili poseljeni, saj je bila na njih razsvetljava, drugi neobljudeni. Ta čas smo leteli gotovo čez Grčijo. Temu je sledil let čez kopno ozemlje. Ker je bila zunaj zdaj že tema, so se videla osvetljena številna mesta in kraji. Te lepote so me navduševale vse do pristanka v Frankfurtu. Čudoviti razgledi, katerih sem se lahko sedaj naužil, so bili krona celotnega bogatega romanja.

Na letališču v Frankfurtu smo pristali ob 20.00 uri po srednjeevropskem času. Let je bil dolg 4 ure in 40 minut. Po izstopu iz letala smo se po dolgih hodnikih približali postaji, od koder smo se s posebnim vlakom - metrojem prepeljali do naslednjega terminala. Sledila je radarska kontrola, čez katero smo morali iti vsi s svojo osebno prtljago. Po hodnikih smo se prebijali naprej do našega vstopnega mesta za naslednji let. Ostalo nam je še slabe pol ure prostega časa, ki smo ga izkoristili za oddih. Ko je bil čas za odhod na letalo, smo vstopili čez kontrolo. Do našega letala nas je sedaj odpeljal poseben avtobus in to kar precej daleč, morda 1 do 2 kilometra. Tako smo vstopili na letalo za let v Benetke. Zunaj je bilo hladno in vetrovno vreme. To smo še bolj čutili zato, ker smo prišli iz toplih krajev, kjer so nam bili kratki rokavi vsakdanje dnevno oblačilo.

Ko smo poleteli iz Frankfurta, je bila krasna vidljivost nad mestom. Moj sedež je bil drugi od okna. Zraven okna je sedel nek moški, ki se je takoj lotil dela na svojem prenosnem računalniku. Kmalu po vzletu sem ga prosil, če lahko zamenjava sedeže, saj sem si želel opazovati zunanji svet. Takoj je bil za to. Tako mi je bilo dano še dobre pol ure občudovati zemeljsko površino z zraka in uživati lepe nočne razglede. Potem so pa nenadoma oblaki zaprli ves razgled. Čas sem izkoristil za molitev večernic. Kmalu zatem pa smo se že bližali letališču v Benetkah, še nekaj lepih razgledov smo bili deležni in po eni uri in 15 minutah vožnje smo izstopili.

Čakal nas je še prevzem prtljage. Ob 23.45 uri smo se s posebnim avtobusom iz Benetk odpeljali proti domu. Zunaj je bilo hladno deževno vreme, kar pa našega razpoloženja ni motilo, saj smo bili vsi polni lepih vtisov in doživetij. Po poti proti Ljubljani smo se poslovili že od nekaterih romarjev, ki so prej izstopili. V Ljubljano na Vič smo prispeli ob 2.30 uri, se poslovili drug od drugega in se odpeljali vsak na svoj dom.

Vtisnjeno v srce

V dneh po vrnitvi z duhovno in strokovno bogatega romanja sem se srečeval z mojimi sobraty, s sorodniki, prijatelji in znanci. V pogovoru sem jim poskušal posredovati globoke vtise, ki jih je Syeta dežela pustila v mojem srcu. Na kratko sem jim posredoval to, kar se v nekaj stavkih dá povedati. Že v prvih dneh po vrnitvi sem napravil izbor med številnimi fotografijami, ki sem jih posnel. Fotografije za predstavitev sem si uredil na računalniku, hkrati pa jih tudi razvil in zložil v poseben album. Tistim, ki so želeli več izvedeti o romanju, sem lahko ob slikah obširno predstavil svetopisemske kraje in naše srečanje z Jezusovo domovino. Vsakemu sem želel dati tudi kakšen spominek, ki sem ga prinesel domov: jaslice, križe, rožne vence, spominske podobice in druge spominke. Vesel sem bil, ko so jih sprejemali z hvaležnostjo in globoko vero.

Bogu sem hvaležen, da sem lahko romal po krajih našega odrešenja. To duhovno izkustvo bo moja dediščina za vsa nadaljnja leta, kolikor mi jih bo Bog še namenil. Da bo ostal spomin čim bolj živ, sem se potrudil in spisal pričujoče delo. Moja želja je, da bi se ob njem obogatili tudi vi, ki ste ga vzeli v roke.